

Risto Haverinen: Projektiraportti

To 15.10.09 11:38

PtvnUudist-raportti_vko42_FIN

PALVELUTILAVERKON UUDISTAMINEN HALLINTOKUNTIEN JA ASUKKAIDEN YHTEISTYÖNÄ

Ehdotus yhteistoimintamalliksi

Palveluverkkotyöryhmän raportti

SISÄLLYS

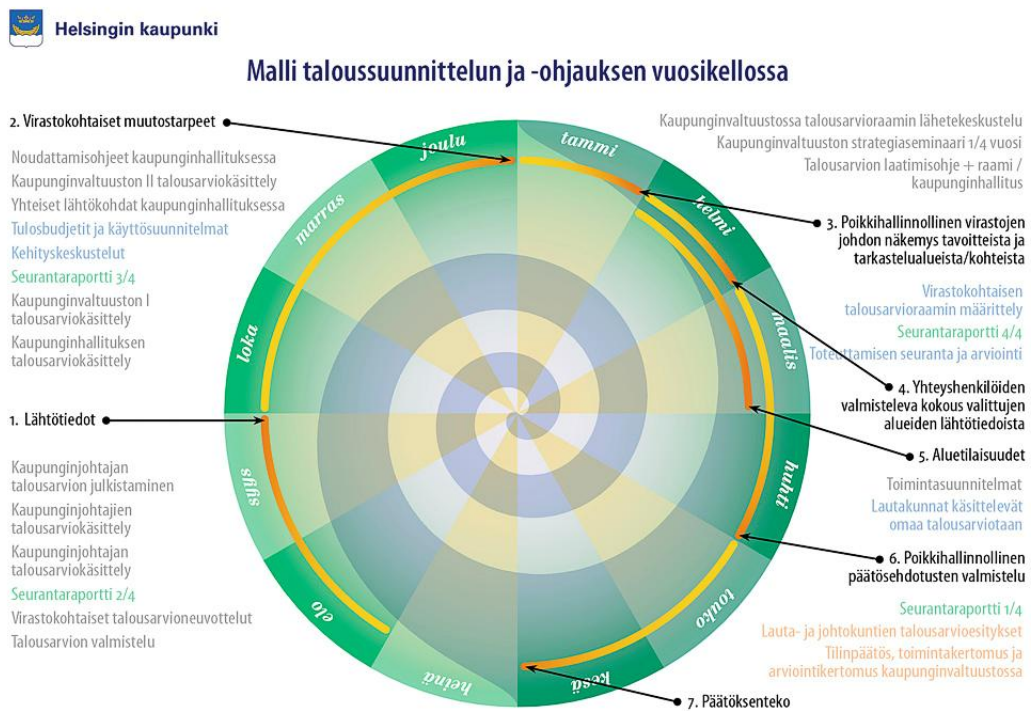
| | |
|---|----|
| TIIVISTELMÄ | 3 |
| Esipuhe | 4 |
| 1 Johdanto | 5 |
| 2 Tavoitteet ja tehtävän rajaus | 6 |
| 2.1 Toimintamallin rajaus | 6 |
| 2.2 Asukaslähtöiset ja poikkihallinnolliset toimintatavat | 7 |
| 3 palvelutilaverkon uudistamisen haasteita | 8 |
| 3.1 Asukkaiden tarpeisiin vastaaminen | 9 |
| 3.2 Hallintokuntien yhteiset lähtökohdat | 10 |
| 3.3 Toimintatapojen kehittäminen | 11 |
| 3.4 Alueellinen yhteistyö | 12 |
| 3.5 Tulevaisuuden palvelutilat | 13 |
| 4 palvelutilaverkon suunnittelukäytännöt | 15 |
| 4.1 Suunnittelun välineet ja tietojärjestelmät | 16 |
| 4.2 Virastokohtaiset käytännöt | 17 |
| 4.3 Tilojen ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteet | 24 |
| 5 Yhteistoimintakokeilun toteutus ja aikataulu | 34 |
| 5.1 Alueellisen yhteistyön organisointi | 35 |
| 5.2 Alueryhmien järjestäytymiskokoukset | 36 |
| 5.3 Asukastilaisuudet | 37 |
| 5.4 Aluekokoukset ja –ryhmien ehdotukset | 38 |
| 5.4.1 Hallintokuntien palvelutilojen tilanne | 38 |
| 5.4.2 Alueryhmien ehdotukset | 38 |
| 5.5 Hankkeen arviointi | 40 |
| 6 Toimenpide-esitykset | 42 |
| 6.1 Esitykset palvelutilaverkon uudistamiseksi pilottialueilla | 42 |
| 6.1.1 Jakomäki | 42 |
| 6.1.2 Konala-Pitäjänmäki | 44 |
| 6.1.3 Myllypuro | 47 |
| 6.1.4 Tapanila | 50 |
| 6.2 Tilojen ilta- ja vapaa-ajan käytön periaatteet | 52 |
| 6.2.1 Yhtenäiset periaatteet ja maksupolitiikka | 52 |
| 6.2.2 Tilojen käytön tehostaminen ja maksuttomuus | 53 |
| 6.3 Asukaspalautteen ja alueilta tulleiden ehdotusten käsittely | 54 |
| 7 Ehdotus yhteistoimintamalliksi | 56 |
| 7.1 Mallin työvaiheet | 59 |
| 7.2 Yhteistoiminnan koordinointi | 61 |
| 7.3 Toimintamallin laatuksiteerit | 61 |
| Liite 1. Jakomäki, väestöennuste ja -tiedot | 63 |
| Liite 2. Konala-Pitäjänmäki, väestöennuste ja -tiedot | 64 |
| Liite 3. Myllypuro, väestöennuste ja -tiedot | 65 |
| Liite 4. Tapanila, väestöennuste ja -tiedot | 66 |
| LÄHDEVIITTEET | 67 |

TIIVISTELMÄ

Helsingin kaupunki käynnisti kesällä 2008 poikkihallinnollisen kehittämishankkeen, jonka tuloksena on kehitetty toimintamalli palvelutilaverkon uudistamiseksi hallintokuntien ja asukkaiden yhteistyönä. Malli on sovellus yhteistoimintakokeilusta, joka toteutettiin keväällä 2009 neljällä hankkeeseen valitulla pilotialueella: Jakomäessä, Konala-Pitäjänmäessä, Myllypurossa ja Tapanilassa. Tässä raportissa esitellään palvelutilaverkon uudistamisen lähtökohdat ja haasteet, yhteistoimintakokeilun toteutus ja ehdotus toimintamalliksi.

Pilotialueille perustetut palveluverkkoryhmät laativat konkreettiset ehdotukset palvelutilojen käytöstä ja toimijoiden välisestä yhteistyöstä alueellaan. Ehdotukset koskivat muun muassa rakennusten/ tilojen monitoimikäyttöä (Jakomäkitalo), päivähoitoa ope-
tustiloihin, ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteita ja tilavuokria, yhteistä tietojärjestelmää, paikallista päätöksentekoa, tilojenkäytön maksuttomuutta lapsille ja nuorille, ikäihmisten ruokailun järjestämistä kouluihin ja aluetyön rakenteita. Virastojen yhteyshenkilöiden muodostama poikkihallinnollinen työryhmä työsti alueryhmien ehdotusten perusteella 17 palvelutilaverkon uudistamista koskevaa toimenpide-esitystä.

Toimintamalli sisältää hallintokunnille yhteiset toimenpiteet osana toiminnan ja talouden vuotuista suunnittelua.



Ehdotetussa toimintamallissa palveluvirastot käyvät vuosittain syksyn aikana systemaattisesti läpi tilojaan koskevat muutostarpeet väestöennusteiden, tilatietojen, asukaspalautteen ja alueilta tulleiden ehdotusten pohjalta. Vuoden alussa virastojen johto valitsee muutostarpeiden ja yhteisten intressien perusteella ne alueet, joilla tilaverkkoa uudistetaan poikkihallinnollisena valmisteluna. Kevään aikana järjestetään aluetilaisuudet, joiden tarkoituksena on koota näkemyksiä, ideoita ja aloitteita palvelutilaverkon muutostarpeista sovituilla alueilla ja sovituissa kohteissa. Kesään mennessä virastot kokoavat ja valmistelevat alueilta tulleiden ehdotusten perusteella päätösehdotukset lautakuntien, kaupunginhallituksen ja -valtuuston käsittelyyn.

Esipuhe

Helsingin kaupungin Strategiaohjelmaan 2009 - 2012 sisältyy keskeisenä tavoitteena palveluverkon kehittäminen palvelujen vaikuttavuuden lisäämiseksi ja tilojen käytön tehostamiseksi. Yhtenä tavoitteeseen liittyvänä toimenpiteenä on palveluverkon sopeuttaminen väestökehityksen mukaisesti. Pyrkimyksenä on tarjota käyttäjälähtöiset palvelut asukkaiden osallisuutta ja omaa vastuuta vahvistaen. Tämä edellyttää hallintokuntien välistä yhteistoimintaa niin, että palvelut voidaan järjestää joustavasti ja yli toimialarajojen.

Asukaslähtöisyys ja palveluverkon alueellinen sopeuttaminen ovat olleet Helsingin yhteisstrategioissa keskeisiä linjauksia. Palveluvirastojen päälliköt päättivät kesällä 2008 käynnistää vuoden kestävästä poikkihallinnollisesta kehittämisselityksestä selvitettävään palveluverkon uudistamista hallintokuntien ja asukkaiden yhteistyönä. Hanke aloitettiin lokakuussa 2008 opetusviraston koordinoimana. Työn edetessä tehtävä rajattiin koskemaan palvelutilaverkon uudelleen järjestelyjä olemassa olevassa kaupunkirakenteessa.

Hanketta on ohjannut virastopäälliköiden nimeämistä yhteyshenkilöistä muodostuva työryhmä, johon ovat kuuluneet: huvudlärare Moa Thors arbiksesta, johtava suunnittelija Hanna Aaltonen kaupunginkirjastosta, osastopäällikkö Veikko Kunnas ja suunnittelija Ari Tolvanen kulttuurikeskuksesta, yhteyspäällikkö Veli-Matti Kallista liikuntavirastosta (29.5.09 saakka, 1.6.09 alkaen hanke suunnittelija Asko Rahikainen), osastopäällikkö Kari Naalisvaara nuorisosiainkeskuksesta, kehittämisjohtaja Paula Sermilä (puheenjohtaja) ja palvelupäällikkö Inari Salonen opetusvirastosta, johtava asiantuntija Jarmo Räihä sosiaalivirastosta, arkkitehti Pirjo Sipiläinen terveyskeskuksesta, johtava rehtori Taina Törmä työväenopistosta, yleiskaavapäällikkö Markku Lahti kaupunkisuunnitteluvirastosta, toimitilapäällikkö Unto Ojala kiinteistöviraston tilakeskuksesta, erityissuunnittelija Terttu Holstila talous- ja suunnittelukeskuksesta, tietohuoltopäällikkö Leila Lankinen tietokeskuksesta ja toiminnanjohtaja Pirjo Tulikukka Helka ry:stä.

Palveluhallintokuntien tila-asioista vastaavina hankkeeseen ovat osallistuneet: Hanna Aaltonen kaupunginkirjastosta, Hanna Liukkonen-Lehtiniemi liikuntavirastosta, Mikko Johansson, Lea Packalén, Irma Sippola, Risto Sutinen ja Ritva Varelius nuorisosiainkeskuksesta, Kaisa Nuikkinen (pj) opetusvirastosta, Sirpa Mänttari, Inkeri Rehtilä, Kaarina Röttsä, Esa Vepsäläinen ja Eeva Verho sosiaalivirastosta, Saara Saxén ja Pirjo Sipiläinen terveyskeskuksesta sekä Pirjo Halla, Hannele Koli-Siiteri ja Juha Varila työväenopistosta.

Projektipäällikkö Risto Haverinen opetusvirastosta on koordinoanut työtä ja vastannut hankkeen raportoinnista.

1 Johdanto

Tässä raportissa tarkastellaan Helsingin kaupungin palvelutilaverkon uudistamiseen liittyviä lähtökohtia, haasteita ja tavoitteita. Palvelutilaverkon uudistamisella tarkoitetaan kaupungin hallinnoimien tilojen uudelleenjärjestelyjä tarvittaessa, kun palveluiden kysynnässä tai tarpeissa tapahtuu määrällisiä tai laadullisia muutoksia jollakin alueella. Tavoitteena on edistää hallintokuntien yhteistyötä tilojen käytön suunnittelussa ja helpottaa tilojen saamista joustavasti kuntalaisten käyttöön.

Raportissa esitetään toimintamalli poikkihallinnolliselle ja asukaslähtöiselle palvelutilaverkon uudistamiselle (luku 7). Malli on kytketty Helsingin kaupungin taloussuunnittelun ja -ohjauksen vuosikelloon. Tarkoituksena on, että virastot käyvät systemaattisesti vuosittain läpi palvelutilojaan koskevat strategiat ja muutostarpeet ja sopivat niihin liittyvistä yhteisistä intresseistä. Yhteisten intressien perusteella valitaan ne alueet, joilla tilaverkkoa kunakin vuonna uudistetaan poikkihallinnollisena valmisteluna. Muilla alueilla toimenpiteitä valmistellaan tarvittaessa virastokohtaisesti.

Malli perustuu yhteistoimintakokeiluun neljällä pilottialueella, joilla hallintokuntien paikallistoimijat ovat yhdessä asukasyhdistysten edustajien kanssa valmisteleet ehdotuksia tilojen käytöstä (luku 5). Kaupungin tiloja on tarkasteltu kokonaisuutena: kaikkia alueen palvelutiloja kuten kouluja, päiväkoteja, nuorisotiloja, kirjastoja ja terveysasemia samanaikaisesti. Raportissa esitellään alueellisen yhteistyön organisointi pilottialueilla sekä alueille perustettujen palveluverkkoryhmien ehdotukset tilojen käytöstä ja hallintokuntien yhteistyöstä. Alueryhmien ehdotusten pohjalta hankkeen työryhmä on valmistellut konkreettiset toimenpide-esitykset tilojen käytön uudistamisesta kullakin alueella (luku 6).

Toimintaympäristön muutokset edellyttävät palvelutilaverkon jatkuvaa uudistamista. Keskeisiä muutostekijöitä ovat väestömuutokset, syrjäytymis- ja segregatiokehitys ja monikulttuuristuminen. Muutokset ovat erilaisia, ja vaikuttavat palveluiden kysyntään ja sitä kautta tilatarpeisiin vaihtelevasti eri alueilla. Kaupungin palvelutilaverkkoa tulee siksi tarkastella alueiden näkökulmasta: millä tilojen käytön ratkaisuilla voidaan parhaiten vastata paikallisiin tilatarpeiden muutoksiin.

Virastoille aiheutuu tarvetta arvioida tilojensa käyttöä ja kapasiteettia tyypillisesti väestömuutosten seurauksena (esim. lasten ja nuorten määrän väheneminen, vanhusväestön määrän kasvu). Käytöstä mahdollisesti vapautuvia tiloja voisivat käyttää muutkin hallintokunnat, jos niille on alueella kysyntää. Se edellyttää, että asukkaiden tarpeet selvitetään ja otetaan huomioon riittävän ajoissa, ennen kuin tilojen käyttöön aiotaan tehdä muutoksia. Hallintokuntien yhteistyöllä ja tilojen nykyistä monipuolisemmalla käytöllä voitaisiin paremmin turvata lähipalveluiden säilyminen ja palvelujen saavutettavuus alueiden asukkaille.

Helsingissä virastot ovat yleensä suunnitelleet varsin itsenäisesti omat palveluverkkonsa ja niihin liittyvät mahdolliset muutosesitykset, uudisrakentamisalueita lukuun ottamatta (luku 4). Kuntalaisten arjen näkökulmasta on olennaista, miten alueen palvelutilat toimivat kokonaisuutena, ja miten ne ovat saavutettavissa.

Hallintokuntien ja asukkaiden yhteistoimintaa tarvitaan, jotta kaupunki kykenee vastaamaan tilatarpeiden alueellisiin muutoksiin joustavasti. Palvelutilaverkon uudistamiseen ei ole toistaiseksi ollut asukaslähtöistä ja hallintokuntien rajat ylittävää toimintamallia olemassa olevassa kaupunkirakenteessa (vrt. uudisrakentamisalueet).

2 Tavoitteet ja tehtävän rajaus

Helsingin keskeisten palveluvirastojen johto nimesi kesällä 2008 yhteyshenkilöt hankkeeseen kehittämään palveluverkon uudistamista poikkihallinnollisesti ja asukaslähtöisesti. Työ käynnistyi lokakuun puolivälissä 2008. Hankkeeseen tulivat mukaan: arbetaritutet, kaupunginkirjasto, kulttuurikeskus, liikuntavirasto, nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, sosiaalivirasto, terveyskeskus, työväenopisto, kaupunkisuunnitteluvirasto, kiinteistöviraston tilakeskus, talous- ja suunnittelukeskus, tietokeskus ja Helsingin kaupunginosayhdistykset ry (Helka).

Hankkeen tehtävänä oli kehittää toimintamalli poikkihallinnolliselle palveluverkon uudistamiselle ja siihen liittyvät konkreettiset esitykset valituilla pilottialueilla. Työn edetessä malli rajattiin koskemaan palvelutilojen uudelleen järjestelyjä tarvittaessa, kun jollakin alueella tapahtuu muutoksia palveluiden kysynnässä tai tilojen käyttötarpeissa.

2.1 Toimintamallin rajaus

Malli tarjoaa puitteet ja yhteistyön menettelytavat tilatarpeiden selvittämiseksi ja niitä koskevien ratkaisujen valmistelulle ja päätöksenteolle. Malli ei sinänsä ota kantaa palvelurakenteeseen eikä palvelujen lisäämiseen tai supistamiseen kaupunkitasolla.

Palveluverkko tarkoittaa kaikkia kaupungin järjestämiä palveluita ja toimipisteitä kokonaisuutena, samalla kartalla (<http://www.hel.fi/palvelukartta>). Kaupungin palvelut on käsitteenä laajempi asia kuin tilat, joissa toiminta tapahtuu. Kaupunki voi joko lisätä tai supistaa kuntalaisille tarjoamia palveluja esimerkiksi tarpeiden tai kysynnän muuttuessa ja taloudellisista syistä. Muutokset voivat vaikuttaa kaupungin palvelurakenteeseen. Tiloja on kuitenkin mahdollista käyttää vaihteleviin tarkoituksiin, vaikka palvelurakenteessa sinänsä ei tehtäisi muutoksia. Kaupunki voi järjestää palvelut esimerkiksi kahden tai useamman hallintokunnan muodostamissa yhteispalvelupisteissä.

Pelkästään yhden hallintokunnan tilatarpeiden tarkastelu on yksipuolista ja estää näkemästä mahdollisuuksia tilojen monipuoliselle käytölle. Toisaalta tiloista ei voida puhua irrallaan varsinaisesta toiminnasta. Esimerkiksi, jos kaupunki joutuu harkitsemaan koulun lakkauttamista jollakin alueella liian vähäisen oppilasmäärän takia, päätöstä ei ole mielekästä tehdä katsomalla yksinomaan opetustiloja. Palvelut ovat toimintaa, ja tilat toimivat resurssina toiminnalle. Muun muassa opetustoimessa onkin määritelty koulutuksen tavoitteista lähtevät periaatteet kouluverkon uudistamiselle.

Toimintamalli keskittyy palvelutilojen monipuoliseen ja tehokkaaseen käyttöön. Fokuksessa on tilojen yhteinen käyttö eri hallintokuntien kesken silloin, kun johonkin toimipisteeseen tulee väljää tilaa, ja jollakin toisella hallintokunnalla olisi tarvetta käyttää kyseistä tilaa. Hallintokuntien ja asukkaiden yhteistyö liittyy ennen kaikkea palvelutarpeiden selvittämiseen ja tilojen käytön uudistamiseen.

Alueelliseen vuorovaikutukseen, asukkaiden osallisuuden tukemiseen ja asiakaspalautteen käsittelyyn on kehitetty erikseen käyttökelpoisia menetelmiä (esim. Helka ry:n Kansalaiskanava-hanke 2005-2007, <http://helka.net/images/stories/tiedostot/Asiakasos.pdf>). Niitä ja erilaisilla kokoonpanoilla toimivia alueellisia yhteistyömuotoja voidaan hyödyntää myös palvelutilaverkon uudistamisessa (Halttunen-Sommardahl 2007).

Täsmennetyt tavoitteet:

- 1) Malli hallintokuntien ja asukkaiden yhteistoiminnalle palvelutilaverkon uudistamiseksi olemassa olevassa kaupunkirakenteessa.
 - periaatteina käyttäjälähtöisyys ja tilojen saaminen joustavasti asukkaiden käyttöön toimintaympäristön muutokset huomioiden.
- 2) Konkreettiset toimenpide-esitykset pilottialueilla, erityisesti tilojen yhteiskäyttö ja hallintokuntien yhteistyö.
 - periaatteina alueen palvelujen tarkastelu kokonaisuutena sekä esitysten valmistelu alueellisesti ja kevyellä organisaatiolla (yhteys päätöksentekoon kaupungin tasolla).

Palvelutilaverkko käsittää tässä hankkeessa mukana olevien yhteistyövirastojen toimipisteet ja -tilat: koulut ja oppilaitokset (opetustoimi), päivähoitopaikat, perheiden, aikuisten ja vanhusten palvelut (sosiaalitoimi), sairaala-alueet, terveysasemat ja kotihoidon toimipisteet (terveystoimi), kulttuuripalvelut (kulttuuritoimi), liikuntapalvelut (liikuntatoimi), nuorisotalot ja -tilat (nuorisotoimi) sekä kirjastot ja työväenopistot (sivistystoimi). Niiden muodostama verkko on rakentunut eri tavoin kaupungin eri alueilla, ja aluenäkökulma on siitäkin syystä tärkeä.

2.2 Asukaslähtöiset ja poikkihallinnolliset toimintatavat

Helsingin strategiaohjelma 2009-2012 painottaa asukas- ja käyttäjälähtöisyyttä kaupungin palveluiden järjestämisessä. Toimenpiteinä on mm. järjestää alueellisia palvelupaneeleja asukkaiden tarpeiden kuulemiseksi sekä kehittää sähköisen kuulemisen ja vaikuttamisen verkkopalveluja, jotka mahdollistavat kaupunkilaisten osallistumisen kaupungin kehittämiseen. Palvelutilaverkon uudistamisen toimintamalli tukee näitä strategiassa esitettyjä tavoitteita ja auttaa kehittämään toimipisteverkon hallintaa. Mallissa yhdistyvät asukaslähtöiset ja poikkihallinnolliset toimintatavat.

Asukaslähtöisiä ja osallisuutta tukevia toimintatapoja on kehitelty muissakin vastaavissa hankkeissa. Esimerkiksi Helsingin Lähiöprojektissa on kehitetty esikaupunkeja kantakaupungin kanssa tasaveroisina kaupunginosina ja tehty

tunnetuksi alueiden omia vetovoimatekijöitä yhdessä asukkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Lähiöprojektin tehtäviin kuuluu edelleen kaupunkilaisten toimintamahdollisuuksien parantaminen heidän omassa elinympäristössään. Muun muassa matalan kynnyksen toimintaan on pyritty löytämään malleja, missä alueen asukasyhdistyksillä ja muilla toimijoilla on yhteinen rooli. (Lähiöprojektin toimintakertomus 2008.)

Helsingin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2009-2012 on esitetty kärkihankkeita, jotka tukevat lasten ja nuorten sekä vanhempien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Suunnitelma on vahvasti poikkihallinnollinen; siihen on kirjattu hallintokuntien yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet, joilla tavoitteisiin pyritään pääsemään. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on otettava huomioon laadittaessa kaupungin talousarviota ja -suunnitelmaa.

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston Esikaupunkien renessanssi –hankkeessa pyritään ennakoimaan täydennysrakennettaviin kaupunginosiin todennäköisesti muuttavien uusien asukkaiden palvelutarpeita. Hankkeessa myös kehitellään erityisiä vuorovaikutukseen perustuvia välineitä tarpeiden simulointiin. Kunkaankolmion kehittämishanke puolestaan nostaa esille tietyn alueen asukkaiden ja palveluiden käyttäjien näkökulman, jossa joustava palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää sekä hallintokuntien että kuntien välisten rajojen ylittämistä (Helsinki, Espoo, Vantaa).

Myös sähköisiä palautekanavia kehitellään. Helsingin kaupungin palvelukarttaan (www.hel.fi/palvelukartta) on suunnitteilla palautekanavia kuntalaisille. Tampereen kaupungin käyttämä Alvari- alueellisen vaikuttamisen kanava on esimerkki asukkaiden ja kaupungin välisestä sähköisestä vuorovaikutuskanavasta (<http://www.tampere.fi/tampereinfo/osallistuminen/alvari.html>). Tampereen Valma-valmistelufoorumin tavoitteena on taata kuntalaisille mahdollisuus vaikuttaa käsiteltäviin asioihin koko valmistelutyön ajan (<http://valma.tampere.fi/selaus>).

3 Palvelutilaverkon uudistamisen haasteita

Hankkeen lähtökohtia, haasteita ja tavoitteita selvitettiin yhteyshenkilöiden haastattelujen ja palveluiden tulevaisuuskuvien avulla. Niistä valmisteltiin ennakkoaineisto hallintokuntien ensimmäiseen yhteiseen työseminaariin Paasitorissa 8.12.2008.

Ennakkoaineistosta ja työseminaarista koostetun raportin mukaan hankkeen tarkoituksena on kehittää hyviä käytäntöjä ja yhteistä normistoa palvelutilojen yhteiselle suunnittelulle ja käytölle. Ajatuksia kaupungin tilojen yhteiskäytön tehostamisesta on ollut ennenkin. Yhteiskäytön tehostuminen on kuitenkin usein kaatunut johonkin käytännön asiaan, esimerkiksi vahtimestarin tai siivoojan palkkaamista koskeviin vastuukysymyksiin tai varastotilojen järjestämisen ongelmiin. Palvelutilaverkon uudistamisen lähtökohdaksi on syytä ottaa sekä asukkaiden tarpeet että hallintokuntien tulevaisuuskuvat omista palveluistaan. Jos hallintokunnat tarkastelevat tilojen käyttöä pelkästään omasta näkökulmastaan, kokonaisnäkemys asukkaiden palvelutarpeista puuttuu.

Palvelutilaverkon uudistamisen yhteydessä eri virastojen tilatarpeet täsmentyvät kokonaisuutena, mikä edistää tehokasta tilojen käyttöä. Kehitettäessä mallia poikkihallinnolliselle yhteistyölle, on syytä selvittää erilaisia yhteistyötä rajoittavia käytäntöjä. Esimerkiksi nykyinen virastojen välinen laskutusikäytäntö saattaa haastateltujen mukaan muodostua tilojen saavutettavuuden esteeksi. Hinnoitellutavat ja tilavarausjärjestelmät vaihtelevat paljon, ja niihin kaivattaisiin yhteisiä pelisääntöjä.

Kaupungin tulisi tuottaa palvelut käyttäjälähtöisesti. Laskutukseen liittyvää byrokratiaa voitaisiin keventää hävittämättä silti kustannusten läpinäkyvyyttä. Kaupungin sisäinen laskutusikäytäntö aiheuttaa myös lisäkustannuksia. Tärkeintä palvelutilaverkon uudistamisessa on kokonaisuus kuntalaisten eli palvelujen käyttäjien kannalta. Kokonaisuuteen liittyy myös tilojen käytön tehokkuus. Toimintakulttuuria pitäisi muuttaa hallintokuntakeskeisestä ajattelusta asukaslähtöiseen. Palvelutilojen järjestämisessä on olennaista huomioida, miten kuntalaisten arkipäivä rakentuu, ja minkälaisia palvelutarpeita heillä on eri vuorokaudenaikoina.

Asukkaiden näkemyksiä palvelutilaverkon uudistamistarpeista saadaan esille muun muassa Helka ry:n alueellisten jäsenyhdistysten kautta. Jäsenyhdistykset (kaupunginosayhdistykset) ovat solmukohtia alueilla, ja niillä on läheiset yhteydet paitsi asukkaisiin myös muihin alueellisiin toimijoihin, yhdistyksiin ja järjestöihin.

Käytöstä vapautuvat tilat voisivat olla hallintokuntien yhteisesti arvioitavina ennen päätöksentekoa. Näin turvattaisiin toiminnallisesti paremmat kokonaisuudet ja tehokkaampi tilankäyttö. Yhteiseen palvelukarttaan tulisi sisällyttää myös virastojen investointihankkeet.

Palvelutilaverkon uudistamisen varsinaisena haasteena on saada sektoroitunut palvelujärjestelmä vastaamaan asukkaiden kokonaisvaltaisen arjen tarpeisiin (Helsingin kaupunki 2006, 7). Hallinnolliset ja toimialojen rajat ylittävää yhteistoimintaa tarvitaan alueille ja niiden asukkaille toimivien palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Eri alojen asiantuntijat ja toimijat (hallintokuntien, asukkaiden ja asukas-yhdistysten sekä järjestöjen edustajat) kohtaavat toisensa alueellisissa yhteistyöryhmissä tai verkostoissa suunnittelemassa yhteisesti palvelutilajärjestelyjä. Asukaslähtöisyyden ja moniammatillisuuden myötä ratkaisujen valmistelussa korostuvat verkostomaiset yhteistyömuodot.

3.1 Asukkaiden tarpeisiin vastaaminen

Palvelutilaverkon kehittämisessä on tärkeä ottaa huomioon asukasryhmien erilaiset muuttuvat palvelutarpeet ja kehittää välineitä niiden huomioon ottamiselle. Tilojen käyttöä suunniteltaessa käyttäjiä ei tulisi pilkkoa liian tiukasti eri ikäryhmiin. Esimerkiksi osa ikääntyvistä on aiempaa hyväkuntoisempia ja aktiivisempia, mikä näkyy myös heidän palvelutiloja koskevissa odotuksissaan. Asukkaiden tarpeiden selvittämiseksi tarvittaisiin erityinen barometri, joka kertoo, millaisia palveluja eri alueilla tarvitaan, ja millä tavoin tilatarpeet muuttuvat. Tiedot voidaan ehkä sisällyttää myös valmisteilla olevaan aluebarometriin.

Palvelutilaverkkoa tulisi kehittää tukemaan asukkaiden yhteisöllistä tapaa elää sekä asukkaiden osallistumista ja omaehtoista toimintaa. Palvelutilasta voi parhaimmillaan muodostua kaupunginosan yhteinen toimintakeskus, jossa eriikäiset kohtaavat toisiaan samoissa tiloissa. Tilojen käyttö tulisi tarvittaessa olla mahdollista myös virka-ajan ulkopuolella. Samassa tilassa olevien hallintokuntien palvelujen tulisi olla riittävän selkeitä kuntalaisten näkökulmasta ja tilat edullisia.

Asukkailla ja asukasjärjestöillä on tilatarpeita omalle toiminnalle, esimerkiksi asukas- ja harrastustoimintaan. Kolmas sektori tuottaa myös enenevässä määrin itse palveluja, joista osa siirtyy kaupungin vastuulta järjestöille. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset kulttuuripalvelut sekä lapsille ja nuorille tarkoitettut harrastuspalvelut. Mellunmäessä kaupunginosayhdistys vastaa yhteistoimintatila Mellarin hallinnoinnista kaupungin sijasta. Joissakin tilanteissa riittää, että kaupunki tarjoaa tilat ja mahdollisesti joitain kalusteita, varusteita ja laitteita asukkaiden oman toiminnan tarpeisiin.

Palvelutilaverkon kehittämällä voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja segregatiota ja edistää alueellista tasa-arvoa. Hallintokuntien tulee kyetä ajamaan niidenkin etuja, jotka eivät jostain syystä itse kykene tuomaan etujaan esille. Palvelutilaverkon tulee vastata myös erityiskohtelua vaativien asukasryhmien tarpeisiin. On tuotettava laajennettuja tukipalveluja sitä tarvitseville nk. positiivisen diskriminaation periaatteella.

Monikulttuurisuuden lisääntyminen ja maahanmuuttajien määrien kasvaminen tuovat palvelutilaverkon kehittämälle omat haasteensa. Esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden vanhempien kielten opetus edellyttää myös heidän lastensa päivähoiton järjestämistä, mihin tarvitaan opetus- ja sosiaalitoimen kiinteää yhteistyötä.

3.2 Hallintokuntien yhteiset lähtökohdat

Eri hallintokunnilla on erilaisia mutta myös yhteisiä lähtökohtia ja tavoitteita palvelutilaverkon kehittämisessä. Jotkut niistä saattavat koskea vahvasti useita tai kaikkia hallintokuntia, ja jotkut ensisijaisesti vain muutamaa tai vain yhtä hallintokuntaa. Esimerkiksi maahanmuuttajien palveluja koskevat tavoitteet koskevat useaa hallintokuntaa. Myös esimerkiksi lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta toteuttavat useat hallintokunnat kulttuuri- ja opetuspuolella. Sisältösuunnittelussa tarvitaan toiminnallista ja poikkihallinnollista yhteistyötä ja toimintakulttuurin uudistamista. Parhaimmillaan palvelutilajärjestelyt mahdollistavat erilaisten toimintojen ja toimintamuotojen ”yhteen hiileen puhaltamisen”. Nuorisotyön tuominen mukaan osaksi koulutoimintaa on hyvä esimerkki sektoroituneen toimintakulttuurin muuttamisesta.

Uudistamistyön yhtenä haasteena on lähteä liikkeelle ensisijaisesti toiminnasta ja palveluista, ei pelkästään olemassa olevista tiloista, vaikka tilanäkökulma onkin tärkeä. Esimerkkinä toiminnallisesta lähtökohdasta voisi olla oppimisen, harrastamisen ja työnteon mahdollistaminen samoissa tiloissa. Toimintatavat ovat

muuttumassa monilla sektoreilla. Myös ammattirooleihin ja työnkuviin kohdistuu muutospainetta.

Taloudellisuus ja tehokkuus, kestävän kehityksen eri ulottuvuudet (sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys mukaan lukien) ja turvallisuus ovat kaikkia hallintokuntia yhdistäviä lähtökohtia palvelutilaverkon uudistamisessa. Turvallisuuskysymyksiin liittyy sekä todellinen että koettu turvallisuus, esimerkiksi halutaanko valvontakameroita kouluun. Yhteisöllisyyden ja vastuullisuuden tukeminen ja luottamus lisäävät turvallisuutta. Toimintaa rajoittavien sääntöjen ja tiukan valvonnan tarve vähenee, kun palvelujen käyttäjät ja asiakkaat tuntevat toisensa.

Palvelujen saavutettavuus ja keskittäminen ovat myös keskeisiä uudistamisessa huomioitavia lähtökohtia. Lähipalvelujen sekä matalan kynnyksen paikkojen tarve etenkin syrjäytymisvaarassa oleville lisääntyy. Joissakin tapauksissa on perusteltua keskittää palvelujen tuottamista. Toisaalta osa palveluista voidaan tuottaa sähköisesti, kotiin tulevana etäpalveluina. On otettava huomioon, mitkä palvelut ovat lakisääteisiä ja mitkä harkinnanvaraisia tai vapaaehtoisia. Toisaalta eri palveluilla on erityyppisiä tilavaatimuksia. Toiset palvelut vaativat kiinteän toimipaikan, toiset voidaan hoitaa joustavammin tilapäisemmissä tiloissa tai yhteiskäytössä olevissa tiloissa.

3.3 Toimintatapojen kehittäminen

Hallintokuntien erilaisiin käytäntöihin ja toimintatapoihin liittyvänä haasteena on kyetä tarkastelemaan palvelutilojen verkkoa kokonaisuutena ja samalla alueellisesti. Tavoitteena on, että hallintokunnat pääsevät yhdessä kokonaiskuvaan mahdollisista käytöstä poistuvista ja yhteiskäyttöön soveltuvista tiloista eri alueilla.

Poikkihallinnolliselle yhteistyölle ja tiedonhankinnalle kaivataan hyviä toimintatapoja. Tilanteesta riippuen toimintatavat voivat olla joko pysyviä, säännöllisiä tai tilapäisiä. Yhteistyön juurruttamiseksi tarvitaan hallintokuntien toimintakulttuurien yhteistä kehittämistä, yhteisiä pelisääntöjä ja riittävän yhteneviä rakenteita sekä kaupungin tasolla että alueilla. Etenkin on tärkeää, että yhteistyö tilojen rakentamisedellytysten tarjoajien, toteuttajien, käyttäjien ja omistajien välillä toimii. Yhteistyö voi koskea sekä itse toimintaa että tiloja ja niiden käyttöä, ja se voi liittyä johonkin tiettyyn kohderyhmään tai koskea jotain tiettyä aluetta (esim. taantumiskierteessä olevat alueet).

Yhteistyön myötä hallintokunnat pääsevät osallistumaan yhteisesti sovitulla tavalla toisten toistensa palvelutilaverkkojen suunnitteluun. Kaavoituksen yhteydessä yhteistyötä jo tehdäänkin, ja esimerkiksi kaupunkisuunnitteluviraston ”Esikaupunkien renessanssi” -hankkeessa pyritään simuloimaan väestömuutosten vaikutuksia palvelutarpeisiin täydennysrakennettavilla alueilla. Toimintatapoja tulee kehittää siihen suuntaan, että osallistumismahdollisuuksia rajoittavaa hallinnollista monimutkaisuutta saadaan vähennetyksi, ja että myös pienet hallintokunnat pääsevät mukaan isoihin palvelu- ja tilahankkeisiin (hyödyntämällä esim. nettipohjaisia työryhmiä).

Eri hallintokuntien erilaiset tilojen varaukseen, vuokraukseen, hinnoitteluun ja laskutukseen sekä valvontaan liittyvät käytännöt hankaloittavat tilojen sujuvaa yhteiskäyttöä. Paikoitellen systeemi on hallinnollisesti raskas ja monimutkainen, varsinkin tiloja käyttävien asukkaiden ja järjestöjen näkökulmasta.

Nykyiset toimintatavat ja käytännöt vaativat yhtenäistämistä ja selkiyttämistä. Yhtenä esimerkkinä vakiintuneesta hallintokuntien yhteiskäyttömallista on Stoa, jossa kumppaneina ovat Arbis, työväenopisto, kulttuurikeskus, kirjasto, nuori-soasiainkeskus sekä Palmia.

3.4 Alueellinen yhteistyö

Palvelutilaverkon uudistaminen edellyttää, että poikkihallinnollinen yhteistyö toimii hyvin aluetasolla. Joillakin hallintokunnilla on jo olemassa omia alueellisia organisoitumismuotoja, jotka voivat olla toimijoita poikkihallinnollisessa alueellisessa yhteistyössä. Esimerkiksi nuoriso- ja opetustoimella on yhteinen ANSA-ryhmä, sosiaalivirastolla KLAARI, ja kulttuuritaloja varten on koottu hallintokuntien yhteinen ryhmä. Esimerkiksi Myllypurossa alueellisen yhteistyön kehittämiseksi on jo pitkät perinteet; alueellisia yhteistyörakenteita on kehitetty muun muassa yhdistelemällä aluetyöryhmiä, asukasiltoja, ja aluefoorumeita sekä kolmatta sektoria.

Alueellisen yhteistyön yhtenä välineenä voidaan käyttää alueellista työryhmää, jonka ytimen muodostavat hallintokuntien paikallistoimijat, asukkaiden edustajat esimerkiksi kaupunginosayhdistyksistä ja muut keskeiset alueen edustajat. Lisäksi voidaan hyödyntää varsinaista työryhmää väljemmin toimivia hallintokuntien paikallisten edustajien ja asukas yhdistysten edustajien yhteistyöverkostoja. Avoimissa asukasilloissa tai aluefoorumeissa kaikki alueen asukkaat pääsevät esittämään näkemyksiään palvelutilojen uudistamistarpeista. Tukena ovat sähköiset palaute- ja vuorovaikutuskanavat.

Alueellisen työryhmän tai verkoston tehtävänä on seurata ja kartoittaa palvelutilaverkkoon kohdistuvia tarpeita sekä organisoida palvelujen ja tilojen kehittämistä omalta osaltaan. Vaikka sovellettaisiin työryhmää tai verkostoa, olennaista on, että yhteistyö on riittävän joustavaa ja vapaamuotoista. Haasteena on päästä joustavaan, nopeasti reagoivaan, ei-byrokraattiseen ja alueen henkeä noudattavaan päätöksentekoon. Alueryhmien tulee toimia nykyistä suunnitteluvammalla otteella. Tällöin hallintokuntienkin on huolehdittava siitä, että nimetyillä edustajilla on tähän edellytykset.

Alueellisten työryhmien, verkostojen ja avointen foorumien täysipainoinen hyödyntäminen edellyttää, että kaikilla on käytettävissään riittävät tiedot alueen nykyisistä palvelutiloista ja niiden yhteiskäytön edellytyksistä. Hallintokuntien tilojenkäytön ja -suunnittelun asiantuntijoiden tulee olla kiinteästi mukana aluetilaisuuksissa kertomassa alueen nykyisistä palvelutiloista ja niiden käyttömahdollisuuksista ja mahdollisista muutossuunnitelmista.

Paikalliset vuorovaikutusrakenteet ovat erityisen tärkeitä, koska yksikään hallintokunta ei ole vastuussa alueen kokonaiskehittämisestä. Tärkeitä kommunika-

tiovälineitä ovat tapaamisten ja työryhmien lisäksi alueen lehdet sekä internet - sivustot. Hallintokuntien tulisikin kiinnittää erityistä huomiota myös alueelliseen viestintäänsä. Toimiva paikallisviestintä antaa vastineeksi virastojen suunnittelijoille palautetta palvelu- ja tilatarpeiden muutoksista.

Yhä enemmän tarvitaan jatkossa myös kaupunginosien välistä vuoropuhelua. Esimerkiksi keskitetyt palvelut on suunnattu yhtä kaupunginosaa laajemmalle väestöpohjalle. Kaavoitus, johon liittyy asukkaiden kuulemisia ja yhä enemmän myös osallistavaa suunnittelua, edellyttää sekin laajaa näkökulmaa. Kokemuksia tällaisesta paikallisesta yhteissuunnittelusta on toistaiseksi kuitenkin vähän. Esimerkkinä voi mainita Mellunkylän asuinalueiden yhteistyön.

3.5 Tulevaisuuden palvelutilat

Hankkeessa mukana olevat virastot laativat palveluistaan tulevaisuuskuvat. Niiden mukaan hallintokunnilla on jatkossa entistä enemmän perusteita laajentaa yhteistyötä tilojen käytössä ja tilaratkaisuissa. Seuraavassa on esimerkkejä palveluiden tulevaisuuskuvista.

Arbis

- Ett arbis för alla; flexibilitet.
- Utökat samarbete med huvudstadsregionens medborgarinstitut, bl.a. gemensam anmälningsportal.
- Utökat samarbete med svenska skolor; möjlighet att erbjuda utrymmen dagtid; gymnasiekurser t.ex. i mindre språk.
- Utökat samarbete med tredje sektorn.

Kaupunginkirjasto

- Lähikirjasto kodin ja työpaikan välimaastoon sijoittuvana ”kolmantena paikkana”.
- Kirjojen vieminen asiakkaille, kotipalvelu, esim. vanhusten palvelukeskuksiin ja asuintaloihin.
- Kirjaston tilojen käyttö asiakkaiden työtilana ja asiakkaiden omiin kokouksiin, tilaisuuksien tai näyttelyjen järjestämiseen, kirjasto sosiaalisena mediana.
- Sanataiteen esille tuominen, opastaminen medioissa ja tietolähteissä, aineiston lainaus kouluille, kirjaston käytön opetus, kirjavinkkaus, työharjoittelu.
- Kirjojen lainaus päiväkodeille ja satutunnit.
- Kirjaston tilojen käytön mahdollistaminen asukasjärjestöille myös aukioloaikojen ulkopuolella.

Kulttuurikeskus

- Ehdotus koulutilojen iltakäytön yhtenäistämisestä taiteen perusopetuksen käyttöön.
- Kaupungin yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma hallintokuntien rajat ylittävänä yhteistyöhankkeena. Koulujen sekä kulttuuri- ja taidetoimijoiden välisen toiminnan syventäminen.

Liikuntavirasto

- Liikuntaviraston ja opetusviraston yhteistyötä liikuntasalien tarjoamisessa liikuntakäyttöön jatketaan ja kehitetään.
- Liikunnanohjaustoiminnan sovittaminen yhteen koulujen tilojen käytön kanssa. Iltapäivätoimintaa liikunnallisoin keinoin.

Nuorisoasiainkeskus

- Alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Nuorisotalojen vetovoimaisuuden lisääminen monipuolistamalla toimintaa.
- Erityisesti koulu yhteistyön laajentaminen, nuorisotyö kouluympäristössä.
- Toimintakeskukset, joissa monipuolista toimintaa.

Opetusvirasto

- Koulusta on tullut elinikäisen oppimisen ideaa korostava monitoimikeskus, johon sijoittuu lasten, nuorten ja aikuisten palveluita.
- Koulupäivä on laajentunut iltapäivätoiminnasta aktiivisiin harrastusmahdollisuuksiin koulupäivään liittyvänä. Harrastusmahdollisuudet voivat olla perheille yhteisiä.
- Oppiminen ja oppimisympäristö ovat nykyistä laajempi kokonaisuus. Koulu vahvistaa lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden yhteisöllisyyttä ja osallisuuden kokemusta.
- Laajennetut tukipalvelut lapsille, nuorille ja perheille (positiivisen diskriminaation periaatteella).

Sosiaalivirasto

- Vanhusten palveluissa tarvitaan uusia ratkaisuja (määrät kasvavat, vertaisryhmätoiminta ja vapaaehtoistyö lisääntyvät).
- Lasten ja nuorten palveluissa uudentyyppistä toimintaa, vertaisryhmiä ja yhteistä perheiden toimintaa.
- Asukastilojen kysyntä kasvaa. Asukkaiden ja alueen toimijoiden yhteistyö lisää yhteisten tilojen tarvetta.
- Yhteistyö koulujen ja lasten päivähoidon välillä kehittyä.

Terveyskeskus

- Tulevaisuudessa potilaita hoidetaan yhä enemmän kotona.
- Terveysasemakäytöstä vapautuu tiloja rakennettaessa uusia ja yhdistettyä vanhoja asemia.
- Nettiperustaisia palvelupisteitä esim. kouluihin ja muihin julkisiin rakennuksiin (terveysinfoa, opastusta itsehoitoon).
- Hammashoitoloita yhdistetään suuremmiksi yksiköiksi. Yksittäisiä hoituhuoneita välinehuoltotiloineen vapautuu erityisesti kouluista.
- Kotihoidon toiminta kasvaa, jolloin tilat käyvät ahtaiksi ja uusia toimipisteitä tarvitaan. Toimitilat tai alueelliset tauko- tai työtilat voisivat sijoittua eri virastojen yhteisiin tiloihin.
- Akuuttisairaala: Marian sairaala-alue vapautuu sairaalakäytöstä vuonna 2014. Alueelle sijoittuu Marian terveysasema. Osa alueen puurakennuksista on käyttämättömiä.
- Pitkäaikaissairaala: Pitkäaikaishoidon siirtyminen sosiaalivirastolle 1.1.2010 aiheuttaa muutoksia pitkäaikaissairaaloissa.

- Psykiatriaosasto: Erilaisten liikkuvien, mobiilien resurssien ja työryhmien määrän oletetaan lisääntyvän.

Työväenopisto

- Visiona monikulttuurinen ja vapaan sivistystyön oppimiskeskus.
- Opisto vahvistaa yksilön omaehtoista toimintaa ja tukee siten kansanvaltaisuuden ja yhteisöllisyyden kasvua (erilaiset ihmiset kohtaavat opintoryhmissä). Ideana tarjota matalan kynnyksen tiloja ja kohtaamispaikkoja kuntalaisille.
- Luokkaopetuksen ohella tarjotaan avoimia oppimisympäristöjä ja joustavia oppimismuotoja.

Yhteenveto

Tulevaisuuskuivissa on erilaisia esimerkkejä hallintokuntien rajat ylittävän yhteistyön mahdollisuuksista. Poikkihallinnollisen yhteistyön muodot voivat vaihdella eri alueilla. Tarpeiden ja tilanteen mukaan yhteistä toimintaa voi olla erilaisilla kokoonpanoilla joko kahden, kolmen tai useamman hallintokunnan kesken. Edellä mainittiin esimerkiksi nuorisotoimen ja koulujen, kirjastojen ja asukasjärjestöjen, koulun ja lasten päivähoiton ja kirjaston ja vanhusten palvelujen välinen yhteistyö. Olennaista on, että yhteistyön muodot ja kokoonpanot rakentuvat alueiden ja niiden asukkaiden palvelutarpeista.

Tulevaisuuden palvelutilat ovat nykyistä monitoimisempia, ja niissä voi työskennellä useiden eri alojen ammattilaisia. Palvelut on suunniteltu asukkaiden ja käyttäjien tarpeista. Tarpeiden muutoksiin kyetään myös reagoimaan alueellisesti ja joustavasti yli hallintokuntien rajojen. Tilojen monipuolinen käyttö edistää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, kun esimerkiksi eri-ikäiset toimivat keskenään samoissa palvelutiloissa.

4 Palvelutilaverkon suunnittelukäytännöt

Kaupungin palvelut ovat erikoistuneet ja sektoroituneet, ja kullakin toimialalla on erikseen määritellyjä palvelu- ja/ tai tilastrategioitaan. Palvelutilaverkon suunnittelukäytännöt sekä tilojen käytön, varaamisen ja vuokraamisen periaatteet vaihtelevat virastokohtaisesti. Käytäntöjen ja periaatteiden kirjavuus käy ilmi etenkin silloin, kun asukkaat, yhdistykset tai järjestöt varaavat kaupungin tiloja käyttöönsä.

Hallintokunnat ovat yleensä toimineet palvelutilaverkon ja sitä koskevien muutosten suunnittelussa itsenäisesti. Poikkihallinnollista yhteistyötä tehdään lähinnä uudisrakentamisalueilla. Seuraavassa esitellään käytössä tai kehitteillä olevia palvelutilaverkon suunnittelun välineitä sekä virastojen nykyisiä suunnittelukäytäntöjä ja tilojen käytön periaatteita.

4.1 Suunnittelun välineet ja tietojärjestelmät

Helsingin kaupunki on viime aikoina kehittänyt sähköisiä palvelujärjestelmiä kuten palvelukarttaa. Jatkossa tarjotaan myös monen toimijan prosessien hallintaan sähköisiä kehittämisportaaleja, joita käytetään muun muassa uusilla rakentamisalueilla.

Kaupunki tukee vapaaehtoisuuteen perustuvaa alueiden kehittämistä esimerkiksi avustamalla Helsingin kaupunginosayhdistykset ry:tä. Tavoitteena on edistää muun muassa alueiden sisällä tapahtuvaa sähköistä viestintää sekä omaehtoista kehittämistä.

Kaupungilla on käytössä ja kehitteillä seuraavia palvelutilojen ja palvelutilaverkon suunnitteluun liittyviä välineitä:

Käytössä olevat

Väestöennusteet

- kaupungin tietokeskus tuottaa vuosittain elokuussa väestöennusteen suunnittelun lähtökohdaksi

Toimipisterekisteri

- toimipisteet, organisaatio
- palvelut
- paikkatieto

Palvelukartta (kehitetään edelleen)

- kaupungin palvelupisteet kartoilla internetissä
- sähköinen palautekanava

Hallintokuntien palvelu- ja tilastrategiat (osassa hallintokuntia tehty)

- hallintokunta määrittelee palvelukonseptin
- hallintokunta määrittelee tilakonseptin
- määrittelee, miten tilaresursseja käytetään, hankitaan, ja miten niistä luovutaan

Hallintokunnan tekemä tarveselvitys

- määrittelee hallintokunnan palveluun liittyvän tilatarpeen
- tarveselvityksen kautta tilahanke pääsee investointiohjelmaan

Kaupungin investointiohjelma (kaupungin talousarvion ja taloussuunnitelman investointiosana)

Kehitteillä olevat

Aluebarometri (strategiaohjelmassa 2009 – 2012)

- asukkaan arvio alueen tilanteesta
- aluevirkamiehen mielipide alueen tilanteesta
- aluebarometrin ja tilastotiedon perusteella tehdään tulkinta alueen tilanteesta

Tila-DW (kehitteillä)

- käyttö: tilankäytön tehostaminen
- tilat, m2 (palveluihin kohdistuvat tilat)
- vuokrat

Kaupunkitasoinen toimitilastrategia (strategiaohjelmassa 2009 – 2012)

- määrittelee keskeiset tilakeskuksen toiminnan arvioinnin perusteet: asiakastytyväisyys, korjausvajaus, ylläpidon tehokkuus, energiatehokkuus
- määrittelee eri toimijoiden roolit tilahallinnossa
- määrittelee korjausinvestoinnin tason
- määrittelee suhteen arkkitehtuuriin ja museaalisiin näkökulmiin, energiatehokkuuteen ja alueiden kehittämiseen
- määrittää tiloista luopumisen periaatteet

Tiloihin liittyvän tiedon hallintaa palvelevia tietojärjestelmiä ovat muun muassa toimipisterekisteri ja kehitteillä oleva Tila-DW. Kaupunkitasolla tilojen korjausta ja rakentamista ohjataan investointiohjelmalla. Kaupungin strategiaohjelman 2009 – 2012 mukaan laaditaan myös kaupunkitasoinen toimitilastrategia. Palveluiden tuottamiseen liittyvien resurssien hallintaan on käytetty erillisiä hallintokuntien resurssistrategioita (hankintastrategia, palvelu- ja tilastrategia).

Alueiden kehittämisen tietopohjan vahvistamiseen liittyy muun muassa aluebarometri, johon on tarkoitus kerätä sekä asukkaiden että virkamiesten arviointitietoa (eli hiljaista tietoa) asuinalueista ja niiden kehityksestä.

4.2 Virastokohtaiset käytännöt

Arbis

Arbis är i jämförelse med stadens övriga verk en liten och förhållandevis platt organisation. Verksamheten koncentreras främst till huvudinstitutet i Främre Tölö och filialen Arbis Östra i Stoa (Östra Centrum), detta som en följd av den demografiska spridningen av den svenskspråkiga befolkningen i Helsingfors. Huvudinstitutet är en samlingspunkt för de svensk- och tvåspråkiga invånarna i de södra och västra stadsdelarna samt Tölö, medan Arbis Östra samlar upp invånare i de östra och norra stadsdelarna. Kurserna där ordnas inte enbart i Stoa utan också i Botby högstadieskola, Nordsjö simhall och allaktivitetscentret Rastis i Nordsjö.

Arbis följer regelbundet med statistikcentralens uppgifter om befolkningsutvecklingen och -strukturen i Helsingfors och ordnar som en följd därav i dag de flesta

barnkurser i Arbis Östra. Också kursdeltagarnas önskemål, som kommer fram i de årliga kursutvärderingarna, beaktas i mån av möjlighet. Ca vart femte år görs en större enkät, där Arbis försöker nå också sådana som inte ännu går på någon kurs, för att om möjligt i framtiden kunna tillgodose deras behov.

Kaupunginkirjasto

Palveluverkon suunnittelun pääperiaate on OPM:n suosituksen mukaisesti ollut se, että 10 000 asukkaan taajamassa tulisi olla kirjasto. 80 %:lla taajaman asukkaista tulisi alle kahden kilometrin matka kiinteään kirjastoon ja enintään kilometri kirjastoauton pysäkille.

OPM:n suosituksen mukaan kirjastotilaa tulisi olla 100 neliötä hyötyalaa / 1000 asukasta. Helsingissä toteutuma on noin 66 huoneistoneliötä / 1000 asukasta.

Palveluverkon suunnittelu on lähtenyt yhtäältä kaupungin kehittymisestä ja toisaalta asukkaiden ja heidän järjestöjensä sekä valtuutettujen aloitteista. Suunnittelukohteet ovat usein usean hallintokunnan yhteishankkeita. Kaupunginkirjaston toimipisteissä varsinaisille kokoustiloille on määritelty vuokra. Tila varataan paikallisesta kirjastosta suoraan. Yhteistyökumppanien kanssa yhdessä järjestettävistä tilaisuuksista ei peritä tilavuokraa.

Kulttuurikeskus

Kulttuurikeskuksella ei ole erityistä organisaatiota palveluverkon suunnitteluun, vaan suunnittelu kytkeytyy osaksi viraston normaalia johtamista ja eri osastojen toimintaa. Kulttuurikeskuksen palvelutilat on pääsääntöisesti organisoitu yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa. Myös tilojen suunnittelu perustuu kumppanuuteen. Asukasjärjestöjen toiveisiin on pyritty reagoimaan mahdollisuuksien mukaan.

Liikuntavirasto

Helsingissä on noin 2 000 liikuntapaikkaa. Liikuntavirasto hoitaa tästä neljäsosaa ja kaupunkikonsernin muut yhteisöt hoitavat lähes 1 000 liikuntapaikkaa. Loput ovat liikunta-alan yritysten tai muiden yhteisöjen liikuntapaikkoja. Liikuntatoimi aktivoi eri keinoin muita liikuntapalvelujen tuottajia. Vuonna 2008 taloudellista tukea liikuntalaitoksille myönnettiin 8 468 000 euroa. Suurimmat tuet saavat kaupunkikonserniin kuuluvat Urheiluhallit Oy, Jääkentäsäätiö, Stadion-säätiö ja Vuosaaren Urheilutalo Oy.

Liikuntapaikkarakentamisessa keskitytään uusiin asuinalueisiin sekä alueisiin missä on vähän liikuntapaikkoja. Nykyään rakennetaan monikäyttöisiä ja myös erityisryhmille soveltuvia liikuntatiloja.

Kaavoituksen yhteydessä osallistutaan liikuntapaikkojen varaamiseen uusilta asuinalueilta. Yhteistyötahoina ovat olleet kaupunkisuunnittelu-virasto, raken-

nusvirasto, opetusvirasto, rakennusvalvontavirasto, nuorisoasiainkeskus, kiinteistövirasto, rakennusurakoitsijat, yksityiset yrittäjät ja erilaiset järjestöt sekä liikuntaseurat.

Uusille asuinalueille on rakennettu mm. Arabian liikuntapuisto, Aurinkolahden uimaranta ja venesatamia sekä kenttiä Herttoniemenrantaan ja Vuosaareen. Kivikon ja Haagan liikuntapuistot on esirakennettu. Latokartanon liikuntahalli ja kenttä valmistuvat 2009.

Helsingin yleiskaavassa 2002 on esitetty Helsingin liikuntapaikka-verkko ja liikuntapaikkarakentamiselle alueita. Liikuntatoimi on ollut kaupunkisuunnitteluviraston kanssa yhteistyössä niin yleiskaavaa laadittaessa kuin sen pohjalta toteutetussa asemakaava-työskentelyssä. Liikuntatoimi antaa myös lausuntoja sitä koskevien kaavojen liikuntapaikkasijoittelusta sekä rakentamisen ajoituksesta ja osallistuu muiden hallintokuntien kanssa erilaisten raporttien laadintaan, jotka koskevat myös liikuntapaikkoja.

Lähiliikuntapaikkojen rakentamista on suunniteltu yhdessä rakennusviraston, nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston kanssa. Hallintokunnat ovat viime vuosina tiivistäneet yhteistyötä tämän tyyppisten kaikkien vapaasti käytettävissä olevien liikuntapaikkojen aikaansaamiseksi. Parhailaan suunnitellaan suurta Jätkäsaaren kappaletavaravara Bunkkerin muuttamista liikunta-, kirjasto- ja nuorisotoimen käyttöön.

Yksityisten rakennuttajien ja seurojen kanssa on oltu yhteistyössä kaavoitukselta lähtien lukuisissa halli- ja kenttähankkeissa.

Palveluverkon tavoitetila ja suunnitelmat

Yleiskaava 2002:n liitekartassa on kuvattu keskeiset nykyiset ja suunniteltavat liikuntapaikat. Liikuntapoliittisessa ohjelmassa on esitetty liikuntatoimen tavoitteet. Talousarviossa vahvistetaan viidelle vuodelle liikuntapaikkarakentamisen investointiohjelma. Sen tulisi olla noin 15 miljoonaa euroa vuodessa, jotta palveluverkko pysyy kunnossa. Palveluverkkoa tullaan tarkistamaan uudessa liikuntastrategiassa.

Palveluverkon sijoittamisen kriteerit

Palveluverkon kehittämiseen vaikuttavat liikuntapalveluiden kysyntä sekä muu palvelutarjonta. Liikuntatoimi täydentää verkkoa palveluillaan. Uusien asuinalueiden liikuntapaikat tulevat viiveellä, koska rakentamismäärärahoja ei ole riittävästi.

Nuorisoasiainkeskus

Nuorisolautakunta hyväksyi kokouksessaan 1.2.2007 nuorisoasiainkeskuksen toiminta- ja tilastrategian, jonka toimenpidesuunnitelma hyväksyttiin lautakunnan kokouksessa 18.12.2008. Samalla lautakunta päätti oikeuttaa nuorisoasi-

ainkeskuksen jatkamaan strategian toteuttamista toimenpide-ehdotusten mukaisesti.

Toiminta- ja tilastrategialla pyritään turvaamaan resurssit alueellisen nuorisotyön kehittämiseksi ja toimintojen monipuolistamiseksi. Tavoitteena on siirtää voimavaroja tilojen ylikapasiteetin ylläpitämisestä nuorisotoiminnan tuottamiseen. Strategian tuoma hyöty tulee esille kyvystä vastata nykyistä paremmin nuorten tarpeisiin sekä joustavampana ja monipuolisempaan tapaan tuottaa toimintaa. Erilaiset yhteiskunnalliset muutokset ja ilmiöt, kuten nuorisokulttuurien pirstaloituminen, median ja verkon vahva asema nuorten elämässä, nuorten ajanvietto kauppakeskuksissa, monikulttuurisuuden lisääntyminen, syrjäytymisen uhat ja nuorten määrän väheneminen, haastavat nuorisotyön nykyisen toiminnan uudelleenarviointiin ja uusien toimintojen haltuunottoon.

Nuorisotoimella on käytössään yli 50 avoimeen nuorisotyöhön soveltuvaa tilaa, lähinnä nuorisotaloja. Virastoon rakennettiin runsaasti uusia toimipaikkoja erityisesti 1980-luvulla lähiörakentamisbuumin myötä. Osasta tiloja on luovuttu 1990- ja 2000-luvun alussa. Nuorten vähenevä määrä ei enää edellytä nykyistä tilakapasiteettia. Kustannusten, lähinnä henkilöstömenojen, voimakkaan kohoamisen myötä on toimintaan käytettävissä oleva osuus vuosi vuodelta vähentynyt. Kokonaisresursseista enää noin 5 % pystytään suuntaamaan toiminnan sisältöjen tuottamiseen. Strategian toimintalinjana on ollut voimavarojen suuntaaminen tilojen ylläpitämisestä toiminnan monipuolistamiseen ja uusiin haasteisiin.

Tarkasteltaessa asuinalueita ja nuorisotalojen toimintaa ja sijaintia on koko ajan pidetty tärkeänä, että nuorisopalvelut ovat nuorten tavoitettavissa joka puolella Helsinkiä. Lasten ja nuorten peruspalvelut halutaan turvata kaikkialla. Alueellinen tasavertaisuus tulee varmistaa, vaikka nähdään tärkeänä suunnata lisäresursseja niille alueille, joissa nuorten tilanne on arvioitu riskialttiimmaksi.

Toiminta- ja tilastrategiaa valmisteltaessa on kuultu ja osallistettu henkilöstöä muun muassa järjestämällä keskustelutilaisuuksia ja seminaareja. Lisäksi toiminnanjohtajilta on kysytty näkemyksiä ja ehdotuksia oman yksikkönsä nuorisotyön tarpeista ja kehittämisestä. Nuorten osalta ajatuksia ja näkemyksiä on saatu mm. Nuorten Avoimissa Foorumeissa. Aasukkaille ja sidosryhmille on järjestetty yhteensä 15 alueellista kuulemistilaisuutta. Näissä tilaisuuksissa on nousut esiin vahva luottamus nykyiseen toimintaan sekä nykyisten nuorisotalojen säilyttämisen tarve. Järjestö- ja kumppanuustalojen edustajia ja sidosryhmiä on prosessin aikana kuultu ja heidän kanssaan on neuvoteltu yhdessä ja erikseen.

Strategiavalmistelussa on käyty läpi jokaisen yksikön ja toimipaikan tunnusluvut useamman vuoden ajalta. Tilaverkoston tarkastelun ohella on käyty läpi Helsingin väestötilastoja ja -ennusteita nuorten määrästä nyt ja vuoteen 2017 asti. Lisäksi on tarkasteltu kaupungin muiden hallintokuntien lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyn suunnitteluun on hyödynnetty tietokeskuksen selvityksiä eri sosiaalisista muuttujista alueittain. Alueiden sosiaalisen tilanteen arvioimiseksi on käytetty positiivisen diskriminaation tunnuslukuja.

Opetusvirasto

Opetuslautakunta hyväksyi viimeksi 15.4.2008 koulu-/ oppilaitosverkoston suunnittelun tavoitteet ja reunaehdot ja päätti, että palveluverkoston tarkastamisesitykset valmistellaan neuvotellen tilojen käytöstä alueittain muiden hallintokuntien kanssa ja, että esitykset tuodaan vuosittain opetuslautakunnan käsittelyyn. Tavoitteet ovat koulutuspoliittisia tavoitteita ja reunaehdoissa mitoitukseen ja toimintakulttuurin liittyviä tarkennuksia.

Suunnitteluprosessia koordinoi opetusvirastossa kehittämisjohtajan vetämä kouluverkkoryhmä, jossa on kaikkien linjojen ja hallinto- ja kehittämisskeskuksen edustajat. Lisäksi kouluverkkokoasioita käsitellään viraston johtoryhmässä ja virastotoimikunnassa. Prosessi etenee pääpiirteittäin seuraavasti:

Taustatietojen kokoaminen

Koulu/ oppilaitosverkon perustiedot (oppilasennusteet ja tilatiedot) kootaan yhteen asiakirjaan, jota päivitetään vuosittain uusien väestöennusteiden ja tiloihin vaikuttavien päätösten mukaisesti. Työ käynnistyy syksyllä väestöennusteiden saavuttua ja 20.9. tapahtuvan valtiosuustietoihin liitettävien oppilaslaskelmien perusteella.

Päätöksenteon valmistelu/ keskustelu ja asiakirjan valmistelu

Vuodenvaihteessa käynnistetään linjakohtaiset tarkastelut, joista muodostetaan yhteinen näkemys helmi-maaliskuuhun mennessä. Valmistelun alkuvaiheessa keskustellaan koulujen rehtoreiden ja johtokuntien puheenjohtajien kanssa suurpiirteittäin sekä kumppanihallintokuntien kanssa. Lisäksi järjestetään alueittaiset asukastapaamiset maaliskuuhun, joissa alustavia ehdotuksia esitellään ja niistä keskustellaan.

Ehdotukset ovat nähtävissä opetusviraston kotisivuilla. Käytössä on myös kouluverkko-sähköposti, josta kansalaiset saavat henkilökohtaisen vastauksen esittämiinsä kysymyksiin varsin lyhyessä ajassa. Kotisivuilla on myös ”Paljon kysyttyä” -palsta. Asiasta tiedotetaan myös opetusviraston koko henkilöstölle eri tavoin ja skolenetissä on mm. henkilöstön asemaan liittyvää tietoa.

Saatu palaute hyödynnetään päätösehdotusta tehtäessä. Päätösehdotuksen valmistuttua siitä pyydetään lausunnot johtokunnilta (ml. koulujen ja oppilaitosten oppilaskunnat) sekä opiskelijajärjestöiltä, vanhempainyhdistysten kattojärjestöltä, kaupunginosayhdistyksiltä/kattojärjestöltä, muilta hallintokunnilta sekä mahdollisilta muilta kumppaneilta. Palaute raportoidaan lopullisessa päätösehdotuksessa. Koulujen lausunnoista laaditaan yhteenvedot.

Päätös ja toimeenpano

Päätösprosessi etenee johtosäännön mukaisesti opetuslautakunnan jaostoihin, opetuslautakuntaan ja kaupunginhallituksen kautta valtuustolle. Päätösehdotuksessa arvioidaan tilavaikutukset, kustannusvaikutukset ja taloudellinen liikkumavara, henkilöstövaikutukset sekä kouluverkkotarkistuksen tavoitteiden toteu-

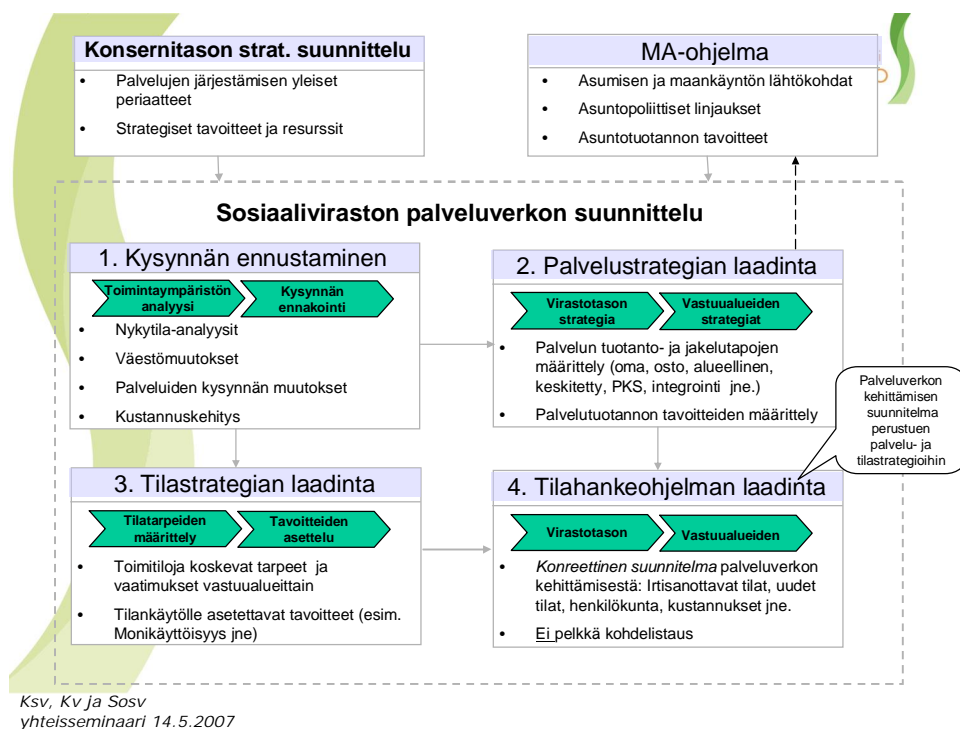
tuminen. Myös terveysvaikutukset arvioidaan. Päätösten toimeenpanoa seurataan ja toteutumisesta informoidaan eri tahoille.

Sosiaalivirasto

Sosiaalivirastossa palveluverkkoa tarkastellaan palvelumuodoittain palvelustrategian ja alueellisesti palvelualueittain ihmisten hyvinvoinnin lähtökohdista arkiympäristössä (ks. oheinen kuvio).

Sosiaalivirastossa palveluverkon suunnittelua ohjaa palvelustrategia (sosiaalilautakunta 13.1.2009). Palveluverkko perustuu palvelustrategiassa asetettuihin tavoitteisiin ja kysynnän ennusteisiin, minkälainen palveluverkko tarvitaan ja mitä muutoksia nykyiseen tulee tehdä (tilat, kaavoitus, investoinnit). Sosiaalipalveluja järjestetään kaupungin omina, ostoina tai yksityisinä palveluina. Rakennetun palvelutilan tarve on yhteydessä palvelujen tarjontaan ja tuottamistapoihin.

Kuvio: Sosiaaliviraston palveluverkon suunnittelu



Sosiaalivirasto osallistuu kaupungin asumisen ja maankäytön suunnitteluun. Lähtökohtana alueellisessa palveluverkon suunnittelussa on oikeus normaali-palveluihin ihmisten hyvinvointia ja itsenäistä toimintaa tukevassa arkiympäristössä yhteistyössä alueella toimivien kanssa.

Sosiaaliviraston alueellisessa palveluverkossa väestön mukaisia lähipalveluja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, esiopetus ja kerhotoiminta, leikkipuisto-toiminta sekä asukas-, kumppanuus ja varhaisen tuen toiminta. Sosiaalityön peruspalvelualueita puolestaan ovat Eteläinen, Läntinen, Pohjoinen ja Itäinen, joilla sijaitsee sosiaaliaseman, perhekeskuksen ja vanhussosiaalityön palvelu-

pisteitä. Osan palveluista sosiaalivirasto järjestää keskitetysti siten, että ne ovat helposti saavutettavissa (esim. ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys ja neuvonta). SHL:n ja muun erityislainsäädännön mukainen asuminen sijaitsee tavoitteellisesti hajautuneena ympäri kaupunkia integroituen normaaliin asumiin ja palveluihin.

Palveluverkon suunnittelu tapahtuu strategisena pitkän aikavälin suunnitteluna, rullaavana talousarviosuunnitteluun liittyvänä prosessina sekä asukasyhteistyössä, yhdyskuntatyössä ja kumppanuustyössä alueella toimivien yhteistyökumppaneiden, asukkaiden ja asiakkaiden kanssa.

Terveyskeskus

Terveydenhuollon palveluverkon suunnitteluun vaikuttavat viraston ja kaupungin strategiat ja linjaukset, lait, väestöennusteet ja terveyslautakunnan päätökset mm. terveysasemien ja hammashuollon toimipisteiden keskittämisestä sekä kustannustekijät.

Valmisteluvaiheessa ennen terveyslautakunnan käsittelyä suunnitelmat käsitellään asukasilloissa, joissa saadaan asukkaiden palaute. Terveydenhuollon tiloja ei voida suunnitella asukkaiden mielipiteiden mukaan, mutta niistä saadaan arvokasta tietoa mm. asiakasnäkökulmasta ja siihen vaikuttavista asioista. Sosiaalitoimen kanssa pidetään yhteistyökokouksia, joissa käsitellään mm. hallintokunnilta vapautuvia tiloja ja niiden jatkokäyttömahdollisuuksia.

Työväenopisto

Suomenkielinen työväenopisto laatii vuonna 2009 ensimmäisen palveluverkkosuunnitelmansa, jota työstää rehtoreista koottu työryhmä ja sihteerinä toimii projektityöntekijä. Virkamiestyönä valmistunut suunnitelma käsitellään opiston johtokunnassa.

Suunnitelma sisältää kuvauksen työväenopiston toimintaperiaatteista, Helsingin kaupungin yhteisstrategioiden ja työväenopiston toiminnan yhteyksistä sekä alueellisten opistojen synnyn. Opiston nykyisen palveluverkon (alueellisen toiminnan) tarkastelua varten on laadittu kysely sekä aluerehtoreille (alueellinen näkökulma) että johtaville opettajille (oppiaineiden näkökulma) kokonaisuuden hahmottamiseksi.

Tämän tarkastelun ja siitä tehtyjen johtopäätösten jälkeen tavoitteena on laatia palveluverkon kehittämissuunnitelma 2009–2013. Suunnitelma tulee sisältämään suuntaviivat toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen eri puolilla Helsingiä, opiston toimitilahankkeet, opetuksen laadun ja määrän suhteessa erikoistiloihin sekä kustannustehokkuuden. Suunnitelmassa pyritään selkeyttämään myös päätöksentekoprosessia (johtosääntöön ja toimintasääntöön viitaten) siitä, kuka tiloista päättää, ja miten opistossa tehdään päätökset uusista hankittavista tiloista tai peruskorjausta vaativista tiloista.

Palveluverkkoa työstää työryhmä, jossa alueelliset ja alueen asukkaita lähellä olevat asiat välittyvät aluerehtoreiden kautta. Aluerehtorit osallistuvat alueensa yhteistyöprojekteihin ja saavat koko ajan tietoa ja toiveita alueensa toiminnan parantamisesta. Opetuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyvät toiveet välittyvät opettajien kautta ainealatiimeihin.

4.3 Tilojen ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteet

Arbis

Arbis hyr ut klassrum till utomstående under de tider rummen inte är upptagna av Arbis egen kursverksamhet. I praktiken betyder det här att det under terminstid finns möjlighet att hyra enstaka klassrum under dagtid. Efter terminernas slut, i synnerhet från slutet av april fram till mitten av juni, är största delen av utrymmena tillgängliga för uthyrning. Därefter görs årets storstädning och i juli utförs reparationer i huset.

Under de veckoslut, som Arbis inte har någon egen verksamhet, står hyresgästerna för kostnaderna för vaktmästare och sköter om städningen enligt Arbis normer.

Priserna för uthyrning fastställs årligen av direktionen, liksom också eventuella avvikelser från den fastslagna taxan. Rektor har också rätt att justera taxan för tillfälliga uthyrningar. Priserna varierar beroende på utrymmets storlek. Specialutrymmen (undervisningsköket, slöjdsalen, textilklassen, konstklassen, gymnastiksalen och språklaboratoriet) hyrs endast ut enligt speciell överenskommelse.

Arbis hyr i första hand ut utrymmen till stadens olika verk och annan verksamhet som står Arbis värderingar nära (svenskspråkig utbildning, tredje sektorn, mm). I praktiken är det sällan som den här prioriteringen behöver göras, eftersom det sällan uppstår kollisioner vid uthyrningar. Direktionen delges två gånger i året vilka hyresgäster Arbis har haft. Uthyrningarna sköts av ekonomichefen.

Kaupunginkirjasto

Tila varataan suoraan paikallisesta kirjastosta. Kirjastonjohtaja harkitsee, voisiko kokoustila olla järjestäjälle maksuton. Periaatteena on, että tilaisuuden järjestäjä on joku yhteistyökumppani, kuten työväenopisto, jonkun kirjailijan nimikko-seura, tai että tilaisuus on jokin yleinen ja kaikille avoin kulttuuritilaisuus, jolloin kirjasto voi toimia yhteistyökumppanina. Usein myös paikalliset asukasjärjestöt tulkitaan kirjaston yhteistyökumppaneiksi, joiden ei tarvitse maksaa kokoustilasta vuokraa.

Kulttuurikeskus

Kulttuurikeskuksen esiintymis- ym. tiloja vuokrataan ulkopuolisille lautakunnan hyväksymien taksojen mukaisesti. Tilojen käyttö on aina maksullista. Poikkeuksen muodostavat kokeilut, kuten Mellari, joilla haetaan uudenlaisia kumppanuuksmalleja tilojen ylläpitoon. Tällöin tilojen käytön periaatteista ja maksuista sovitaan kumppaneiden eli muiden hallintokuntien ja asukasjärjestöjen kesken.

Liikuntavirasto

Kaupunki myöntää vuosittain erilaisia avustuksia yli 400 urheiluseuralle tai vammais- ja eläkeläisjärjestölle. Yhteensä seuroja avustetaan noin 6 miljoonalla eurolla. Kaupunki on lisäksi mukana monen yhtiöpohjaisen uima- tai urheiluhallin hallinnossa ja antaa näille yrityksille vuosittain avustusta lähes 8,5 miljoonaa euroa. Kaupunki tukee myös erilaisia liikuntatapahtumia.

Liikuntavirastolla on useita varattavia tai vuokrattavia tiloja: liikuntapaikkoja, kokoustiloja, rakennuksia ja saunoja. Ulkoilusaarissa on pitkäaikaisilla vuokrasopimuksilla vuokrattavia rakennuksia ja Rastilan leirintäalueella vuokrataan mökkejä. Saunoja on vuokrattavissa niin kaupungissa kuin ulkoilualueillakin omaan tai yhdistysten käyttöön. Kokoustiloja liikuntavirastolla on usean liikuntapaikan yhteydessä. Myös sisä- ja ulkoliikuntapaikkoja voidaan vuokrata.

Sisäliikuntatiloista on enemmän kysyntään kuin tarjontaa. Jää- ja uimahalliverkko on kohtuullinen. Ulkoliikuntapaikoista kehitetään monikäyttöisiä lähiliikuntapaikkoja. Lämpenevien talvien ulkoliikuntamahdollisuuksia turvataan tekojääradoilla ja latujen lumetuksella. Kattavan ulkoilureitistön laatua ja turvallisuutta parannetaan valaistuksella. Venepaikkoja on riittävästi, mutta niiden talvisäilytyspaikoista on pulaa.

Liikuntatilojen vuorojaon periaatteita määritettäessä kiinnitetään huomiota ainakin seuraaviin seikkoihin:

- lasten ja nuorten asema
- ”lähiliikuntapaikat” (koulut)
- tilojen soveltuvuus
- jokaiselle jotain -periaate (tilojen sallimissa puitteissa)
- eri lajien harrastajamäärät
- tilanhaltijan omat tarpeet (LIOS, henkilöstöliikunta, lähiöliikunta)

- naisten ja tyttöjen asema
- vapaa käyttö (kuntalaiset)
- lajien sisäiset jakoperusteet

- säännöllinen kansallinen sarjatoiminta
- suurtapahtumat
- kansainväliset arvokilpailut
- kansalaisjärjestöjen rooli (liikunta, muut tarpeet)

Tilojen varaaminen, peruuttaminen ja valvonta

Helsingiläisiltä peritään perushinta, ja helsinkiläiset urheiluseurat saavat hinnasta 50 %:n alennuksen. Ulkopaikkakuntalaisilta peritään kaksinkertainen hinta. Avustettaville helsinkiläisille liikuntaseuroille osoitetaan liikuntatilojen käytön vuokra-avustustukea muiden kuin maksuttoman ja tuetun käytön piiriin kuuluvien liikuntatilojen käytöstä pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen). Tämä tapahtuu avustushakemuksen yhteydessä jätettävällä erillisellä liitelmakkeella sen jälkeen, kun järjestö on hyväksytty avustettavaksi helsinkiläiseksi liikuntajärjestöksi.

Yksityiskohtaisten jakoperusteiden määrittäminen edellyttää kaikkien kaupungin hallintokuntien ja liikuntakonsernin tilojen yhtenäistä käsittelyä ja täsmällisiä, vertailukelpoisia tietoja varauksista ja todellisesta käytöstä. Yhteistyötä ja työnjakoa kaupunkikonsernin sisällä ja muiden liikuntapalvelutuottajien kanssa tehostetaan. Liikuntapalveluista tiedotetaan verkossa, ja liikuntavirasto ottaa verkossa käyttöön kuntalaisille tarkoitettua varausohjelmaa.

Keskeisiä liikuntapaikkoja ovat koulujen sisä- ja lähiliikuntapaikat, rakennusviraston kevyen liikenteenväylät, ulkoilureitit ja puistojen lähiliikuntapaikat sekä kaupunkikonserniin kuuluvat sisäliikuntapaikat. Naapurikuntien kanssa tehdään yhteistyötä ulkoilualueiden ja -reittien suunnittelussa ja ylläpidossa.

Opetuslautakunnan 29.8.2006 tekemän päätöksen mukaan koulu- ja oppilaitostiloja luovutetaan ilta- ja vapaa-ajan käyttöön seuraavassa järjestyksessä:

- Liikuntalautakunnan liikuntatukeen oikeutetut urheiluseurat
- Liikuntalautakunnan tukea saamattomat rekisteröityjen yhteisöjen järjestämä lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuuritoiminta
- Muut urheiluseurat ja yhteisöt
- Muut käyttäjät

Jos samaa tilaa hakee useampi prioriteetiltaan samanarvoinen asiakas, pyritään heidän kanssaan neuvottelemaan ratkaisusta, jossa kaikki saisivat yhtäläisesti tiloja.

Maksut ja laskutus

Liikuntatilojen sisäänkäyntimaksut vahvistaa vuosittain liikuntalautakunta. Maksut suoritetaan joko liikuntaviraston kassaan tai liikuntapaikan henkilökunnalle liikuntaviraston antamien ohjeiden mukaan tai laskutuksen perusteella liikuntaviraston pankkitilille tai Helsingin kaupungin rahatoimistoon.

Avustukset

Liikuntalautakunta myöntää toimintatukea päättämilleen urheiluseuroille sekä summan, jolla opetusvirasto voi laskuttaa liikuntavirastoa avustukseen oikeutettujen seurojen tilojen käytöstä. Vuonna 2009 tämä summa on 1 200 000 euroa. Avustussumma kanavoidaan opetusviraston kautta avustukseen oikeutetuille seuroille siten, että opetusvirasto laskuttaa ensin liikuntavirastoa 21,50 euroa/

käyttötunti ja tämän jälkeen seuralta avustuksen ja tilan käyttömaksun välisen erotuksen.

Nuorisoasiainkeskus

Nuorisoasiainkeskuksella on noin sadan toimipaikan verkosto ympäri kaupunkia. Ulkopuoliset käyttäjät voivat anoa käyttövuoroa toimipaikoista.

Nuorisotilat

Vakituiset käyttövuorot nuorisotiloihin anotaan huhtikuun loppuun mennessä syys- ja kevätkaudeksi erityisellä käyttövuoroanomuslomakkeella. Lomake toimitetaan siihen toimipaikkaan, josta vuoroa haetaan. Käyttövuorot myöntää toimipaikasta riippuen ao. toiminnanjohtaja. Tilapäisvuoroja voi tiedustella läpi vuoden suoraan toimipaikoista. Nuorisotiloissa on mahdollista myös ns. oma-toiminen käyttö, jolloin käyttäjän kanssa laaditaan omatoimisen käytön sopimus. Käyttövuoroja jaettaessa ovat etusijalla helsinkiläiset nuorisojärjestöt ja nuorten ryhmät, joille käyttövuorot ovat maksuttomia.

Kurssikeskukset ja leirisaaret

Seuraavan vuoden käyttövuoroja haetaan syyskuun 15. päivään mennessä erityisellä käyttövuoroanomuslomakkeella. Käyttövuorojen myöntämisestä vastaa nuorten kansalaistoiminnan toimisto. Vapaita vuoroja voi tiedustella suoraan ao. toimipaikoista. Käyttövuoroja jaettaessa ovat etusijalla helsinkiläiset nuorisojärjestöt ja nuorten ryhmät, joille käyttövuorot ovat maksuttomia.

Nimikkotilat

Nuorisoasiainkeskuksella on hallinnassaan toimipaikkoja, joita myönnetään nimikkotiloiksi helsinkiläisille nuorisoyhdistyksille. Nimikkotilalla tarkoitetaan huonetta tai huoneistoa, jotka myönnetään vuodeksi kerrallaan. Nimikkotilan hakijan pitää osoittaa yhdistyksen toiminnallisuuden täyttävät kriteerit, kuten esim. oma työntekijä, toiminnan laajuus ja säännöllisyys. Nimikkotiloja myönnetään nuorisoyhdistyksille raportointivelvoitteella. Nimikkotiloista päättää nuorten kansalaistoiminnan toimiston toimistopäällikkö, ja ne on haettava huhtikuun viimeiseen arkipäivään mennessä erityisellä käyttövuoroanomuslomakkeella.

Tilojen vuokraus

Tiloissa sovelletaan nuorisolautakunnan hyväksymiä vuokria. Vuokrissa käytetään kolmiportaista maksuluokitusta, joiden pääperiaatteena on viraston kohde-ryhmäajattelu. Muun muassa nuorten toimintaryhmät, nuorisojärjestöt ovat maksuttomia, ja muut nuorisotyötä tekevät järjestöt ja tahot saavat tilat käyttöönsä hiukan halvemmalla kuin aikuis- ja yksityiskäyttäjät sekä ulkopaikkakuntalaiset. Lisäksi muutamiin nuorisotoimen erityistoimipaikkoihin on päätetty erikseen noudatettavat vuokramaksut. Vuokran kohtuullistamispäätöksen voi perustellusta syystä tehdä osastopäällikkö tai toimistopäällikkö päätösluettelossaan.

Opetusvirasto

Ilta- ja vapaa-ajankäytön varauspalvelut hoidetaan keskitetysti opetusviraston hallinto- ja kehittämiskeskuksen tila- ja hankintapalveluissa. Koulu- ja oppilaitostiloja on mahdollista anoa ilta- ja vapaa-ajan käyttöön. Ilta- ja viikonloppukäyttöä on noin 140 rakennuksessa. Sähköisessä tilavarausjärjestelmässä on noin 2000 erilaista tilaa (esim. musiikkiluokat, auditoriot, liikuntasalit), ja käyttötuntien määrä on vuositasolla noin 105 000 tuntia. Vuonna 2008 hakemuksia tilojen varaamiseksi tehtiin 11 000. Tilojen varaajina ja käyttäjinä on rekisteröityjä yhdistyksiä ja yhteisöjä, virastoja ja laitoksia, kuntalaisia, yrityksiä ja urheiluseuroja.

Tilojen jakoperusteet

Opetuslautakunnan 29.8.2006 tekemän päätöksen mukaan koulu- ja oppilaitostiloja luovutetaan ilta- ja vapaa-ajan käyttöön seuraavassa järjestyksessä:

- Koulujen/oppilaitosten oma toiminta
- Helsingin kaupungin virastojen ja Helsingin seudun kesäyliopistosäätiön tarvitsemat opetus- ja liikuntatilat
- Liikuntalautakunnan liikuntatukeen oikeutetut urheiluseurat
- Liikuntalautakunnan tukea saamattomat rekisteröityjen yhteisöjen järjestämä lasten ja nuorten liikunta- ja kulttuuritoiminta
- Muut urheiluseurat ja yhteisöt
- Muut käyttäjät

Jos samaa tilaa hakee useampi prioriteetiltaan samanarvoinen asiakas, pyritään heidän kanssaan neuvottelemaan ratkaisusta, jossa kaikki saisivat yhtäläisesti tiloja.

Tilojen varaaminen, peruuttaminen ja valvonta

Koulu- ja oppilaitostilojen varaukset tehdään opetusviraston käyttämään sähköiseen tilavarausjärjestelmään (Webtimmi) käyttäjätunnuksilla.

Tilavarauksia liikunta-, juhlasali- ja luokkatiloista voi tehdä joko kertavarauksina tai kausivarauksina syys-toukokuun välisenä aikana illoiksi ja viikonlopuiksi. Koulupäivinä varauksia voi pääsääntöisesti tehdä kello 16.30 - 21.00 väliselle ajalle. Kausivarausten hakuaika on maaliskuussa. Koulun ja oppilaitoksen tiloja ei ole mahdollista varata aatto- ja pyhäpäivinä eikä silloin, kun tilat on varattu koulun omaan käyttöön.

Koulutiloja voi varata myös liikunta- ja kulttuuritapahtumien majoituskäyttöön pääasiassa koulujen loma-aikoina. Majoitustiloina on ajoittain käytetty noin 10:ntä koulua.

Varauksen voi peruuttaa ilmoittamalla siitä opetusvirastoon kaksi viikkoa aikaisemmin. Kausivarauksissa ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä yksittäisten vuorojen peruutuksia. Jos käyttäjä jättää kaksi perättäistä vuoroa käyttämättä ilmoittamatta ja ilman pätevää syytä, voi siitä seurata käyttöoikeuden menetys.

Tilapalvelupäällikkö päättää hakemusten perusteella käyttövuorojen myöntämisestä.

Opetusvirasto tilaa myöntämiensä tilojen iltakäyttöä varten iltavalvojan (Palmialta, joka käyttää alihankkijana Seure Oy:tä), jonka tehtävänä on huolehtia tilojen asianmukaisesta käytöstä, siivoamisesta ja ovien lukitsemisesta. Lisäksi valvojan tehtävä on kirjata ao. lomakkeelle poikkeamat varausjärjestelmässä hyväksytyihin varauksiin (esim. käyttäjä ollut tilassa yli varaamansa ajan, tilaa ei ole lainkaan käytetty). Eräissä kouluissa on lisäksi mahdollisuus käyttäjän omavalvontaan, jolloin käyttäjä itse huolehtii em. tehtävistä ja kuittaa käyttövuoronsa.

Maksut ja laskutus

Tilojen käyttömaksut vahvistaa opetuslautakunta 1-2 vuoden välein. Tilamaksujen suuruuteen vaikuttaa käytettävä tila (esim. liikuntasalin hinta on eri kuin luokkatilan) sekä se, onko kyse valvonta vai omavalvontakoulusta. Lisäksi vuodesta 2010 alkaen käyttövuoroista ja käyttövuorojen pidennyksistä, joista ei ole tehty tilavarausta, peritään 50 %:lla korotettu tuntihinta.

Käyttövuorot laskutetaan lähtökohtaisesti kuukausittain myönnettyjen vuorojen, tilavarausjärjestelmään kuitattujen ja iltavalvojalta saatujen ns. poikkeuslomakkeiden perusteella.

Avustukset

Liikuntalautakunta myöntää toimintatukea päättämilleen urheiluseuroille sekä summan, jolla opetusvirasto voi laskuttaa liikuntavirastoa avustukseen oikeutettujen seurojen tilojen käytöstä. Vuonna 2009 tämä summa on 1 200 000 euroa. Avustussumma kanavoidaan opetusviraston kautta avustukseen oikeutetuille seuroille siten, että opetusvirasto laskuttaa ensin liikuntavirastoa 21,50 euroa/käyttötunti ja tämän jälkeen seuralta avustuksen ja tilan käyttömaksun välisen erotuksen.

Sosiaalivirasto

Sosiaalilautakunta oikeutti 25.1.2005 sosiaalihoitajan, vastuualueen johtajan, hallinto- ja kehittämisjohtajan sekä tilapalvelupäällikön luovuttamaan sosiaalitoimen tiloja ulkopuoliseen käyttöön käypää korvausta vastaan enintään yhden vuoden ajaksi. Samalla sosiaalilautakunta oikeutti sosiaaliaseman päällikön, perhekeskuksen päällikön, palvelukeskuksen johtajan, vanhustenkeskuksen johtajan, palvelutalon johtajan, päivähoitoalueen päällikön ja hallintopalvelupäällikön luovuttamaan tiloja ja laitteita tilapäisesti ulkopuolisten käyttöön sosiaalilautakunnan päättämien maksuperusteiden mukaisesti.

Vuokraamisen hinnoista, arvonlisäverosta, valvonnan järjestämisestä ja muista vuokraehdoista on aina etukäteen tiedotettava asiakkaalle. Lisäksi on muistutettava, että kun vuokralainen järjestää tilojen valvonnan ja siivouksen palkkaamalla siihen ulkopuolisen henkilön, sosiaalivirasto edellyttää, että vuokralainen vastaa ennakonpidätyksen ja sosiaaliturvamaksujen perimisestä ja tilittämisestä.

Tilojen luovutusta koskevat erityisehdot

Luovutettaessa sosiaalitoimen toimintayksikön tiloja puolueiden ja valitsijayhdistysten vaalitulaisuuksiin yleisten vaalien yhteydessä vaalitulaisuuksien järjestäminen tulee tapahtua tuottamatta olennaista haittaa toimintayksikön varsinaiselle toiminnalle ja asiakkaille. Huonetilojen luovuttamisessa on noudatettava tasapuolisuutta, ja jokaiselle yleisiin vaaleihin osallistuvalla puolueella tai valitsijayhdistyksellä tilat luovutetaan vain yhden kerran kutakin suoritettavaa vaalia kohden. Tilojen käyttämisestä vaalitulaisuuden järjestämiseen peritään vuokrattämän ohjeen mukaan.

Tilojen käyttäjä huolehtii tilojen valvonnasta ja siivouksesta. Vuokralainen hankkii tilojen valvojan, jonka vuokraava yksikkö hyväksyy. Valvojana voi olla esimerkiksi vuokraajana toimivan järjestön edustaja. Valvojana voi olla myös yksityishenkilö. Tällöin työsuhde on valvojan ja vuokralaisen välinen. Työ- ja verolainsäädännön noudattamisesta vastaavat vuokralainen (työnantajana) ja valvoja (työntekijänä). Vuokralainen vastaa tiloissa mahdollisesti syntyvistä vahingoista. Sosiaalivirasto voi myös järjestää valvonnan ja siivouksen, jolloin niistä veloitetaan vuokralaista tämän ohjeen mukaisesti. Sosiaaliviraston järjestäessä valvonnan ja siivouksen virasto vastaa ennakonpidätyksestä ja sosiaaliturvamaksuista.

Maksut

Sosiaalilautakunta päätti 8.4.2008 ulkopuoliselta käyttäjältä sosiaalitoimen tilojen tilapäisestä käytöstä perittävistä maksuista 1.6.2008 lukien. Perustuntimaksu sisältää oikeuden käyttää vuokralaisen käyttöön luovutetussa tilassa tavanomaisesti olevaa kalustusta ja välineistöä. Perustuntimaksu ei sisällä maksua tilojen valvonnasta eikä siivouksesta.

Sosiaalilautakunta päätti oikeuttaa sosiaalijohtajan päättämään tilojen valvonnasta ja siivouksesta perittävistä maksuista. Sosiaaliviraston henkilökuntaan kuuluvalla myönnetään tilojen yksityiskäytöstä perustuntimaksusta 20 % alennus. Henkilökuntaan kuuluvalla myönnetään maksusta 20 %:n alennus silloin, kun hän käyttää tilaa omaan henkilökohtaiseen tai perheensä käyttöön (esim. perhejuhlaan). Jos henkilökuntaan kuuluva käyttää tilaa omaan liiketoimintaansa tai esimerkiksi sellaisen yhdistyksen tai vastaavan käyttöön, jossa hän toimii, tilasta peritään normaalit maksut.

Maksu peritään kaksinkertaisena kaikissa niissä tilanteissa, joissa tilaa käytetään tarkoituksessa saada taloudellista voittoa, vaikka käyttäjällä muuten olisi oikeus vuokrata tila maksutta tai alennuksella. Pääsymaksullisista tilaisuuksista peritään näin ollen pääsääntöisesti maksu. Kun käy selvillä, että tilaisuudesta on tarkoitus periä osallistujilta maksu, tilan vuokralle antamisesta sopivan henkilön on sopivalla tavalla selvitettävä, saako tilojen käyttäjä osallistumisesta perittävän maksun johdosta voittoa.

Poikkeukset

Sosiaalitoimen henkilökunnan yhdistyksiltä ei peritä maksua. Sosiaalitoimen asiakkaille järjestetyistä tilaisuuksista ei peritä maksua järjestäjältä.

Kun tiloja käytetään toimintaan tai tilaisuuteen, joka järjestetään yhdessä sosiaalitoimen kanssa tai järjestettävä toiminta tai tilaisuus tukee sosiaalitoimen toimintaa, maksua ei peritä järjestäjältä. Sosiaalitoimen alalla toimivien järjestöjen paikallisyhdistyksiltä ja vastaavilta ei pää-sääntöisesti peritä maksua.

Jos edellä mainituissa poikkeustapauksissa peritään pieni pääsymaksu tai asiakasmaksu, joka on tarkoitettu vain kustannusten korvaamiseen, eikä taloudellista voittoa synny, tila voidaan luovuttaa maksutta.

Tilojen varustus

Perustuntimaksu sisältää oikeuden käyttää vuokralaisen käyttöön luovutetussa tilassa tavanomaisesti olevaa kalustusta ja välineistöä. Jos vuokralainen pyytää muualta tuotavaksi lisäkalusteita tai -laitteita (esimerkiksi av-laitteita), niistä laskutetaan erikseen.

Eryistä käyttötaitoa vaativien av-laitteiden ja muiden varusteiden käyttämiseen viraston toimintayksikön edustajalla on oikeus edellyttää muulta kuin viraston henkilökuntaan kuuluvalta käyttäjältä tarvittava taito. Kun sosiaalivirasto kustantaa laitteiden käyttäjäksi tarvittavan henkilön, siitä laskutetaan erikseen.

Epäselvyyksien välttämiseksi tiloja luovuttavan yksikön edustajan tulisi ennen tilaisuuden alkua yhdessä vuokralaisen edustajan tarkastaa ja todeta tilojen, irtaimiston ja laitteiston kunto. Samalla vuokralaiselle voidaan antaa tarvittavaa neuvontaa tilojen ja laitteiden käytöstä.

Maksu siivouksesta

Edellä mainitut perustuntimaksut eivät sisällä maksua siivouksesta. Kun sosiaaliviraston tiloja luovutetaan maksullisesti tai ilman maksua, sovitaan, vastaako siivouksesta sosiaalivirasto vai vuokralainen. Kun siivouksesta vastaa sosiaalivirasto, kustannukset laskutetaan erikseen vuokralaiselta. Maksu siivouksesta peritään niiltä käyttäjiltä, joilta peritään maksu tilojen käyttämisestä.

Maksu tilojen valvonnasta

Edellä mainitut perustuntimaksut eivät sisällä maksua tilojen valvonnasta. Kun sosiaaliviraston tiloja luovutetaan maksullisesti tai ilman maksua, sovitaan, vastaako tilojen valvonnasta sosiaalivirasto vai vuokralainen. Kun tilojen valvonnasta vastaa sosiaalivirasto, kustannukset laskutetaan erikseen vuokralaiselta. Maksu valvonnasta peritään niiltä käyttäjiltä, joilta peritään maksu tilojen käyttämisestä.

Laskutus

Sosiaaliviraston kaikkien toimintayksiköiden puolesta laskutuksen hoitaa talous- ja suunnittelukeskuksen taloushallintopalvelun laskutus (Talpa, yleislaskutuksen palvelualue).

Tiloja luovuttavan yksikön tulee laskutusta varten ilmoittaa Laskutuspyyntö-lomakkeella (saatavissa Sosnetin kaupungin yhteisistä lomakkeista), tiedot vuokralle annetusta tilasta, laskutettava aika, laskutettava määrä sekä vuokralaisen nimi ja osoite sekä vuokralaisen henkilötunnus (kun vuokralainen on henkilö) tai Y-tunnus (kun vuokralainen on yhteisö). Lomakkeen mukana tulee toimittaa myös kopio tilojen luovuttamista tilapäiseen käyttöön koskevasta sopimuksesta tai muusta vuokrasopimuksesta.

Tiloja luovuttavan yksikön tulee selvittää laskutuksessa käytettävän arvonlisäveron peruste (22 %, 8 % tai 0 %). Siivouksesta ja valvonnasta laskutetaan arvonlisävero saman perusteen (prosentin) mukaan kuin vuokrankin osalta. Asiantuntija-apua saa talous- ja suunnittelukeskuksen taloushallintopalvelun kirjainpidosta.

Terveyskeskus

Terveystilojen tilat on rakennettu terveydenhuollon perustoimintaa varten. Ainoat tilat, joita voidaan ajatella julkiseen käyttöön, ovat esim. sairaaloiden auditoriot ja juhlasalit. Niitä käytetään osittain erilaisiin luento- ja infotilaisuuksiin. Tilojen vuokraaminen ulkopuoliseen käyttöön edellyttää aina vartiointin järjestämistä. Terveyskeskuksella on runsaasti sellaisia tiloja, joihin ulkopuolisilla ei ole asiaa, kuten lääkesäilytystilat.

Käytöstä peritään vähintään sama vuokra, minkä terveyskeskus joutuu maksamaan kiinteistövirastolle. Vuokraan lisätään kiinteistön ylläpitokustannukset. Yli vuodeksi käyttöön luovutettaessa on aina sovittava enintään kuuden kuukauden pituisesta irtisanomisajasta. Luovutuksesta on tehtävä kirjallinen sopimus lukuun ottamatta kertaluontoisia, lyhytkestoisia tilaisuuksia.

Työväenopisto

Opiston perustehtävä on opetus, jota alueopistot järjestävät sekä omissa tiloissa että muissa kaupungilta tai muilta tahoilta vuokratuissa tiloissa. Omat tilat pyritään etenkin opetuskaudella käyttämään maksimaalisesti hyväksi. Opetuksen ja muun opistotoiminnan (näyttelyt, konsertit, lausunta- ja teatteriesitykset) ohessa hoidetaan vuokrausta ja pyritään vastaamaan kysyntään käytettävissä olevin resurssein.

Alueopistojen tilat ovat monipuolisia opetustiloja perinteisistä luokkahuoneista isompiin saleihin ja juhlasaleihin. Erikoisluokaksi luokitellaan opetuskeittiö, ompeluluokka, kielistudio, ATK-luokka ja suggestopedisen opetuksen luokka niiden

kalusteiden ja opetusmateriaalin vaatimusten vuoksi. Niitä vuokrattaessa on noudatettu yhteisesti sovittuja käytäntöjä.

Opisto on aina vuokrannut tilojaan ulkopuoliseen käyttöön ja vuokraa edelleen, mikäli toiminta antaa myöten, ja kysytty tila on vapaa. Vuokraajina ovat olleet kaupungin virastot ja laitokset ja muut yhteisöt. Yksityiselle henkilölle vuokrataan harkinnan mukaan, ja maksu vaaditaan etukäteen. Itäisellä, keskisellä ja läntisellä alueopistolla on eniten ulkopuolista vuokraustoimintaa.

Tilojen vuokraustoiminnalle ei ole virastossa asetettu tavoitteita tai toiminnallisia linjauksia. Talousarvioesityksiä laadittaessa esitetään taloustavoitteita jonkin verran. Virastolla ei ole kiinteistöstrategiaa, jossa vapaiden tilojen käyttöä linjattaisiin. Vuokraustoiminta on kehittynyt perustehtävän ohessa alueelliseksi toiminnoksi, ja käytännöt ovat muotoutuneet alueopistokohtaisiksi.

Työväenopisto vuokraa tilojaan silloin, kuin se on toiminnallisesti mahdollista eli loma-aikoina, viikonloppuisin ja silloin, kun tilat opetuskaudella ovat vapaat. Periaatteessa vuokrataan kaikkia tiloja; luokkia, saleja ja erikoisluokkia. Erikoisluokkien osalta on erikseen sovittuja käytänteitä. Esimerkiksi opetuskeittiön vuokraus edellyttää opiston oman opettajan läsnäoloa, jolloin opettajan palkan maksaa vuokraaja. Atk-luokan vuokraus edellyttää laitteisiin perehtymistä etukäteen opiston edustajan johdolla; omien ohjelmien asentaminen koneisiin ei ole mahdollista.

Luokkien ja tilojen hinnat ja niitä koskevat ehdot on määritelty opistossa, ja niistä on aluerehtorin päätös. Hinnat on pyritty rinnastamaan opetusviraston antamiin tietoihin koulujen vuokrista, ja hinnat tarkistetaan tietyin väliajoin. Vuokraus on sisältänyt vahtimestaripalvelut, mahdollisesti myös näyttämömiehen tai valomiehen palvelut ja siivouksen. Vuokran hintaan sisältyvät myös tarvittavat välineet tietyin varauksin. Monistuspalveluista laskutetaan vuokran yhteydessä. Opiston johtokunta päättää mahdollisista vuokran alennuksista tai maksun vapautuksesta. Opisto sai uuden johtosäännön 17.6.2009 ja tilojen vuokrausperiaatteet viedään johtokuntaan syksyllä 2009.

Alueopistot hoitavat vuokrauksen käytännön tehtävät kuten tilavaraukset, varmistukset, vuokrausanomuskaavakkeet, laskutusmerkinnät ja laskutuksen ja maksujen seurannan. Opistossa tai alueopistoissa ei ole tilavastaavaa tai kiinteistönhoitajaa, jonka tehtäväalueeseen vuokraustoiminta ja sen kehittäminen selkeästi kuuluisi. Aluerehtorit ovat vastuussa myös vuokrauksesta alueellaan.

Edellisistä syistä johtuen opistolla/ alueopistoilla ei ole käytössään erityistä ohjelmaa varausmenettelyn hoitamiseksi. Varaukset, seuranta ja laskutukset hoidetaan alueella muodostuneen käytännön mukaisesti. Ongelmatapauksia (esim. päällekkäisvarauksia) on harvoin, ja ne on kyetty selvittämään hyvissä ajoin.

Opistolta tiedustellaan tilojen vuokrausmahdollisuutta kesäloma-aikoina. Nykykäytännön mukaan opistotoiminnassa kesäloma-aika on lähinnä heinäkuu, jolloin alueopistot ovat joko kokonaan suljettu henkilökunnan lomien takia tai ne toimivat minimaalisin resurssein. Heinäkuuhun ajoitetaan myös perussiivoukset,

ikkunoiden pesu ja mahdolliset muut sellaiset työt, joiden täytyy valmistua hyvissä ajoin ennen elokuun puoliväliä. Näin ollen yksi kuukausi vuodessa on sellainen, jolloin opiston tiloissa ei yleensä ole ulkopuolisia vuokralaisia.

5 Yhteistoimintakokeilun toteutus ja aikataulu

Joulukuussa 2008 järjestetyn ensimmäisen työseminaarin (Paasitorni 8.12.2008) jälkeen virastojen yhteyshenkilöistä muodostettiin poikkihallinnollinen työryhmä. Yhteyshenkilöiden tehtävänä oli toimia hankkeen ohjausryhmänä, koota työssä tarvittavia virastokohtaisia tietoja sekä pitää virastojen johto ajan tasalla hankkeen etenemisestä.

Seminaarissa käydyn keskustelun pohjalta hankkeen pilottialueiksi valittiin opetusviraston ehdottamista alueista Myllypuro, Jakomäki, Tapanila ja Konala (myöhemmin tarkastelualueeseen lisättiin Pitäjänmäki). Muissa kuin Myllypurossa oli väestöennusteiden perusteella nähtävissä väljyyttä koulutilojen käytössä vähenevän oppilasmäärän vuoksi, ja päätökset kouluverkosta olivat kyseisten alueiden osalta vielä tekemättä. Ehdotetut alueet tarjosivat siten hyvät lähtökohdat pohtia esimerkiksi koulutilojen yhteiskäyttöä eri hallintokuntien kesken. Myllypurossa puolestaan oli tehty ehdotus moniammatillisen koulun perustamisesta, ja siellä oli jo pitkään kehitelty alueellisia yhteistyörakenteita.

Ensiksi virastojen yhteyshenkilöt informoivat hallintokuntiansa paikallistoimijoita hankkeesta. Esimerkiksi pilottialueiden koulujen rehtoreille järjestettiin yhteinen infotilaisuus ennen aluetilaisuuksien käynnistämistä. Aluetilaisuudet järjestettiin kahta lukuun ottamatta koulujen tiloissa. Rehtorit myös välittivät koulujensa oppilaskuntiin tehtävän pohtia, millaisia toiveita lapsilla ja nuorilla on alueen palveluista ja tilojenkäytöstä. Oppilaskuntien edustajat esittivät näkemyksensä myöhemmin asukastilaisuuksissa.

Alueellisen yhteistyön käytännön toteuttamisesta keskusteltiin myös pilottialueiden kaupunginosayhdistysten puheenjohtajien ja Helka ry:n kanssa järjestetysissä yhteistapaamisissa. Keskustelujen pohjalta sovittiin asukastilaisuuksien ajankohdista ja järjestelyistä niin, että paikalliset kaupunginosayhdistykset toimivat tilaisuuksien puheenjohtajina ja koollekutsujina.

Helmikuussa 2009 valituille pilottialueille perustettiin alueelliset palveluverkkoryhmät kunkin alueen palveluista vastaavista päälliköistä ja asukas-yhdistysten edustajista. Alueryhmissä eri hallintokuntien paikallistoimijat pohtivat alueelta nousevia palvelutarpeita sekä tilojen yhteiskäytön mahdollisuuksia ja edellytyksiä. Alueryhmät kokosivat alustavat ajatuksensa alueiden palvelutarpeista ja tilojen yhteiskäytöstä kaikille avoimia asukastilaisuuksia varten.

Maaliskuussa 2009 järjestettiin asukas-yhdistysten koolle kutumat ja isännöimät asukasillat yhteistyössä Helka ry:n kanssa. Tilaisuuksien alussa alueen palveluverkkoryhmä pohjusti alustavat ajatuksensa yleisökeskustelua varten.

Huhtikuussa 2009 järjestetyissä aluekokouksissa alueryhmät kokosivat yhteen tilojen käyttöä ja hallintokuntien yhteistyötä koskevat ehdotuksensa asukastilaisuuksissa koottujen näkemysten perusteella.

Kevään 2009 kuluessa yhteyshenkilöiden muodostama työryhmä kokoontui neljä kertaa käsittelemään aluetilaisuuksien toteutusta ja tuloksia. Alueilta saatuja kokemuksia yhteistoiminnasta ja palvelutarpeiden selvittämisestä käytettiin pohjana raportissa esitettävälle toimintamallille (luku 7).

Kesäkuussa 2009 (Mediakeskus 3.6.2009) järjestettiin toinen poikkihallinnollinen työseminaari pilottialueilla toteutetusta yhteistoimintakokeilusta. Seminaarissa käsiteltiin alustavaa ehdotusta palvelutilaverkon uudistamisen malliksi ja käytiin läpi virastojen vastauksia alueellisten palveluverkkoryhmien laatimiin ehdotuksiin. Palauteseminaariin osallistui yhteyshenkilöitä ja heidän edustajiin, pilottialueiden palveluverkkoryhmien edustajia sekä virastojen tilojen käytön asiantuntijoita.

Elo- ja syyskuussa 2009 yhteyshenkilöiden muodostama työryhmä kokoontui kaksi kertaa. Työryhmä kehitti toimintamallia hankkeessa mukana olleiden toimijoiden kommenttien ja lisäysehdotusten perusteella ja viimeisteli konkreettiset toimenpide-esitykset (päätosehdotukset) lautakuntakäsittelyyn.

5.1 Alueellisen yhteistyön organisointi

Jokaiselle pilottialueelle perustettiin alueellinen palveluverkkoryhmä selvittämään kaupungin hallinnoimien palvelutilojen käyttöä ja valmistelemaan ehdotuksia niiden käytöstä. Ryhmiin kutsuttiin kyseisen alueen palveluista vastaavat hallintokuntien paikallistoimijat, alueen kaupunginosayhdistysten puheenjohtajat ja aluearkkitehti. Virastojen yhteyshenkilöt (hankkeen ohjausryhmä) nimesivät ryhmiin kutsuttavat oman hallintokuntansa edustajat. Ryhmiin pyrittiin valitsemaan paikallistoimijoita, jotka tuntevat hyvin alueen, ja joilla on valtuuksia tehdä virallisesti aloitteita palvelutilojen käytöstä eteenpäin kaupungin organisaatiossa. Ryhmän tavoitteena oli tarkastella kaikkia alueen palvelutiloja ja niiden kehittämistarpeita kokonaisuutena.

Pilottialueista Myllypurossa ja Jakomäessä toimivat jo entuudestaan eri hallintokuntien, asukkaiden, yhdistysten ja kolmannen sektorin edustajista koostuvat ja kokoonpanoltaan laajat aluetyöryhmät (ks. Halttunen-Sommardahl 2007). Hankkeen ensimmäisessä työseminaarissa 8.12.08 ehdotettiin alueille jo toimivien aluetyöryhmien käyttöä ja vastaavien perustamista myös Tapanilaan ja Konala-Pitäjänmäkeen. Hankkeen aikataulun kannalta katsottiin tarkoituksenmukaiseksi, että palveluverkkoryhmät ovat kohtuullisen kokoisia. Joustava ja nopea reagointi palvelutilaverkon uudistamistarpeisiin edellyttää alueryhmiltä kevyttä organisaatiota. Ryhmien koko oli noin 15 henkeä.

Myllypurossa ja Jakomäessä useimmat hanketta varten erikseen perustettujen palveluverkkoryhmien edustajista kuuluivat myös alueille jo toimiviin aluetyöryhmiin. Jatkossa on syytä harkita aluekohtaisesti, voisivatko jo toimivat aluetyöryhmät ja verkostot käsitellä palvelutilaverkon uudistamista erillisenä asiana

omissa kokouksissaan. On tärkeää, että alueille ei perusteta päällekkäisiä palvelutilaverkon uudistamista valmistelevia työryhmiä.

5.2 Alueryhmien järjestäytymiskokoukset

Pilottialueiden palveluverkkoryhmät (alueryhmät) järjestäytyivät ensimmäiseen kokoukseen helmikuussa 2009. Ryhmille lähetettiin etukäteen tausta-aineistoksi hallintokuntien yhteisen työseminaarin (8.12.08) raportti, virastojen palvelujen tulevaisuuskuvat ja kuvio väestöennusteista ikäryhmien väkiluvun osalta.

Ryhmien tehtäväksi annettiin laatia alustavia ehdotuksia palveluista ja tilojen käytöstä asukastilaisuudessa käytävän keskustelun pohjaksi. Tarkoituksena oli selvittää, mitä mahdollisuuksia kaupungin nykyiset tilat antavat niiden toteuttamiselle.

Alueryhmän työskentelylle määritellyt tavoitteet:

- Etsiä uusia muotoja hallintokuntien yhteistyölle palvelutiloissa ja selvittää erilaisten palvelujen vaihtoehtoja.
- Saada kaupungin tilat joustavasti kuntalaisten käyttöön (joustavan käytön mahdollisuudet ja edellytykset).
- Uudistaa palveluverkkoa asiakasrakenteen muutoksia vastaavaksi (asiakaslähtöisyys).

Järjestäytymiskokouksen tehtävä:

- Alueen erityispiirteiden tarkastelu palveluverkon ja –tarpeiden kannalta.
- Luonnehdinta nykyisestä yhteistyöstä alueella (palvelujen osalta, erityisesti hyvät käytännöt).
- Millaista yhteistyötä pitäisi olla? Millaisia uusia ratkaisuja voitaisiin löytää yhteistyölle ja tilojen yhteiselle käytölle?
- Hyvät käytännöt ja ehdotukset palveluverkon uudistamisesta.

Alueryhmien näkemyksistä kirjattiin ylös muistiot. Tilaisuuksien loppuksi valittiin ryhmän puheenjohtaja/ vastuhenkilö, jonka tehtävänä oli vastata ryhmän alustavien ehdotusten esittelystä asukastilaisuuksissa.

Yhteenveto järjestäytymiskokouksista

Alueryhmien järjestäytymiskokouksissa ei vielä päästy konkreettisiin tilojen yhteiskäytön ehdotuksiin. Keskustelussa tuotiin esille lähinnä erilaisia palveluihin ja yhteistyöhön liittyviä yleisiä toiveita, kuten palvelut lähellä ihmistä (paikallisuus), päivähoitotilojen ja asukastilojen tarpeet ja tilojen käytöstä sopiminen paikallisella tasolla. Kaikilla pilottialueilla nostettiin esille kaupungin sisäisiin tilavuokriin ja varauskäytäntöihin liittyvä byrokratia, jonka katsottiin hankaloittavan yhteistoimintaa.

Palveluverkon tarkastelua kokonaisuutena hankaloittaa, että eri hallintokunnat ovat määritelleet palvelualueensa eri tavoin, kuten oppilaaksiottoalue, päivähoitoalue tai piirialuejako. Niiden lisäksi on tietokeskuksen väestöennusteiden pohjana käytettävä aluejako suurpiireihin, peruspiireihin ja osa-alueisiin. Asukkailla

voi olla oma näkemyksensä tarkasteltavasta alueesta tai palvelujen käyttäjämääristä, mikä kävi ilmi esimerkiksi Tapanilan ja Konalan ryhmien kokouksissa. Tapanila-Seura piti parempana aluerajauksena postinumeroaluetta. Konalan alueryhmän järjestäytymiskokouksessa puolestaan ehdotettiin Pitäjänmäen ottamista mukaan tarkastelualueeseen.

5.3 Asukastilaisuudet

Pilottialueiden asukastilaisuudet järjestettiin maalis-huhtikuussa 2009. Niiden ohjelma ja käytännön järjestelyt suunniteltiin alueryhmien, kaupunginosayhdistysten ja Helka ry:n kanssa. Asukastilaisuuksien koolle kutsujina ja puheenjohtajina toimivat kaupunginosayhdistykset. Kaupunginosayhdistykset mainostivat ja välittivät tietoa tilaisuuksista alueen asukkaille ja muille yhdistyksille kokouksissaan, nettisivustoillaan, paikallislehdissä ja tolppamainoksina.

Asukastilaisuuden tavoite:

- Koota asukkaiden näkemyksiä alueen palveluista ja tilojen käytöstä (koulu, lastentarhat, kirjastot, kulttuuri-, nuorisopalvelut, työväenopistot jne.).
- Tilaisuudessa saadun palautteen perusteella alueen palveluverkkoryhmä valmistelee ehdotuksia: millä tavoin palvelut tulisi järjestää kaupungin nykyisissä tiloissa ja miten kaupungin tiloja voitaisiin käyttää yhteisesti.

Ohjelma:

- Hankkeen esittely: kaupungin hallinnoimien tilojen yhteiskäyttö? Miksi? Miten?
- Alueryhmän puheenjohtaja: alueen oman työryhmän kokoamia ajatuksia alueen palveluista.
- Oppilaskuntien edustajat: lasten ja nuorten näkemyksiä palveluista.
- Keskustelu pienryhmissä: alueen palvelut ja tilojen käyttö.
- Helka ry: pienryhmäkeskustelujen purku ja näkemysten kirjaaminen.

Helka ry veti asukastilaisuuksien ryhmätyöosuudet, kirjasi kaikki keskustelussa esitetyt näkemykset ylös ja laati tilaisuuksista muistiot. Pienryhmissä käytyjen keskustelujen pohjaksi esiteltiin Helsingin kaupungin palvelukartta ja jaettiin siitä kopioituneet tiedot eri hallintokuntien toimipisteistä alueella.

Keskustelu pienryhmissä:

1. Mitkä palvelut voisivat toimia samoissa tiloissa?
§ Yhteiskäytön edut ja haitat?
2. Miten alueen nykyiset tilat palvelisivat parhaiten asukkaita?
§ Mitkä asiat ovat hyvin? Mihin toivoisit muutosta?

Yhteenveto asukastilaisuuksista

Asukastilaisuuksien osallistujat suhtautuivat hankkeeseen myönteisesti ja esittivät aktiivisesti näkemyksiään palvelu- ja tilatarpeista. Alueen palveluista ja palvelutarpeista keskusteltiin laajalla skaalalla. Alueiden erilaisten toimijoiden tarpeita ja tilojenkäyttöä koskevia ideoita esitettiin runsaasti. Myös kokonaan uusia

palvelutarpeita esitettiin kaupungin suuntaan, vaikka tehtävänannossa painotettiin keskittymistä alueen nykyisiin palvelutiloihin.

Varsinaisia konkreettisia ehdotuksia palvelutilojen käytön uudistamisesta esitettiin vähän. Konkreettisiin tilakysymyksiin pääseminen näyttää edellyttävän palvelukartan lisäksi yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, millaisiin käyttötarkoituksiin alueen nykyiset tilat soveltuvat, ja millaiset käyttötarkoituksen muutokset ylipäättäen ovat mahdollisia. Hallintokuntien tila-asiantuntijoiden tulisikin olla mukana jo ennen asukastilaisuuksia valmistelemissa kokouksissa, jotta tieto olisi käytettävissä asukastilaisuuksissa.

Asukkaat toivoivat erityisesti tilojen varaus- ja vuokrauskäytäntöjen sekä hintojen yhtenäistämistä ja alueellisen yhteistyön kehittämistä. Alueelliseen viestintään ja koordinointiin liittyvät asiat nousivat vahvasti esille. Asukkaat kokevat vaikeaksi saada kokonaiskuvaa eri hallintokuntien palveluista ja tiloista alueilla. Tietojen yhteen kokoaminen ja paikallinen tiedottaminen jäävät enimmäkseen asukasyhdistysten tehtäväksi, ja siihen asukasyhdistykset toivovat kaupungilta nykyistä enemmän tukea. Helsingin palvelukarttaan on myös tulossa mahdollisuuksia alueelliseen tiedottamiseen.

5.4 Aluekokoukset ja -ryhmien ehdotukset

5.4.1 Hallintokuntien palvelutilojen tilanne

Asukastilaisuuksien jälkeen palveluhallintokuntien tila-asioista vastaavat henkilöt kokoontuivat pilottialueittain valmistelemaan muistioden pohjalta asukastilaisuuksissa esille tulleita tiloihin liittyviä esityksiä. Alueittain ja hallintokunnittain selvitettiin nykyiset tilat ja toimipisteet sekä tilantarpeet alueella; listattiin olevat tilat ja toimipisteet, tilojen käyttö ja kapasiteetti, valmistuvat tilat, poistuvat tilat, tiedossa oleva lisätilojen tarve, investointiohjelmaan sisältyvät hankkeet sekä selvitettiin muut tiedossa olevat suunnitelmat. Asukastilaisuuksissa esille tullessiin tiloihin liittyviin toivomuksiin ja esityksiin etsittiin mahdollisia ratkaisuja hallintokuntien omista tiloista. Alueittaiset yhteenvedot edellisistä esitettiin aluer ryhmien ehdotusten valmistelun pohjaksi aluekokouksissa.

5.4.2 Alueryhmien ehdotukset

Huhtikuussa 2009 järjestettiin aluekokoukset, joissa pilottialueiden palveluverkoryhmät kokosivat ehdotuksensa valmiiksi asukastilaisuuksissa esitettyjen näkemysten pohjalta. Kokousten aineistona olivat asukastilaisuuksista laaditut muistiot, jotka käytiin tilaisuuden aluksi läpi. Tavoitteena oli valita 3-5 tärkeintä konkreettista ehdotusta alueelta. Hallintokuntien tila-asiantuntijoiden edustaja pohjusti tiedot tilankäytön ratkaisujen kannalta (ks. edellä).

Aluekokouksen tavoite (esimerkki Konalan/ Pitäjänmäen kokouksesta 29.4.09):

- Valitaan tärkeimmät konkreettiset ehdotukset palvelutilojen yhteiskäytölle Konalan/ Pitäjänmäen alueella
 - Mitkä hallintokunnat toimisivat samassa tilassa, ja missä?
- Konalan/ Pitäjänmäen pv-ryhmä vastaa ehdotusten viimeistelystä
 - Ehdotukset valmiiksi 4.5. mennessä (hankkeen ohjausryhmälle)
 - Helkan/ kaupunginosayhdistyksen nettisivustolle
- Käyttä pidempää
 - Konalan/ Pitäjänmäen pv-ryhmän muistio 13.2.
 - Asukasillassa esitetyt näkemykset 25.3.
 - Alueen nykyiset palvelutilat ja niiden käyttö

Aluekokouksen ohjelma:

- Yhteenveto asukasillasta 25.3. (kutsun liite)
- Tilojen käytön asiantuntijoiden puheenvuoro
- Palveluverkkoryhmän puheenvuoro
- Pienryhmissä: kootaan ja valitaan 3-5 tärkeintä ehdotusta palvelutilojen yhteiskäytön järjestämiseksi Konalan-Pitäjänmäen alueella

Yhteenveto aluekokouksista

Aluekokouksissa ryhmien käytettävissä oli monipuolinen ja jäsennelty taustaineisto ehdotusten tukena. Erityisesti hallintokuntien tila-asiantuntijoiden koosteet alueiden nykyisten tilojen käytöstä helpottivat kokonaiskuvan muodostamisessa. Kaikki alueryhmät kykenivät jo kokousten aikana pienryhmissä tiivistämään oman alueensa kannalta tärkeimmät ehdotukset.

Tilojen ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteiden ja maksujen yhtenäistäminen ja tilojen saaminen ylipäänsä nykyistä joustavammin asukkaiden käyttöön yhdistivät alueiden ehdotuksia. Erityisesti lasten ja nuorten osalta toivottiin tilojen käytön helpottamista, kuten iltapäivätoiminnan maksuttomuus.

Jakomäki:

- Nykyinen yläasteen koulurakennus voisi toimia monitoimitalona ("Jakomäkitalo"): opetusta, poikkihallinnollista yhteistoimintaa, järjestöjen ja yhdistysten toimintaa kaikenikäisille asukkaille.
- Yhteisötyöntekijä koordinoimaan ja opastamaan alueen palveluja.
- Julkishallinnon tiloilla on oltava yhdenmukaiset ulosvuokrausperiaatteet, ja tilanvuokraamisen koordinointi on keskitettävä yhdelle hallintokunnalle.

Konala-Pitäjänmäki:

- Suurempia kokoontumistiloja.
 - Ikäihmisten korttelikerho, partiolaiset, työväenopisto, alueen yhdistykset).
 - Ehdotetaan ruotsinkielisen päiväkodin tilojen käyttöasteen tarkistamista (soveltuvuus monitoimitilaksi?).
 - Leikkipuisto Vähätuvan rakennuksen laajentaminen mahdollinen ratkaisu.
- Koulutilojen käyttöä monipuolistetaan ja helpotetaan.

- Alueen toimijat voisivat sopia tilojen käytöstä rehtorin kanssa suoraan, eikä heiltä perittäisi käyttömaksua.
- Pitäjänmäen peruskoulussa voisi järjestää ikäihmisten ruokailun oppilasruokailun jälkeen; ruokailun päätteeksi kahvilatoimintaa, joka palvelisi myös kirjaston asiakkaita.
- Kirjastoauto kiertämään Konalassa.
- Pitäjänmäen terveysaseman kuntosalin ohjattua liikuntaa ikäihmisille aamupäivisin.

Myllypuro:

- Uusi ostari: asukastoiminnalle tilat uudelta ostarilta ja kaupunginkirjaston Idän kymppi –toimintamallin toteuttaminen.
- Maahanmuuttajatyölle vakiintuneet rakenteet poikkihallinnollisessa verkostossa.
 - Eryteisesti päiväkodit ja koulut ovat kehittäneet ja uudistaneet toimintaansa ja keskinäistä yhteistyötään.
 - Aikuisväestön ja perheiden kanssa tehtävä maahanmuuttajatyö.
- Tilat maksuttomiksi asukastoiminnalle (kuten koulujen iltapäivätoiminta nykyisin).
- Tilojen yhteiskäytön tehostaminen: esim. koulujen ilta- ja vapaa-ajan käyttö, joustava tilavarausjärjestelmä.

Tapanila:

- Koululaisten palveluita: iltapäiväkerhotoimintaa 3-6 lk, eheytetty koulu-päivä 7-8-9 –luokkalaisille, leikkipuistot käyttöön nuorille.
- Koulujen tilojen käyttö:
 - Hiidenkiven koulussa iltakäyttöön voidaan rajata alue, jossa mm. kotitalous-, kädentaito- ja pieni liikuntatila ja ulkopuolisille käyttäjille varastotiloja.
 - Nykyinen käyttökustannus rajoittava tekijä; toivotaan ratkaisuja ja rahoitusmalleja.
 - Varsinkin työväenopiston toimintaa (eril. kursseja).
 - Tapanilan ala-asteen teknisen työn luokka iltaisin vapaa.
- Asukastalo (esim. Mellunmäen Mellari, aloite käytännössä Tapanila-Seuralla ja muilla paikallisilla yhteisöillä).
- Fallkullan kotieläintila vanhusten olohuonekäyttöön.
- Nuorten palvelujen maksuttomuus (kaikki kaupungin tilat).
- Aluekoordinaattori, jolla on kokonaiskuva alueen tilanteesta.

5.5 Hankkeen arviointi

Ensimmäisessä työseminaarissa (Paasitorni 8.12.2008) pilottialueiden valinnasta ja alueellisen työn organisoinnista esitettiin erilaisia näkemyksiä. Hallintokuntien edustajilla oli erilaisia ehdotuksia mahdollisista pilottialueista ja niiden valintakriteereistä opetusviraston alustavasti ehdottamien pilottialueiden lisäksi. Esimerkiksi Viikkiä ehdotettiin kasvavana ja palvelujen tuottamisen ja yhteistyön näkökulmasta kiinnostavana alueena. Myös pilotointitavasta keskusteltiin: testaanko jotakin olemassa olevaa käytäntöä tietyillä alueilla, kehitelläänkö yhteis-

toimintatapoja mahdollisimman erilaisilla alueilla, vai vertaillaanko keskenään alueita, joilla on jo toimivat aluetyöryhmät ja alueita, joilla sellaisia ei vielä ole. Tunnustelua ehdotettujen alueiden halukkuudesta tulla mukaan hankkeeseen pidettiin lisäksi tärkeänä.

Seminaarikeskustelu osoitti, että poikkihallinnollista keskustelua pilottialueiden valinnasta olisi pitänyt valmistella paremmin. Vastaavat ratkaisut tulee jatkossa kyetä valmistelemaan yhteisesti niin, että eri hallintokuntien näkemykset ehditään käsitellä poikkihallinnollisen päätöksenteon pohjaksi. Poikkihallinnolliset työtavat ja organisaatioiden välinen tiedonkulku edellyttävät yhteisiä foorumeita ja riittävästi valmistelu-aikaa. Myös hallintokuntien paikallistoimijoiden ja asukasyhdistysten puheenjohtajien tulee olla riittävän informoituja palvelutilaverkon uudistamisprosessin käynnistämisestä kyseisellä alueella.

Pilottialueiden alueryhmien vetäjien kokemuksia aluetyöstä selvitettiin haastatteleamalla heitä toukokuussa 2009. Heiltä kysyttiin aluetyöskentelyn käynnistämisvaiheesta, ryhmän työskentelystä ja vuorovaikutuksesta sekä työn onnistuneisuudesta ja kehittämis ehdotuksista.

Yhteistoiminnan koordinointi oli positiivinen kokemus alueryhmien vetäjille. Hankkeen aloitusseminaari herätti kiinnostuksen ja innostuksen uudenlaisen työskentelytavan kehittämiseen alueella. Vaikka alueilla on ollut ja on erilaisia työryhmiä ja projekteja, ei tämántapaista työskentelyä ollut tässä laajuudessa toteutettu aikaisemmin.

Pääosin aluetyöskentely vastasi ennakko-odotuksia: lyhyessä ajassa saatiin aikaan konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia ehdotuksia. Saatiin tietoa palveluista ja verkostoista, ja alueilta löytyi myös uusia palveluita ja kumppaneita. Asukkaiden, myös lasten, mielipidettä kuultiin. Tulevaan aluetyöskentelyyn saatiin myös uusia ideoita, kuten asukkaiden mukaan ottaminen ongelmatilanteita ratkovaan virkamiestyöryhmään.

Työskentelyn käynnistystä alueella hankaloitti eniten vaikeus erottaa hankkeen kaksi tavoitetta (konkreettiset ehdotukset tiloista ja yhteistyömallin kehittäminen). Nopeaa aikataulua pidettiin periaatteessa hyvänä, mutta se heikensi mahdollisuuksia organisoida varsinkin asukastyöskentelyä. Asukkaille olisi mm. pitänyt tiedottaa paremmin tilaisuuksista. Toisaalta virkamiesten kiireet eivät taipuneet yllättäviin tapaamistarpeisiin. Yhtä lukuun ottamatta alueryhmät toimivatkin hankkeen puitteissa järjestettyjen tapaamisten ulkopuolella pelkästään sähköpostin välityksellä, vaikka kasvokkaista tapaamista pidetään parempana. Alueryhmien vetäjät saivat positiivista palautetta asukasyhdistyksiltä, jotka korostivat yhteistyön tärkeyttä ja haluaan osallistua siihen.

Mahdollisuutta valita työskentelytapa pidettiin luottamuksen osoituksena. Ekonomista työskentelytapaa suositellaan myös tuleviin hankkeisiin. Kehittämisen tarvetta on virkamiesten suullisessa ja kirjallisessa kielenkäytössä ja esiintymisessä asukkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Esimerkiksi käsitteille palvelutila, -verkko tai sen uudistaminen toivottiin aluutilaisuuksissa konkretisointia; niiden sijasta esimerkiksi termejä kaupungin yhteiset tilat ja tilojen yhteiskäyttö pidettiin parempina. Kielenkäyttö saattoi jonkin verran rajoittaa kommunikaatiota

sekä se, että eri hallintokuntien edustajat eivät aina tienneet riittävästi toinen toistensa tekemisiä.

6 Toimenpide-esitykset

Virastojen yhteyshenkilöiden muodostama poikkihallinnollinen työryhmä on valmistellut konkreettiset toimenpide-esitykset palvelutilaverkon uudistamiseksi alueryhmien ehdotusten perusteella. Suoraan pilottialueita koskevia työryhmän toimenpide-esityksiä on yhteensä 14. Ne on esitelty seuraavassa alueittain: Jakomäki (6.1.1), Konala-Pitäjänmäki (6.1.2), Myllypuro (6.1.3) ja Tapanila (6.1.4).

Edellä mainittujen lisäksi työryhmä on laatinut yhteistoimintakokeilun perusteella kolme yleistä, kaikkia alueita koskevaa toimenpide-esitystä. Ne koskevat tilojen ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteiden yhtenäistämistä, maksupolitiikkaa ja tilojen käytön tehostamista (luku 6.2) sekä asukaspalautteen ja alueilta tulleiden ehdotusten käsittelyä (luku 6.3).

Jokaiselta pilottialueelta on syksyllä 2009 päivitetty väestöennuste ja muita alueen väestötietoja (liitteet 1-4) sekä tiedot virastojen nykyisistä palvelutiloista. Niiden jälkeen on mainittu alueryhmän ehdotus (alleviivattuna) ja sen pohjalta palveluverkkotyöryhmän laatima toimenpide-esitys (kursiivilla).

6.1 Esitykset palvelutilaverkon uudistamiseksi pilottialueilla

6.1.1 JAKOMÄKI

Väestöennuste ja -tiedot (liite 1)

Palvelutilat

Opetusvirasto

Kaupungin järjestämää koulutoimintaa on Jakomäessä kolmessa eri rakennuksessa samassa korttelissa liikuntapuiston kanssa. Jakomäen ala-asteen koulu ja Jakomäen yläasteen koulu yhdistyivät yhtenäiseksi peruskouluksi 1.8.2009. Rakennusten koulukäytössä olevien tilojen yhteenlaskettu kapasiteetti on 810 oppilaspaikkaa. Samoissa rakennuksissa toimivat myös uimahalli (liv), nuorisotalo (nk) ja pienperheyhdistyksen perhepaikka.

Verrattaessa koulutilojen kapasiteettia oppilasennusteen mukaisiin tarvittaviin lähikoulupaikkoihin on nähtävissä, että parin seuraavan lukuvuoden aikana oppilaspaikkoja on liikaa noin 200. Lähikoulupaikkojen tarve kasvaa oppilasmäärän kasvaessa tulevana vuosina.

Sosiaalivirasto

Alueella ei toistaiseksi ole tarvetta lisätä lasten päivähoitotiloja. Alppikylään on kuitenkin suunnitteilla 4-5 ryhmän päiväkotitiloja vuonna 2013.

Lapsiperheiden toimintapisteet sijaitsevat Jakomäen koulukorttelissa: Leikki-puisto Jakomäki sijaitsee koulurakennusten välissä ja Pienperheyhdistyksen perhepaikka Punahilkka sijaitsee ala-asteen koulun päärakennuksessa. Perhepaikka Punahilkka on jakomäkeläisille lapsiperheille tarkoitettu monipuolinen avopalvelupiste, jossa voi saada vertaistukea toisilta vanhemmilta ja jossa työntekijät tarjoavat neuvontaa sekä yksilöllistä tukea asiakkailleen. Tilojen määrä on sopiva.

Jakomäkeen ei ole suunnitteilla aikuisten palvelutilahankkeita. Vanhusten palveluihin liittyen on vireillä lisätilahankkeita, mutta siitä huolimatta esimerkiksi ryhmäkokoontumistiloja tarvitaan ikääntyneille tarkoitettun toiminnan lisääntymisen myötä.

Kirjasto

Kirjasto, 424 m², sijaitsee omassa erillisessä rakennuksessaan. Tila tulee jatkossa palvelemaan myös Alppikylää.

Liikuntavirasto

Alueen liikuntatila- liikuntapaikkatarjonta on hyvä. Liikuntapuiston lähiliikuntapaikka, jossa ovat mm. opetusviraston kanssa yhteishankkeena toteutettu SmartUs-kenttä, sekä hiekkatekonurmikenttä valmistuvat syksyllä 2009. Myöhemmässä vaiheessa pururata kunnostetaan sekä juoksureitin varteen toteutetaan ulkoliikuntavälineitä mm. senioreille. Liikuntapuiston uusi huoltorakennus on suunnitteilla. Yleisurheiluhalli (kuplahalli) sisältyy liikuntapuiston suunnitelmaan, mutta ei vielä investointisuunnitelmaan. Uimahallin peruskorjaus alkaa syksyllä 2009.

Nuorisoasiainkeskus

Alueella on nuorisotalo (414m²) erillisessä rakennuksessa välittömästi alakoulun vieressä.

Alueryhmän ehdotus:

Jakomäen yläasteen rakennuksen muuttaminen Jakomäkitaloksi.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 1:

Opetusvirasto ja tilakeskus käynnistävät yhdessä sosiaali-, nuoriso-, liikunta-, kirjasto- ja terveystoimen kanssa tarveselvityksen Jakomäen alueryhmän ehdotuksen pohjalta Jakomäen peruskoulun monitoimikäytöstä siten, että Jakomäen peruskoulun yläasterakennukseen sijoitetaan muiden toimijoiden tilat sekä iltakäyttöön tulevat koulutilat, esimerkiksi aineopetus-tilat. Samalla selvitetään kirjaston toimintamahdollisuudet monitoimitalossa.

Alueryhmän ehdotus:

Yhteisöyöntekijä koordinoimaan ja opastamaan Jakomäen palveluja.

Jakomäessä, Konalassa ja Tapanilassa ei ole yhdyskuntatyöntekijää kuten Myllypurossa. Ei myöskään ole suunnitelmia yhdyskuntatyöntekijöiden lisäämisestä näissä olosuhteissa.

Sosiaaliviraston mukaan uusien vakanssien perustaminen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei ole perusteltua. Verkosto, jossa olisi kiertävä puheenjohtajuus ja sihteeri eri hallintokunnista vuorollaan ja joka kokoontuisi säännöllisesti, voisi olla yksi ratkaisu. Paikallinen palveluesite parantaisi jossain määrin tilannetta.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 2:

Tavoitteena on alueellisten palvelujen suunnittelun ja toteuttamisen rakenteiden vakiinnuttaminen ja selkeyttäminen Jakomäessä hallintokuntien säännöllisellä verkostomaisella yhteistyöllä. Sosiaalivirasto toimii verkoston kokoonkutsujana.

Alueryhmän ehdotus:

Julkishallinnon tiloille yhdenmukaiset ulosvuokrauksen periaatteet ja tilanvuokraamisen koordinointi yhdelle hallintokunnalle.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS (ks. luku 6.2).

6.1.2 KONALA - PITÄJÄNMÄKI

Väestöennuste ja -tiedot (liite 2)

Palvelutilat

Opetusvirasto

Konalan ala-asteen kapasiteetti on 259 oppilaspaikkaa ja Hilatien sivukoulun kapasiteetti 81 oppilaspaikkaa. Rakennuksissa on lievää ylikapasiteettia. Oppilasmäärä alkaa nousta lukuvuonna 2010–2011. Päiväkotikielisyysryhmä on aloittanut syksyllä 2009 toiminnan Hilatien sivukoulussa.

Sosiaalivirasto

Lasten päivähoitotilojen lisäämiselle on tarvetta lähivuosina. Investointiohjelmaan sisältyy 40 paikan Päiväkotikielisyysryhmän rakentaminen lähivuosina. Leikkiympäristötilojen määrä on sopiva. Aikuisten asumispalveluja ollaan lisäämässä ostopalvelukohteissa, Viertokodissa. Vanhusten palveluilla ei ole alueella varsinaisia toimipisteitä.

Kirjasto

Pitäjänmäen kirjasto on koulun yhteydessä, osoitteessa Jousipolku 1, pinta-ala 732 neliötä. Koulu on hyvin lähellä Konalan ja Pitäjänmäen rajaa.

Liikuntavirasto

Konalan kentälle on suunniteltu mm. lähiliikuntapaikkaa, mutta rakentamisaikataulu riippuu kentän pohjoispuolelle tulevien uusien asuntokortteleiden aikataulusta.

Nuorisoasiainkeskus

Konalan nuorisotilat (90m²) ovat alakoulun yhteydessä järjestöjen ja paikallisten asukkaiden käytössä. Avointa toimintaa tiloissa ei ole.

Alueryhmän ehdotus:

Konalan ruotsinkielisen päiväkodin muuttaminen monitoimitilaksi tai Leikkipuisto Vähätuvan rakennuksen laajentaminen monitoimikäyttöön.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 3:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että tilankäyttöä on tehostettu luovuttamalla päivähoiton käyttöön tiloja Konalan ala-asteen Hilatien sivukoulusta. Kuulovammaisten lasten erityiskoulu (Albertin koulu) aloittaa vuoden 2010 alussa Pitäjänmäen peruskoulun yhteydessä.

Työryhmä toteaa edelleen, että kuntarajat ylittävä hakeutumisen päivähoitoon tulee mahdolliseksi 2012. On ennakoitavissa, että alueen ruotsinkieliseen päiväkotiin hakeutuu lapsia myös muista kunnista. Myös alueen oma päiväkotitarve on suuri. Ruotsinkielinen päiväkotiki on vastikään kunnostettu. Näin ollen päivähoitolla ei ole mahdollisuuksia luopua po. tilasta. Leikkipuisto Vähätupaan tehtiin laajennusremontti v.2002. Koulutilojen ilta- ja vapaa-ajan käytön periaatteiden tarkistaminen lisää julkisten tilojen käyttömahdollisuuksia.

Alueryhmän ehdotus:

Alueella tarvitaan suurempia kokoontumistiloja (ikäihmisten korttelikerho, partiolaiset, työväenopisto, alueen yhdistykset, ym.). Koulutilojen käyttöä monipuolistetaan ja helpotetaan.

Alueryhmän ehdotus:

Ikäihmisten ruokailun järjestäminen koulussa.

Kouluissa ja päiväkodeissa on järjestetty jo aiemmin (1980-luvulla) ikäihmisille mahdollisuus ruokailuun. Palvelukeskusverkon tiivistymisen myötä ikäihmisten ruokailu on siirtynyt palvelukeskuksiin ja vanhustenkeskuksiin. Nykyisin myös kaikissa palvelutaloissa on järjestetty ruokailu, joka avautuu myös lähiseudun

asukkaille. Pitäjämäen koulun läheisyydessä on mm. Diakonissalaitoksen Kotikallion palvelukeskus, jonka palveluja alueen ikäihmiset käyttävät. Sairaaloiden ravintokeskusten henkilöstöravintolat soveltuvat erityisen hyvin ikäihmisten ateriapaikoiksi, koska mm. ateriatarjonta vastaa paremmin tämän ryhmän tarpeita kuin kouluruokailu. Myös niiden avaamista ja markkinointia tulisi selvittää.

Kokeilun käynnistämiseksi tulee selvittää mm.

- palvelutuotannon kannattavuus
- palvelupaketti
- tilojen soveltuvuus
- palvelun järjestämisvastuu ja –tehtävät
- palveluntarjoajat
- palveluverkon nykyinen kattavuus
- kustannustenjako
- tiedottaminen, myynti, markkinointi
- joustavat maksutavat
- koulun loma-aikojen palvelutarjonta

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 4:

Konalan-Pitäjänmäen alueella käynnistetään kokeilu ikäihmisten ruokailun toteuttamisesta sosiaali- ja opetustoimen yhteistyönä. Esitys tulee valmistella opetus- ja sosiaalilautakunnan käsiteltäväksi keväällä 2010.

Alueryhmän ehdotus:

Kirjastoauto kiertämään Konalassa.

Kirjastoauton reitillä ei nykyisin ole pysäkkiä Konalassa. Pitäjänmäen kirjasto sijaitsee Pitäjänmäen Konalan puoleisessa osassa, osoitteessa Jousipolku 1. Lähimmät kirjastoauton pysähdyspaikat ovat junaradan ja Pitäjänmäentien - Kaupintien toisella puolella Pajamäessä ja Strömbergin alueella. Tällä hetkellä kirjastoautojen aikatauluissa ei ole tilaa eikä siten mahdollisuutta aloittaa pysäkkiä Konalassa.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 5:

Kun kirjastoautojen reittejä ja aikatauluja seuraavan kerran (vuonna 2010) uudistetaan, selvitetään myös mahdollisuudet Konalan pysäkkiin.

Alueryhmän ehdotus:

Pitäjänmäen terveysaseman kuntosaliin ohjattua liikuntaa ikäihmisille aamupäivisin.

Pitäjänmäen terveysasemalla on terapiatila, jota käytetään fysioterapian yksilö- ja ryhmäterapiassa. Terveysasemalla ei ole kuntosalia.

Terapiatilaa on mahdollista vuokrata ulkopuolisille mieluummin kuitenkin iltapäivällä klo 12 jälkeen, esimerkiksi klo 12-14 kahtena päivänä viikossa. Ohjaus pitäisi hoitaa esimerkiksi liikuntaviraston tai jonkun järjestön toimesta.

Asia pitää selvittää tarkemmin ja tilojen käytöstä pitää tehdä kirjallinen sopimus. Terveyskeskuksen tilojen vuokraamiseen on ohjeet, joita tulee noudattaa ja joista terveyslautakunta on tehnyt päätökset. Sopimusta varten tulee selvittää ajankohdat, tilan vuokran suuruus ja käytön aiheuttamat siivousjärjestelyt ja kustannukset, tilojen lukitukset, ym. tilojen vuokraamiseen ja turvaamiseen liittyvät asiat.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 6:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että Pitäjänmäen terveysaseman terapiatilaa on mahdollista vuokrata ulkopuolisille siten, että asukasyhdistys tekee sitä koskevan anomuksen liikuntavirastolle ja terveyskeskukselle.

6.1.3 MYLLYPURO

Väestöennuste ja -tiedot (liite 3)

Palvelutilat

Opetusvirasto

Myllypuron ala-asteen kapasiteetti on 251 oppilaspaikkaa. Lisäksi sen sivukoulussa Neulapadontiellä on 107 oppilaspaikkaa. Myllypuron yläasteen kapasiteetti on 462 oppilaspaikkaa. Alueella on ylikapasiteettia. Ennusteen mukaan oppilasmäärä on laskeva, mutta lähtee nousuun jo lukuvuonna 2012–2013. Käytävissä olevien ennusteiden mukaan tilojen nykyinen väljyys tulee täyttymään

Sosiaalivirasto

42-tilapaikkainen päiväkotitoimitus Tuulimylly rakentuu vuosina 2009–2010. Sosiaalivirasto on kiinnostunut ottamaan käyttöön tiloja Yläkivenrinteessä erillisestä rakennuksesta, jossa toimii nyt nuoke, lpk, koulu ja hammashoitola, jos kiinteistön peruskorjauksen yhteydessä nykyiset toimijat luopuvat tiloista. Leikkipuisto Mustapuron korvaava rakennus on investointiohjelmassa esitetty valmistuvan vuonna 2012. Nykyinen rakennus on vanha ja melko huonossa kunnossa. Tämän hankkeen osalta toivotaan yhteistyötä eri virastojen esim. liikuntaviraston kanssa.

Aikuisten palveluista Itäinen sosiaaliasema Myllypuron toimipiste on hakenut korvaavia tiloja. Mikäli korvaavat tilat saadaan, muuttaa toimipiste pois Myllypurosta. Muutto tapahtuu aikaisintaan vuonna 2012. Kiinteistö on vuokrattu yksityiseltä. Muutossa vapautuisi 2-kerros. Muilta osin toiminta jää kiinteistöön. Ostarin hymy, Tasken erityisrahoituksella toimiva päihdekuntoutustila häviää osta-

rin hävittämisen yhteydessä vuoden 2009 loppupuolella. Kehitysvammaisten ryhmäkotiasumisen uudishanke, noin 10 asukaspaikkaa ajoittuu vuosiksi 2013-14 voimalaitoskorttelin puolelle.

Vuonna 2012 nykyinen vanhusten asuintalo peruskorjataan ja vähän laajennetaan painopisteenä ryhmäkotiasuminen. Itäisessä Helsingissä on lisäksi varaus yhdelle palvelukeskushankkeelle v. 2015. Vanhusten toiminnassa painotetaan kokoontumistilojen tärkeyttä ja soveltuvuutta kaikenikäisten, myös ikääntyvien tarpeisiin. Hyviä, lähellä olevia kokoontumistiloja tarvitaan yhteisöllisyyden ylläpitoon ja kehittämiseen. Eri alueille tulee tulevaisuudessa paineita ikääntyneiden palvelujen järjestämiselle yhä enemmän.

Kirjasto

Kirjaston lehtienlukusali 120m² on lähiöaseman yhteydessä. Kirjastolla on ollut ohjelmassa 500m²:n hanke, josta on luovuttu 4-5 vuotta sitten. Uuden ostoskeskuksen hankkeeseen mietitään edellistä korvaavaa noin 150 m² tilaa. Ostoskeskuksen kilpailuehdotuksessa on ”paviljonki” 600 m², josta riittäisi kirjastolle osa. Kirjasto kutsuu hankettaan ”Idän kympiksi”. Tavoitteena on eri-ikäisiä asukkaita palveleva neutraali matalan kynnyksen tila, jossa eri hallintokunnat voivat esitellä toimintaansa. Hankkeelle haetaan lähiörahostosta rahoitusta käynnistysvaiheeseen ensimmäisiksi 5 vuodeksi.

Terveyskeskus

1970-luvun alussa rakennettu Myllypuron sairaala, 10 000 m², säilyy 200 sairaansijan käytössä. Yläkivenrinne 6 neuvolarakennuksessa toimii nyt 1 päiväkotiryhmä ja hammashoitola 140 m² vapautuu vuonna 2012. Uusi terveysasema rakentuu Liikuntamyllyn itäpuolelle vuonna 2012. Sinne sijoittuu Itäkeskuksen terveysaseman lisäksi kotihoidon yksiköitä, HUS:n laboratoriotiloja ja Kulosaaren psykiatrinen päiväsairaala.

Työväenopisto

Työväenopistolla ei ole alueella omia tiloja, vaan kirkolla toimivan oloneuvoskerhon lisäksi käytettävissä ovat Stoan, Vuotalon, Mellarin, Vesalan yläasteen ja Silkkikutomon toiminnot.

Nuorisoasiainkeskus

Alakoulun vieressä sijaitsee Myllypuron nuorisotalo (495 m²). Talo on menossa peruskorjaukseen.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 7:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että Myllypuron alueen koulutiloissa on tällä hetkellä väljyyttä, mutta alueen oppilasmäärä kasvaa lähivuosina eikä pitkällä aikavälillä ole tilaväljyyttä. Perusranskanhankkeen investointisuunnittelun yhteydessä on tarkoituksenmukaista selvittää, miten tilapäistä väljyyttä on mahdollista käyttää hyväksi väistötilatarpeisiin.

Alueryhmän ehdotus:

Asukastoiminnalle tilat uudelta ostarilta & kaupunginkirjaston ”Idän kymppi” -toimintamalli

Kaupunginkirjasto on ehdottanut vuosien 2010 – 2014 talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksessaan Myllypuron lehtisalille hankittavaksi uudet tilat Myllypuroon suunnitellusta uudesta ostoskeskuksesta. Uuden lehtisalin pinta-alaksi on esitetty 150 hu². Lehtisali sopii ostoskeskukseen kaavailtuun ”paviljonkirakennukseen”. Jotta ”paviljongista” tulisi asukkaita monipuolisesti palveleva tila, kirjaston tulisi saada siihen rinnalleen kumppaneita, jotka ottaisivat omalta osaltaan taloudellisen vastuun. Kumppaniksi voisi sopia esimerkiksi sosiaaliviraston ylläpitämä lähiöasema.

Uusi lehtisali tulee olemaan Idän kymppi, jonka toimintakonseptissa lehtien lisäksi on keskeinen asema tietotekniikalla (vrt. kohtaamispaikka@lasipalatsi ja Kirjasto10 Pääpostitalossa)

Kaupunginkirjaston Idän kymppi –konseptiin sopivat erityisen hyvin maahanmuuttajien palvelut, joissa voidaan hyödyntää tietotekniikkaa.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 8:

*Myllypuron uuden ostoskeskuksen suunnittelua jatketaan kaupunginkirjaston ehdotusten pohjalta. Asukastoiminnan ti-
lojen saavutettavuuden osalta katso myös luku 6.2.*

Alueryhmän ehdotus:

Maahanmuuttajatyölle vakiintuneet rakenteet.

Sosiaaliviraston mukaan uusien vakanssien perustaminen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei ole perusteltua. Verkosto, jossa olisi kiertävä puheenjohtajuus ja sihteeri eri hallintokunnista vuorollaan ja joka kokoontuisi säännöllisesti, voisi olla yksi ratkaisu. Kyseeseen tulisivat esim. alueen koulun rehtori, päivähoidon aluepäällikkö/päiväkodin johtaja tai leikkipuiston johtava ohjaaja.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 9:

Palveluverkkotyöryhmä ehdottaa, että maahanmuuttajatyön rakenteita vakiinnutetaan ja selkeytetään Myllypurossa hallintokuntien säännöllisellä verkostomaisella yhteistyöllä. Sosiaalivirasto toimii verkoston kokoonkutsujana.

Alueryhmän ehdotus:

Tilat maksuttomiksi asukastoiminnalle. Koulutilojen yhteiskäytön tehostaminen.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS (ks. luku 6.2).

6.1.4 TAPANILA

Väestöennuste ja -tiedot (liite 4)

Opetusvirasto

Tapanilan ala-asteen ja sen Veljestenpiha 7:ssä sijaitsevan sivukoulun yhteenlaskettu kapasiteetti on 258 oppilaspaiikkaa. Lähellä sijaitsevan Hiidenkiven peruskoulun kapasiteetti on 736 ja sen Jäkälätien sivukoulun kapasiteetti on 81 oppilaspaiikkaa. Jäkälätien sivukoulusta on luovutettu kiinteistövirastolle tilaa päiväkotikäyttöön. Tapanilan ala-asteelle on tehtyjen päätösten mukaan tulossa 2 uutta luokkamuotoista erityisopetusryhmää.

Viisi vuotta sitten käyttöön otetun Hiidenkiven koulun modernit tilat ovat käytännössä pelkästään koulukäytössä. Rakennukseen on alun perin rajattu erillisen hälytysjärjestelmän piirissä oleva iltakäyttöalue, jossa on mm. kotitalous-, kädentaito- ja pieni liikuntatila sekä ulkopuolisille käyttäjille varattuja varastotiloja. Myös Tapanilan ala-asteella olisi iltakäyttöön sopivia tiloja. Alueen oppilasmäärä on laskeva.

Sosiaalivirasto

Uusia päiväkoteja ei ole suunnitelmissa eikä olevista olla luopumassa. Jäkälätien sivukoululle ollaan sijoittamassa 21 tilapaikkaa 1.8.2009 lähtien. Leikkipuitotiloihin ei ole tulossa muutoksia, ei myöskään aikuisten palveluihin. Vanhusten palveluihin liittyvä Malmin Syystien palvelukeskus on suunnitteilla. Pyritään saamaan Tapanilaankin oma palvelukeskus.

Kirjasto

Tapanilan urheilutalosaatiön rakennuksessa on n. 300 m²:n kirjasto, jonka suhteen on vain korjausajatuksia.

Terveyskeskus

Tapanilaan on tulossa omahoitopiste Tapanilan urheilukeskukseen elokuussa 2009: välineet terveystaloksesta, Tapanilan Erä maksaa tilat.

Liikuntavirasto

Tapanilan liikuntapuistoa on tarkoitus peruskorjata vuonna 2013.

Työväenopisto

Hiidenkiven koululla on työväenopiston toimintaa, vaikkakaan ei Koillisen alueen alaista. Hiidenkiven koululla kokoontuu kaksi soitinrakennusryhmää ti ja ke-iltaisin.

Koillinen alue on noin 100 000 ihmisen keskittymä. Alueen luonteenomainen piirre on, että sen alueelliseen keskittymään (Malmi) on kaikkialta Helsingistä

erittäin hyvät yhteydet. Koillisen alueopiston opetuksesta valtaosa tapahtuu noin 500 metrin säteellä Malmin alueellisesta keskittymästä. Tasa-arvoisen tavoitetavuuden, toiminnan ennustettavuuden ja vakioisuuden sekä taloudellisesta näkökulmasta asiat puoltavat tämän hetkisessä tilanteessa pikemmin pysyttämistä tiiviissä palvelurakenteessa kuin hajautetussa.

Nuorisoasiainkeskus

Tapanilan nuorisotalolla ja Tapanilan Erällä on kumppanuussuhde. Nuorisotalo toimii Tapanilan urheilutalosaatiön tiloissa. Fallkullan kotieläintilan toiminta on vakiintunutta, yläkerran nuorten lisätila 130m² valmistui v. 2/2008, muutoksia ei ole tiedossa.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 10:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että koulutilojen käyttöä on tehostettu alueella syksystä 2009 lukien opetustoimen ja lasten päivähoidon yhteistyönä siten, päivähoidolle on luovutettu tiloja Hiidenkiven peruskoulun Jäkälätien sivukoulusta. Koulutilojen tilankäyttöä on tehostettu myös siirtämällä Tapanilan ala-asteelle 2 erityisopetusryhmää.

Alueryhmän ehdotus:

Lisää iltapäiväkerhotoimintaa 3-6 luokkalaisille, "eheytetty" koulupäivä (7)-8-9-luokkalaisille, leikkipuistot käyttöön myös nuorille. Tilojen joustavampi käyttö. Käyttökustannukset alemmiksi.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 11:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että Hiidenkiven peruskoulun tilat ovat ilman rakennustoimenpiteitä käytettävissä iltakäyttöön. Katso myös luku 6.2.

Alueryhmän ehdotus:

Asukastalo Tapanilaan.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 12:

Asukasyhdistys kartoittaa mahdollisuudet asukastalotoiminnan tehostamiseen olemassa olevissa tiloissa ottaen huomioon myös tässä raportissa esitetyt ilta- ja vapaa-ajankäytön toimenpide-ehdotukset (luku 6.2).

Alueryhmän ehdotus:

Fallkullan kotieläintila vanhusten olohuonekäyttöön.

Nuorisotoimen mukaan Fallkullan tiloihin sopii nuorten lisäksi muitakin ryhmiä. Tiloihin myönnetään maksullisia käyttövuoroja: esim. kaksi kertaa viikossa tilojen luovuttaminen vanhusten toimintaan on mahdollista.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 13:

Palveluverkkotyöryhmä toteaa, että ikäihmisiä edustaville yhdistyksille on mahdollisuus osoittaa anomuksesta nuorisotoimelta vapaana olevia tiloja Fallkullan kotieläintilalta.

Alueryhmän ehdotus:

Nuorten palvelujen maksuttomuus.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS (ks. luku 6.2).

Alueryhmän ehdotus:

Aluekoordinaattori, jolla on kokonaiskuva alueen tilanteesta.

Jakomäessä, Konalassa ja Tapanilassa ei ole yhdyskuntatyöntekijää kuten Myllypurossa. Ei myöskään ole suunnitelmia yhdyskuntatyöntekijöiden lisäämisestä.

Sosiaaliviraston mukaan uusien vakanssien perustaminen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei ole perusteltua. Verkosto, jossa olisi kiertävä puheenjohtajuus ja sihteeri eri hallintokunnista vuorollaan ja joka kokoontuisi säännöllisesti, voisi olla yksi ratkaisu.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 14:

Palvelujen suunnittelun ja toteuttamisen rakenteita vakiinnutetaan ja selkeytetään Tapanilassa hallintokuntien säännöllisellä verkostomaisella yhteistyöllä. Sosiaalivirasto toimii verkoston kokoonkutsujana.

6.2 Tilojen ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteet

Pilottialueilla on tehty lukuisia ehdotuksia tilojen maksuttomuudesta asukastoinnille, tilojen yhteiskäytön tehostamiseksi, julkishallinnon tilojen ulosvuokrausperiaatteiden ja maksujen yhdenmukaistamiseksi sekä tilanvuokraamisen koordinoimiseksi yhdelle hallintokunnalle. Tehdyt ehdotukset ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä on tarkoituksenmukaista tarkastella alueita laajempina.

6.2.1 Yhtenäiset periaatteet ja maksupolitiikka

Hallintokunnilla on epäyhtenäisiä käytäntöjä tilamaksuissa, siivous- ja valvontapalvelujen järjestämisessä sekä tilavarausjärjestelmissä. Erikseen opetusvirasto ja kulttuuriasiainkeskus ovat neuvotelleet taiteen perusopetusta antavien toimijoiden tilavuokrien yhtenäistämistä. Helsingin kaupungin tietotekniikkayksikön johdolla ollaan luomassa uutta tilavarausjärjestelmää (LEEVI) yhdessä liikunta-toimen ja kulttuurikeskuksen kanssa.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 15:

Palveluverkkotyöryhmä ehdottaa, että palveluhallintokunnat valmistelevat yhteistyössä vuoden 2010 aikana esityksen tilavarausperiaatteiden ja hintojen yhtenäistämistä sekä yhteisestä tiedottamisesta. Lisäksi palveluhallintokunnat selvittävät yhteisen tilavarausjärjestelmän tai järjestelmien yhtenäisen käytön mahdollisuudet. (Valmistelun koordinaatiovastuu opetusvirastolla.) Lisäksi opetustoimi selvittää taiteen perusopetusta antavien toimijoiden tilahinnoittelun yhtenäistämisen. Tilahinnoittelua koskevat muutokset tulisivat voimaan syyslukukauden 2010 alusta.

6.2.2 Tilojen käytön tehostaminen ja maksuttomuus

Opetustoimen tavoitteena on tehostaa koulu- ja oppilaitostilojen käyttöä ottaen huomioon paikallisten toimijoiden ja erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuudet käyttää tiloja nykytasoa laajemmin.

Oletuslautakunnan päätöksessä koulu- ja oppilaitostilojen käytön maksuista on otettu kantaa maksuttomaan käyttöön. Opetuslautakunnan päätöksen mukaan koulun ja oppilaitoksen omaksi käytöksi luetaan toimintasuunnitelmaan sisältyvät päivittäiset toiminnot. Oppilaitosten aikuiskoulutustoiminta on koulujen omaa käyttöä, jolloin opetusta voi olla iltaisin ja viikonloppuisin. Lisäksi koulun omaan käyttöön luetaan johtokunnan kokoukset sekä opetusviraston järjestämä ja avustama perusopetuslain mukainen iltapäivätoiminta ja oman äidinkielen opetus. Koulun ja oppilaitoksen toimintasuunnitelmasta ilmenevät tilaisuudet ja toiminnot yms., kuten kodin ja koulun välinen yhteistyö, informaatiotilaisuudet, vanhempainyhdistystoiminta ja oppilaskuntatoiminta ovat koulun omaa käyttöä.

Pääsääntöisesti kouluissa on valvontaa (vahtimestari) iltapäivisin. Kouluilla on myös mahdollisuus varata tiloja omaan käyttöön yhtenä iltana viikossa. Koulutilat voitaisiin antaa lähtökohtaisesti maksutta kello 16.30 saakka ns. sertifioituille järjestöille, jotka järjestävät lasten ja nuorten toimintaa opetuslautakunnan päättämien jakoperusteiden mukaisesti. Lisäksi ns. koulun oman käytön iltana voitaisiin luovuttaa tiloja nykyistä laajemmin maksutta paikallisille toimijoille, kuten asukasyhdistyksille. Tilojen luovuttaminen myös asukasyhdistyksille näinä aikoina olisi mahdollista. Järjestö/toimija vastaisi käyttämiensä tilojen siivouksesta ja lähtökohtaisesti valvonnasta. Tarkoituksenmukaisinta on, että päätöksentekojen em. tiloista olisi rehtorilla, joka parhaiten tuntee toimijat.

Edellä mainitut muutokset vaativat muun muassa tilojen käyttäjän velvollisuuksien ja vastuiden selventämisen, selvityksen kustannusvastuista ja avustusperiaatteista sekä päätökset tilojen käytön päätösvallan delegoinnista osittain koulun/oppilaitoksen rehtorille ja uusista hinnastoista.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 16:

Palveluverkkotyöryhmä ehdottaa, että opetuslautakunnalle valmistellaan esitys ilta- ja vapaa-ajankäytön periaatteiden muuttamisesta tilankäytön tehostamiseksi edellä esitettyjen periaatteiden mukaisesti siten, että piloteilla on mahdollisuus aloittaa kokeilu vuoden 2010 alussa ja uudet periaatteet kokonaisuudessaan syksystä 2010 lukien.

6.3 Asukaspalautteen ja alueilta tulleiden ehdotusten käsittely

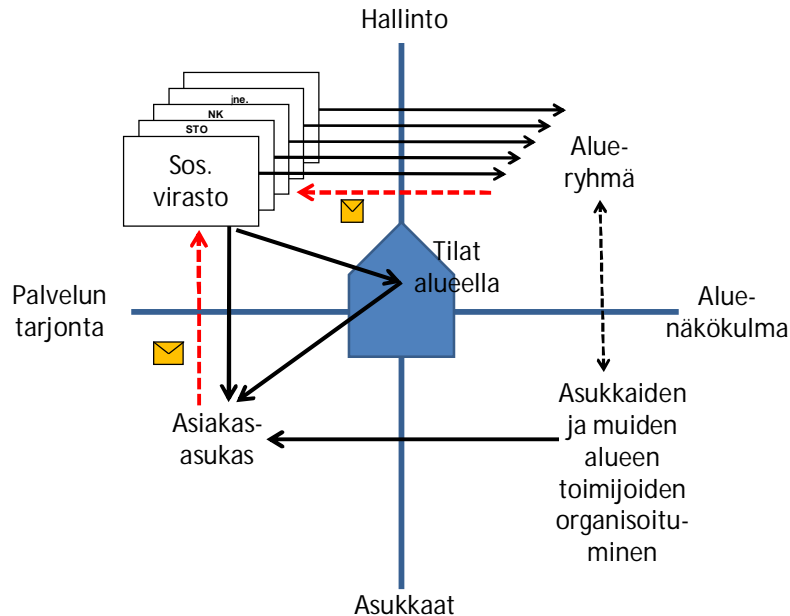
Hallintokunnat saavat palautetta palveluistaan ja paikallisista palvelutarpeista suoraan palveluiden käyttäjiltä sekä asukastilaisuuksista ja asukasjärjestöiltä. Yksittäiseen palautteeseen on alettu käyttää yhä enemmän myös sähköisiä palautekanavia. Asukastilaisuuksilla ja asukasjärjestöjä kuulemalla on pyritty saamaan kokonaiskuvaa paikallisesta tilanteesta. Hallinnolliset rajat haastavat tässä kohtaa mm. siten, että kukin virasto on hoitanut ainoastaan omaa tonttiaan, järjestäen kukin omia kyselyitään ja tilaisuuksiaan. Asukkaan arki ei tunne virastorajoja, eikä aktiivisimpienkaan asukkaiden aika riitä kaikkien virastojen erillisiin osallistumistilaisuuksiin ja kyselyihin. Haasteena on lisäksi ollut palautteen satumanvaraisuus, sekä kerääjien että palautteen antajien näkökulmasta.

Asukkaita ei motivoi mahdollisuus antaa palautetta, joka ei ”päädy mihinkään” tai jonka etenemisen seuranta ei ole mitenkään järjestetty. Virkakuntaa on puolestaan huolettanut kysymys edustuksellisuudesta ja se miten kerätä palautetta myös ”hiljaisemmilta” asukasryhmiltä. Käsiteltävät aiheet ovat myös useimmiten kompleksisia, ja niiden työstäminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja eri vaihtoehtojen pohdintaa. Viime aikoina on myös kunnissa alettu puhua painokkaammin palvelumuotoilusta, joka pohjautuu asiakkaiden ja asukkaiden palvelukokemuksiin (ks. <http://www.hel2.fi/taske/julkaisut/2009/palvelumuotoilu.pdf>). Palvelumuotoilussa edetään uusista ideoista (esim. asukasaloitteista) niiden tarkempaan kuvaamiseen ja arviointiin ennen mahdollista varsinaista toteutusta.

Alueiden kehittäminen perustuu alueilta kerättävään tietoon, tilastoihin ja kyselyihin sekä niistä tehtäviin tulkintoihin. Myös tilojen käytön tehokkuusmittarit ovat aluetietoa. Esimerkiksi SWOT –analyysit sopivat hyvin tulkintojen tekoon. Paikallisviestintä on sekin keskeinen osa tiedonrakentamista. (ks. oheinen kuvio)

Kuvio: Palveluiden tuottamisen ja alueiden kehittämisen näkökulmat.

Hallintokunta tuottaa palveluita kuluttaja-asukkaalle. Asukas voi toimia kansalaisasukkaana, joka tarkastelee asioita alueen näkökulmasta.



Sektorihallinnolla ei useinkaan ole kokonaisvaltaisia tulkintoja alueiden kehittämisen suunnista. Oman sektorin ylittävää paikallista ulottuvuutta ovat jossain määrin ylläpitäneet erilaiset epäviralliset virkamies- ja aluetyöryhmät, joihin virastojen alueelliset yksiköt lähettävät edustajiaan. Ryhmät ovat kirjavia ja eri tavoin organisoituneita, eikä niitä ole kaikilla alueilla. Niiden pääasiallinen tehtävä on tällä hetkellä lähinnä vaihtaa eri toimijoiden kuulumisia.

Aluetyöryhmillä voisi olla nykyistä merkittävämpi rooli hallinnon, asukkaiden ja alueiden näkökulmien yhdistäjinä. Ryhmätyö tuo tulkintoihin kokemuksen ja hiljaisen tiedon, mikä pelkkään dataan tukeuduttaessa jää puuttumaan. Alueellisen kokonaisnäkömyksen ja tiedonvaihdon varmistamiseksi alueryhmissä tulisi olla edustus kaikista alueella toimivista keskeisistä hallintokunnista, myös alueen fyysisestä rakenteesta vastaavista.

Uudistukseen tarvitaan hallintokunnilta nykyistä tiiviimpää paneutumista alueryhmien työskentelyyn ja niille tunnustettua asemaa suunnittelussa. Ryhmien työskentelyn tulee olla läpinäkyvää, ja asukasedustajien on voitava kaikkialla osallistua ryhmiin. Alue-näkökulman rakentamiseen osallistuvat myös paikallisviestimet, ainakin aluelehdet ja kaupunginosien kotisivut. Ryhmän työskentelyn tulosten on siirryttävä palautteena eteenpäin hallintokuntien suunnitteluelimiin.

Ryhmät voisivat soveltaa työtavoissaan esimerkiksi edellä mainitun palvelumuotoilun lähtökohtia. Ongelmaksi voi kuitenkin muodostua tunne paikallisten resurssien riittämättömyydestä uusiin työmuotoihin. Toisaalta mahdollisesti syntyvät säästöt palveluiden ja tilankäytön tehostumisesta voivat olla merkittäviä.

Kaupunkikonserni voisi tukea konsultoinnilla alueryhmiä uusien toimintatapojen omaksumisessa ja käynnistämisessä.

Alueryhmien työskentelyn virallistamiseksi on tärkeää nimetä koordinoinnista vastaava, jotta työhön saadaan sen edellyttämää sitoutumista ja pitkäjänteisyyttä. Koordinointivastuuta voisi esimerkiksi kierrättää hallintokuntien kesken, mikä toisi menettelyyn keveyttä ja joustavuutta.

Käyttäjälähtöisten palvelujen kehittämisen edellytys on palautteen käsittelyprosessin varmistaminen. Olennainen osa palauteprosessia on palautteen käsittelyn eri vaiheiden integroiminen osaksi organisaation toimintakulttuuria.

TYÖRYHMÄN EHDOTUS 17:

Alueellista työskentelytapaa kehitetään tukemaan palvelutilojen yhteiskäyttöä. Alueellista työskentelyä tuetaan:

- ***kehittämällä sähköisiä palautejärjestelmiä entistä käyttäjäystävällisemmiksi***
- ***kehittämällä aluetyöryhmien toimintamalleja vastaamaan alueellisia tarpeita***
- ***työstämällä keinoja tehdä tulkintoja alueiden kehittämisen suunnista***

7 Ehdotus yhteistoimintamalliksi

Palveluverkkotyöryhmä ehdottaa, että Helsingin kaupunki ottaa käyttöön yhteisen toimintamallin palvelutilaverkon uudistamiseksi hallintokuntien ja asukkaiden yhteistyönä (kuvio 1). Malli on kytketty taloussuunnittelun ja -ohjauksen vuosikelloon (kuvio 2). Mallissa kuvattu prosessi on sovellus hankkeen pilotti-alueilla kokeillusta yhteistoiminnasta keväällä 2009.

Poikkihallinnollisen yhteistyön organisointi ja koordinointi edellyttävät yhteistä prosessia palvelutilaverkon uudistamisessa osallisina oleville toimijoille. Palvelutilaverkoilla on kiinteät yhteytensä budjetti- ja investointikysymyksiin ja taloussuunnitteluun. Joka vuosi kaikissa hallintokunnissa tehdään seuraavaa vuotta koskeva talousarvio, ja käyttömenojen osalta mietitään eteenpäin kolmea seuraavaa vuotta, sekä toimintaa että taloutta. Investointeja puolestaan tarkastellaan viisi vuotta eteenpäin.

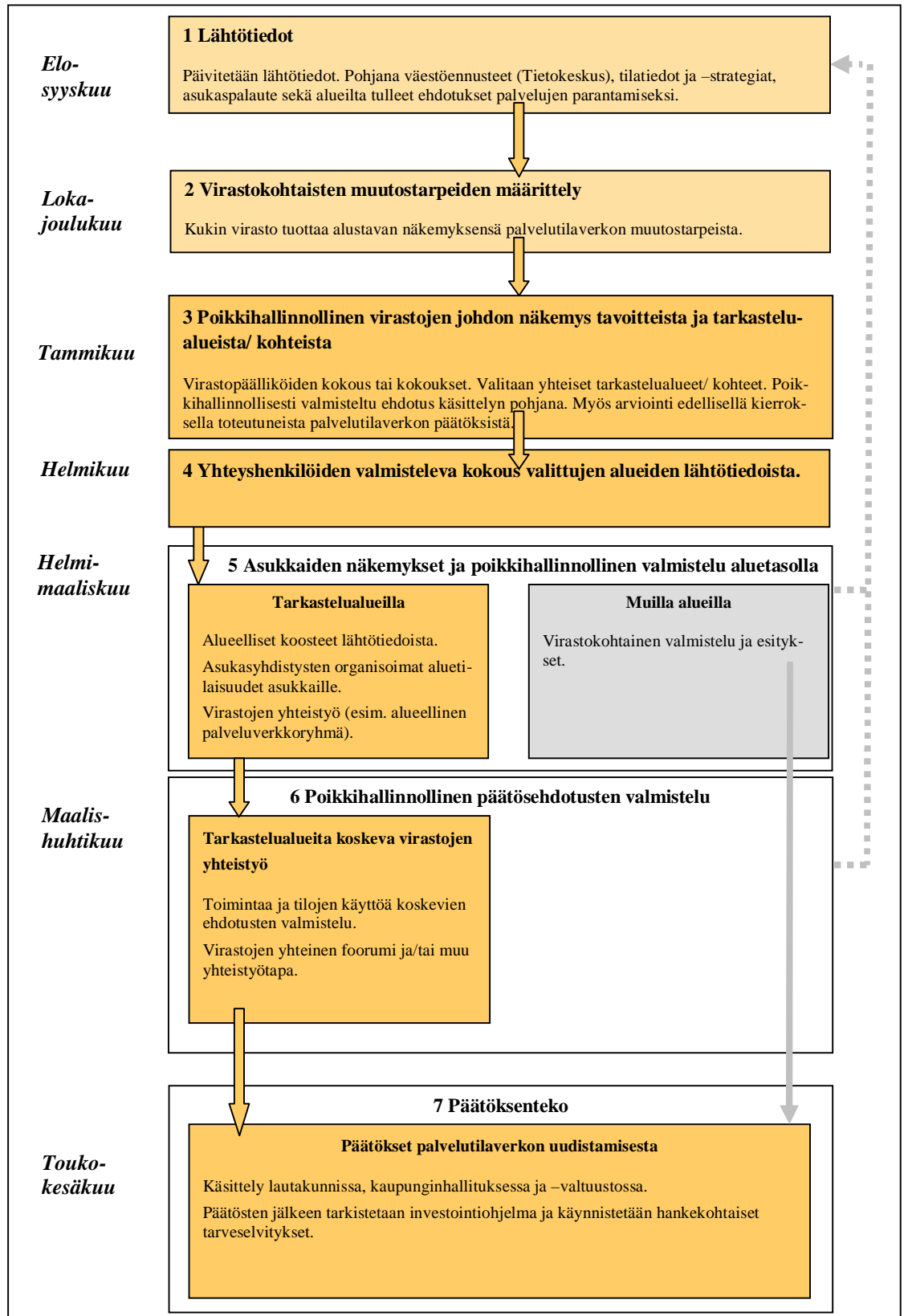
Toimintamallissa on esitetty syklinä vuosittain etenevä prosessi. Syksyisin tietokeskuksesta tulevat väestöennusteet, joiden pohjalta syksyn kuluessa hallintokunnat tarkastelevat omia tilastrategioitaan ja määrittelevät mahdolliset muutostarpeet toimintaympäristön analyysin ja palvelutilaverkon näkökulmasta. Kaikilla virastoilla ei ole välttämättä vuosittain tarvetta tehdä muutoksia palvelutilaverkoon.

Vuoden vaihteessa virastot saavat kaupunginhallituksen suunnitteluohjeet ja alustavat budjettiraamit. Budjetin valmistelu käynnistyy ja investointiohjelmia

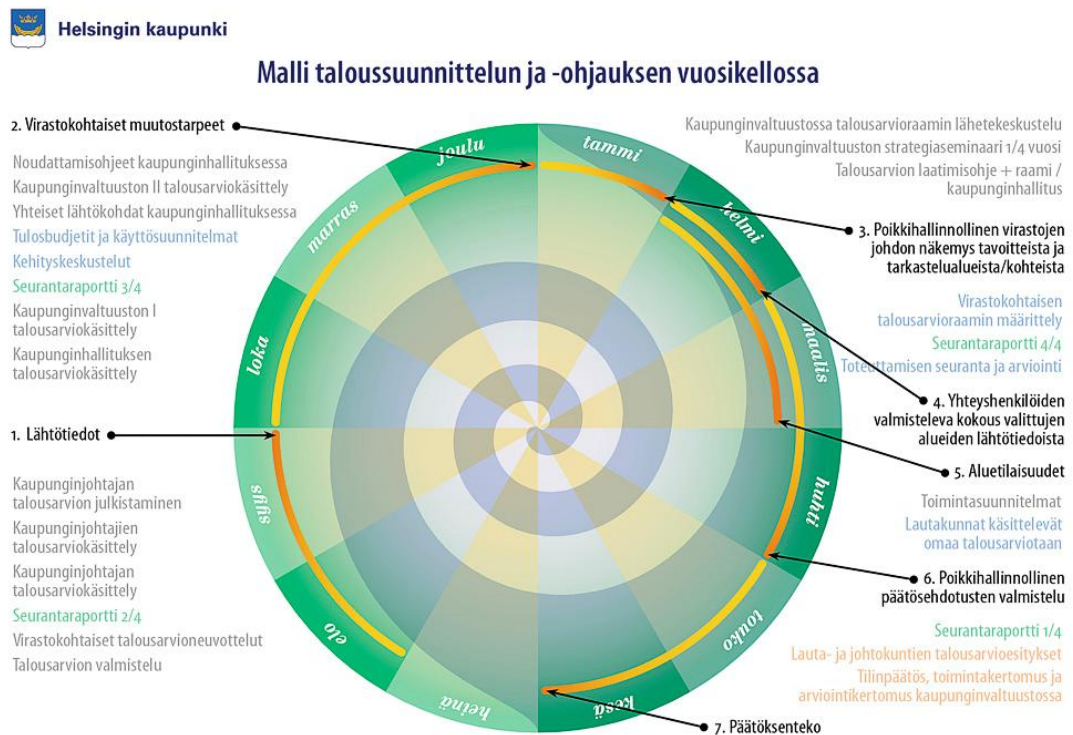
valmistellaan virastoissa ja tilakeskuksessa. Ehdotetussa mallissa vuoden alkupuolella on virastopäälliköiden tapaaminen, jossa kussakin virastossa tehdyn valmistelun pohjalta virastopäälliköt keskenään sopivat niistä alueista tai kohteista, joilla kuluvana vuonna on syytä tehdä poikkihallinnollista yhteistyötä palvelutilaverkon osalta.

Kun kaupungin tasolla on päästy yhteisymmärrykseen niistä alueista/ kohteista, joilla on syytä miettiä palvelutilojen uudelleen järjestelyä, kyseisillä alueilla käynnistyvät aluetilaisuudet tai tilaisuudet palvelujen käytännön järjestäjien ja käyttäjien odotusten kartoittamiseksi. Sen jälkeen, kun tarkasteluun valituilta alueilta/ kohteista on saatu alustavat ehdotukset palvelutilojen uudelleen järjestämisestä, ne kootaan yhteen virastojen yhteistyönä ja valmisteltaisiin päätettäväksi virastoihin ja lautakuntiin. Joka vuosi virastopäälliköiden tapaamisessa myös arvioidaan edellisenä vuonna sovittujen toimenpiteiden toteutumista.

Kuvio 1: Ehdotus palvelutilaverkon uudistamisen malliksi



Kuvio 2: Toimintamalli osana vuotuista taloussuunnittelua



7.1 Mallin työvaiheet

Mallissa on hahmoteltu tiettyyn ajankohtaan sidotut toimenpiteet, jotka ovat kaikille hallintokunnille yhteiset. Muilta osin hallintokunnat toimivat omien käytäntöjensä mukaisesti.

Mallissa kuvattu prosessi alkaa vuosittain elokuussa ja ajoittuu kahdelle kalenterivuodelle (kuvio 2). Syksyllä virastot muodostavat omat näkemyksensä muutostarpeista. Muutostarpeiden määrittelyssä huomioidaan alueelliset tarpeet; asukaspalautteet ja alueilta tulleet ehdotukset palvelujen parantamiseksi. Keväällä palveluverkon uudistamista valmistellaan alueilla/ toimipaikoissa, poikkihallinnollisena yhteistyönä kaupungin tasolla ja virastoissa ja tehdään päätökset palvelutilaverkon uudistamisesta. Päätösten edellyttämät muutokset huomioidaan investointiohjelmaa tarkistettaessa ja käynnistettäessä hankekohtaisia tarveselvityksiä.

Kohta 1: Lähtötiedot

Palvelutilaverkon suunnittelun edellyttämät lähtötiedot kootaan ja päivitetään vuosittain elo-syyskuun aikana. Lähtötietoina käytetään tietokeskuksesta syksyllä saatavia uusia väestöennusteita, hallintokuntien tilatietoja sekä asukkailta tai muilta palvelun käyttäjiltä tulleita esityksiä palvelujen parantamiseksi. Muilta osin virastot noudattaa omia käytäntöjään.

Kohta 2: Virastokohtaisten muutostarpeiden määrittely

Kukin virasto kokoaa omat muutostarpeita koskevat näkemyksensä käynnistyvän toiminta- ja taloussuunnittelun pohjaksi loka-joulukuun aikana.

Kohta 3: Poikkihallinnollinen virastojen johdon näkemys tavoitteista ja tarkastelualueista/ kohteista

Virastopäälliköt muodostavat poliittisten päätöksentekijöiden hyväksymien tavoitteiden mukaisesti yhteistyössä näkemyksensä palvelutilaverkon uudistamis- ja muutostarpeista ja valitsevat niiden perusteella kyseisenä vuonna tarkasteluun otettavat alueet tai kohteet. Työtä koordinoi Taske. Keskeisinä lähtökohtina ovat virastojen näkemykset muutostarpeista ja asukkaiden parannusehdotusten koonti. Työskentelyyn osallistuvat kaupunkisuunnitteluvirasto ja kiinteistöviraston Tilakeskus. Määrittelyyn kuuluu osana edellisen vuoden arviointi.

Kohta 4: Yhteyshenkilöiden valmisteleva kokous valittujen alueiden lähtötiedoista

Virastojen johdon muodostettua näkemyksensä tavoitteista ja tarkastelualueista tai kohteista virastojen edustajat (yhteyshenkilöt) ovat yhteistyössä ennen alueilla järjestettäviä aluetilaisuuksia. Valmisteleavan kokouksen aiheena ovat erityisesti valittujen alueiden lähtötiedot ja aluetilaisuuksien organisointi.

Kohta 5: Asukkaiden näkemykset ja poikkihallinnollinen valmistelu aluetasolla

Aluetason poikkihallinnollisen yhteistyön tarkoituksena on koota näkemyksiä, ideoita ja aloitteita palvelutilaverkon muutostarpeista sovituille alueilla ja sovituisissa kohteissa (ks. edellä oleva toimenpide-esitys 17). Tarkastelualueilla järjestetään paikallisten asukas-yhdistysten organisoimat/ isännöimät asukastilaisuudet. Virastojen edustajien yhteistyössä ovat mukana myös asukasedustajat (esim. alueellinen palveluverkkoryhmä). Hallintokuntien tila-asiantuntijat kokoavat alueen lähtötiedot. Muilla kuin tarkastelualueilla palvelutilojen uudistaminen etenee tarpeiden mukaan virastokohtaisesti.

Kohta 6: Poikkihallinnollinen päätösehdotusten valmistelu

Alueilta tai toimipaikoista tulleet ehdotukset kootaan ja valmistellaan mukana olevien virastojen toimesta päätettäväksi. Taske koordinoi valmistelua.

Kohta 7: Päätöksenteko

Poikkihallinnollisen yhteistyön pohjalta virastot laativat omille lautakunnilleen tarvittavat päätösehdotukset, jotka käsitellään lautakunnissa, kaupunginhallituksessa ja -valtuustossa. Investointiohjelma tarkistetaan päätösten edellyttämällä tavalla yhteistyössä tilakeskuksen kanssa. Päätösten jälkeen käynnistyy tarveselvitysten laatiminen tilahankkeiden käsittelyohjeiden mukaisesti.

7.2 Yhteistoiminnan koordinointi

Poikkihallinnollinen yhteistyö vaatii vahvaa koordinointia sekä kaupungin että alueiden tasolla. Työryhmä esittää, että Taske vastaa prosessin omistajana toimintamallin koordinoinnista. Tilakeskus ja virastot vastaavat tilahankkeiden valmistelusta tilahankkeiden käsittelyohjeiden mukaisesti.

7.3 Toimintamallin laatukriteerit

Poikkihallinnollisessa palvelutilaverkon uudistamisessa korostuu mukana olevien toimijoiden välinen vuorovaikutus ja kommunikaatio. Myös ennakkoluulottomuutta ja luottamuksen ilmapiiriä tarvitaan. Haasteena ovat hallintokuntien erilaiset toimintakulttuurit ja työtavat, yhteisen kielen (terminologian) ja ymmärryksen löytäminen ja yhteistoimintaan sitoutuminen. Ehdotetussa toimintamallissa on keskeistä kaupungin kokonaisedun ja virastojen intressien yhteensovittaminen.

Toimintamallin laatukriteereinä ovat nykyistä palveluverkon suunnittelua tiiviimpi ja rakentavampi hallintokuntien välinen yhteistyö sekä asukaskohtaisiin tarpeisiin vastaaminen erilaisilla tarkastelualueilla. Mallin tulee johtaa siihen, että asioista sovitaan sitovasti yhdessä, mutta toisaalta mallista ei saisi muodostua liian raskasta ja byrokraattista. Yhteistoiminnalle tarvitaan systemaattiset menettelytavat, mutta samalla on huolehdittava, ettei rakenneta tarpeettoman jäykkää ja työlästä menettelytapaa. Alueitasolla on tyypillisesti myös pieniä, nopeaa reagointia edellyttäviä palvelutilojen käyttöä koskevia asioita, jotka toimintamallin myös tulisi kyetä ratkaisemaan.

Hallintokuntien erilaiset toimintakulttuurit ovat seurausta pitkälle erikoistuneesta ja sektoroituneesta palvelujärjestelmästä. Vuotuisen toiminnan ja talouden suunnittelun näkökulmasta virastot myös jossain määrin kilpailevat keskenään kaupungin yhteisistä taloudellisista resursseista. Mallin sisältämä yhteistyö haastaa hallintokunnat miettimään omaa identiteettiään suhteessa muihin. Kaupungin kokonaisuus tulee tällöin nähdä yksittäisten virastojen intressejä tärkeämpänä. Yksi toimintamallin laatukriteeri liittyy siihen, että virastot kykenevät sovittamaan yhteen erilaisia intressejään ja löytämään yhteisen ymmärryksen palvelutilaverkon uudistamisen tavoitteista kunakin vuonna. Yhteisen ymmärryksen perustana ovat alueiden (kaupunginosien) asukkaiden tarpeet, jotka vaikuttavat tilojen käytön ratkaisuihin.

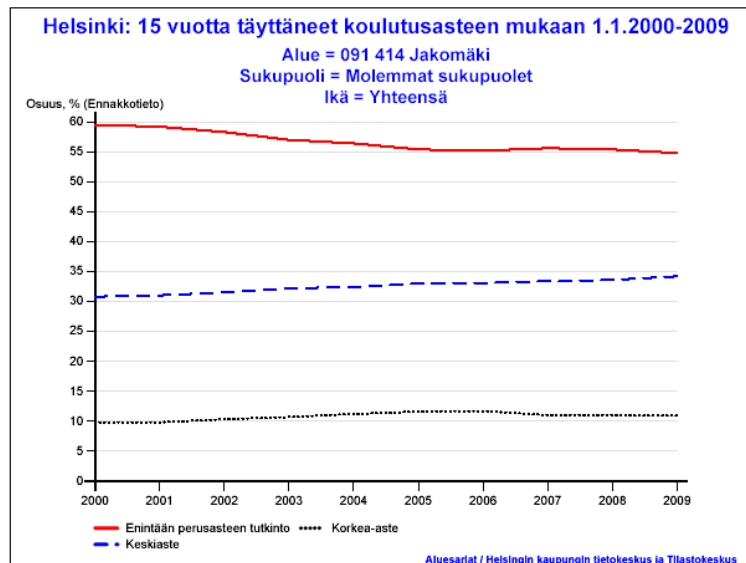
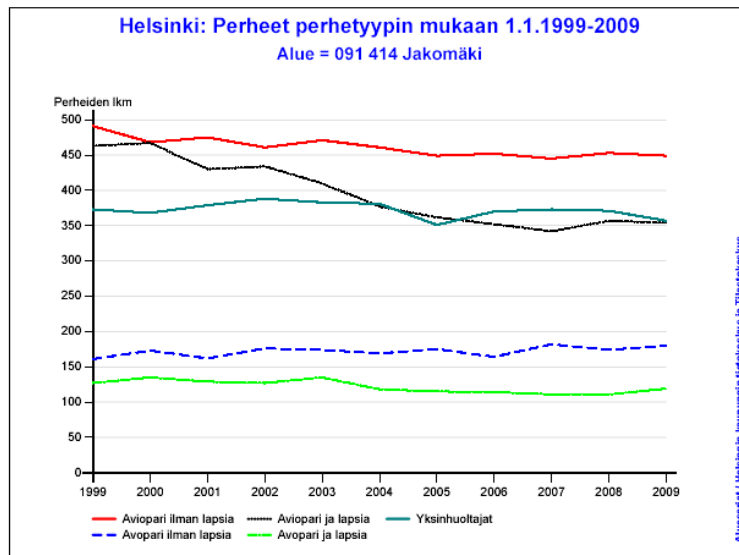
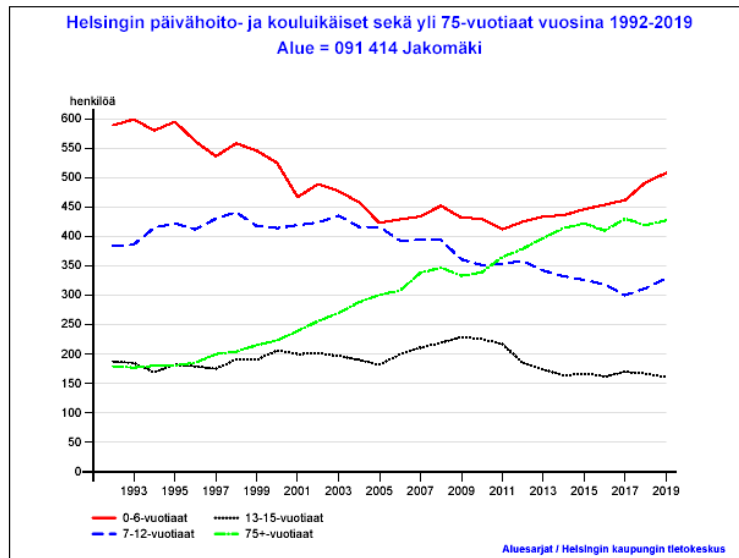
Täysipainoista sitoutumista yhteistoimintaan voidaan myös pitää mallin laatukriteerinä. Sitoutumisen tärkeys korostuu aluetilaisuuksissa, kun eri hallintokuntien paikallistoimijat ja asukkaiden edustajat valmistelevat yhteisesti ehdotuksiaan palvelutilojen käytöstä alueellaan. Poikkihallinnollisuus ei toteudu aidosti, mikäli kaikki osapuolet eivät pääse osallistumaan ehdotusten valmistelemiseksi tarvittaviin tilaisuuksiin tai työtappoihin.

Toimintamallin ja yhteisen palvelutilaverkon kehittämisen laatua voidaan arvioida myös kaupungin arvojen, strategiaohjelman tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden toteutumisen näkökulmasta. Valittaessa yhteistyön kohteita voi-

daan tarkastella esimerkiksi sitä, edistääkö valittu ratkaisu asukkaiden osallisuuden ja oman vastuun vahvistamista, asukkaiden terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista, asukkaiden hyvinvointia ja työllisyyttä sekä toiminnan ekologisuutta, oikeudenmukaisuutta ja tilojen käytön tehokkuutta.

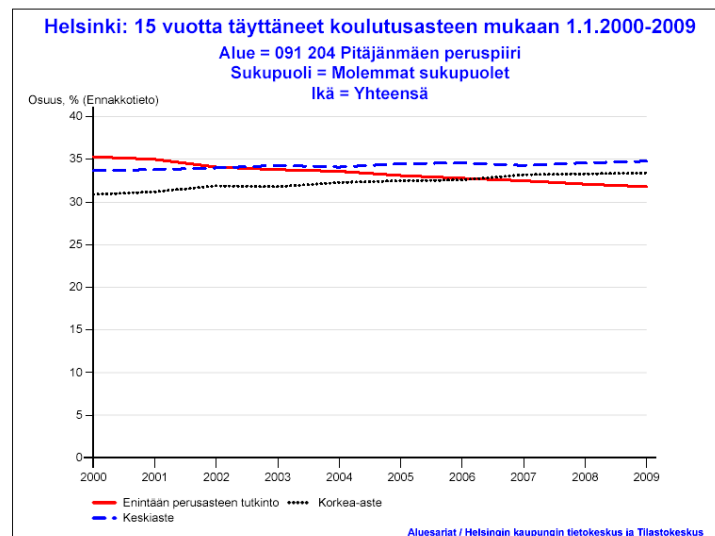
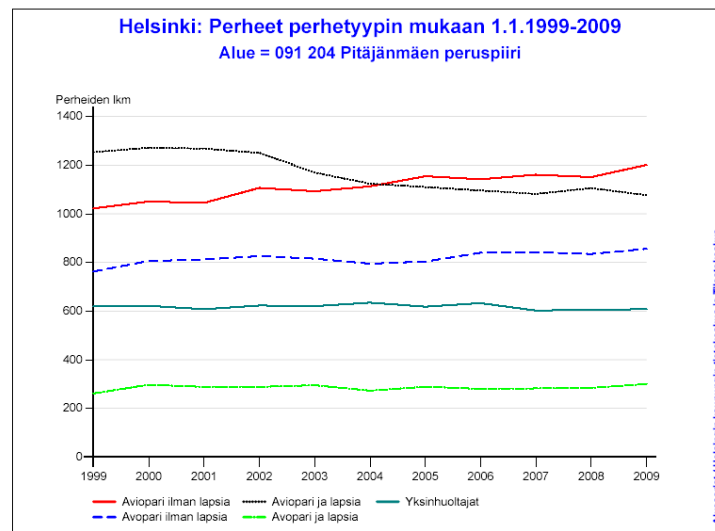
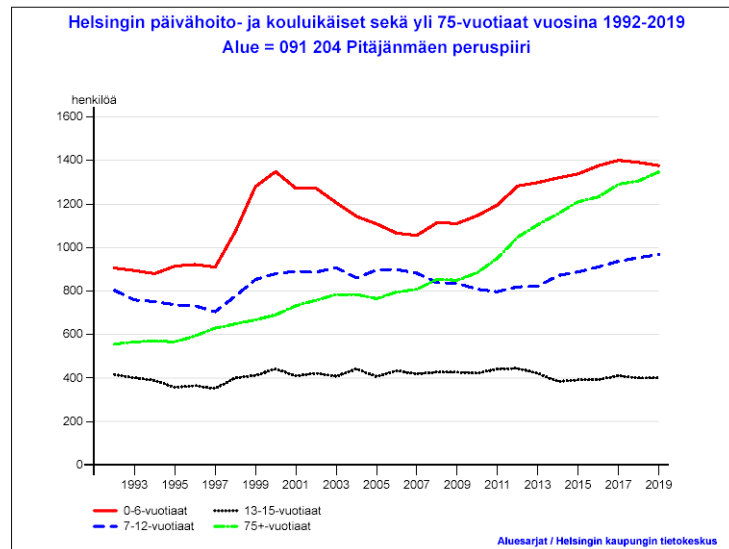
6.1.1 Jakomäki

LIITE 1.



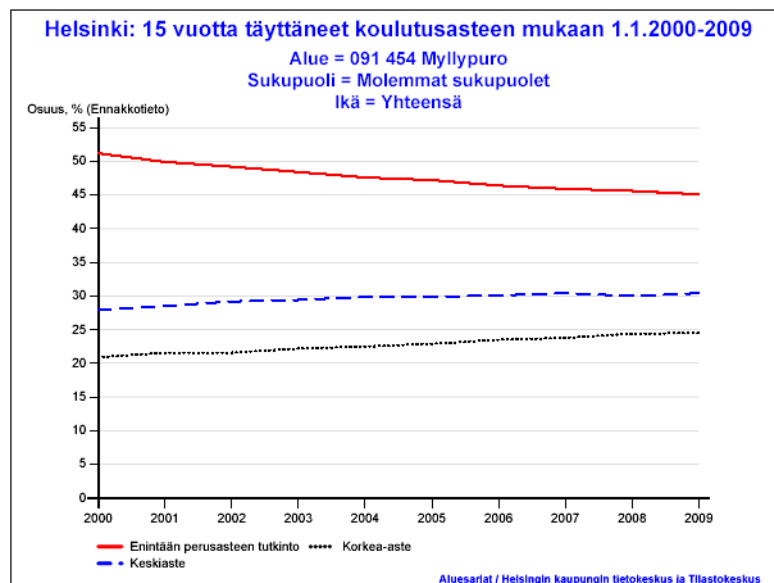
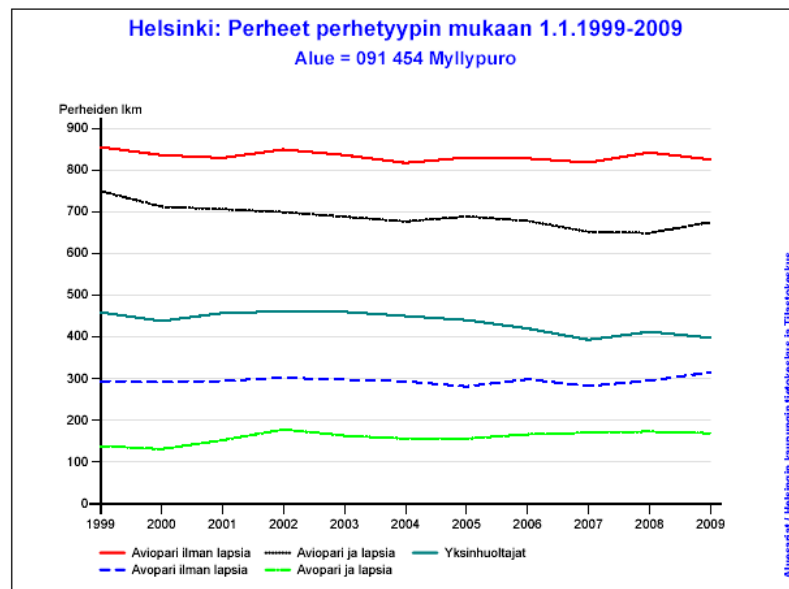
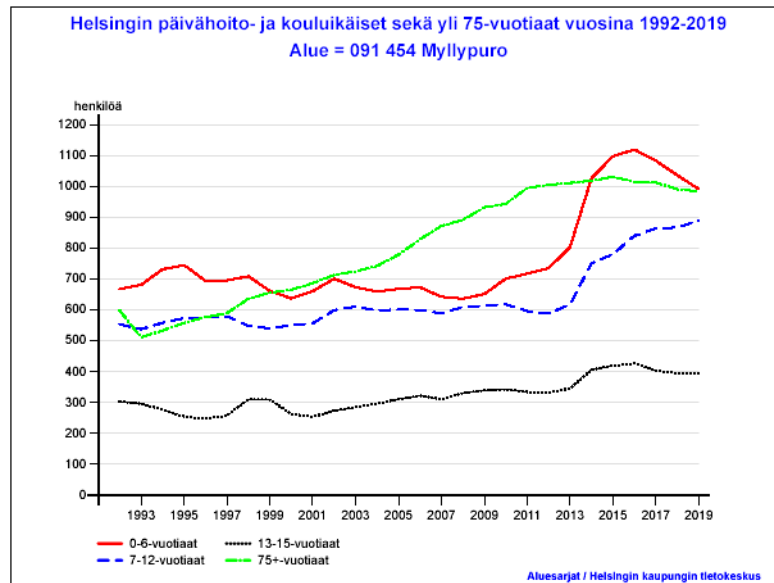
6.1.2 Konala & Pitäjänmäki

LIITE 2.



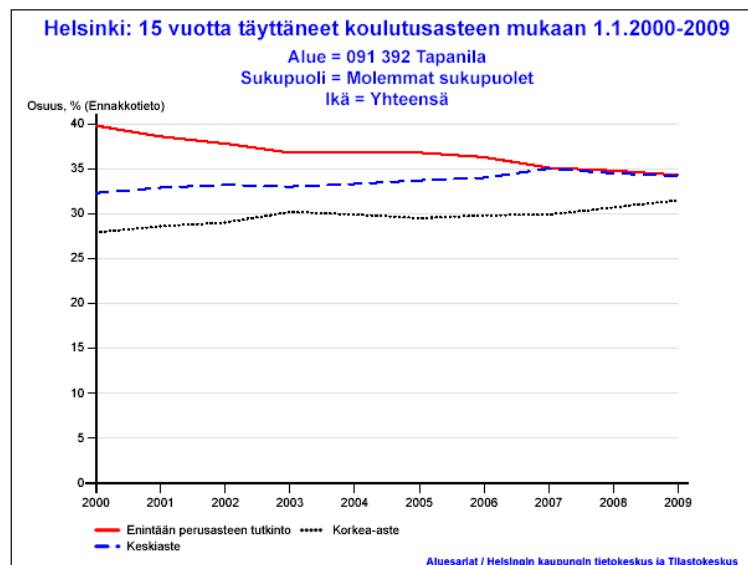
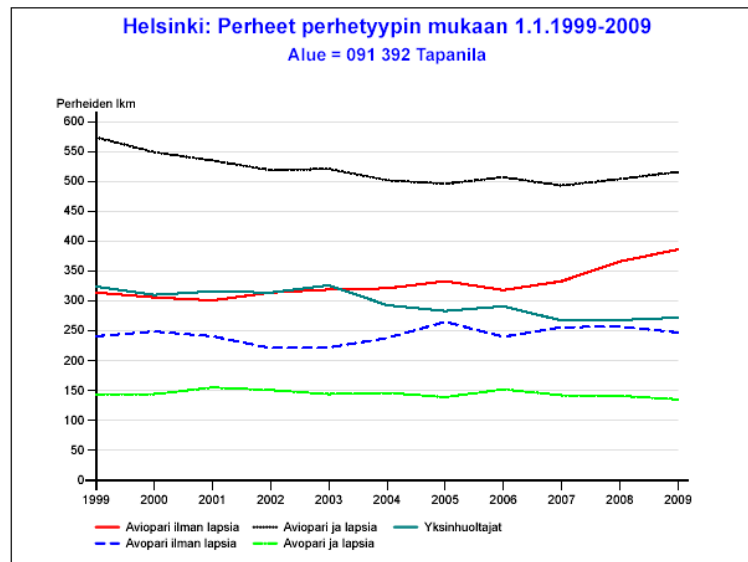
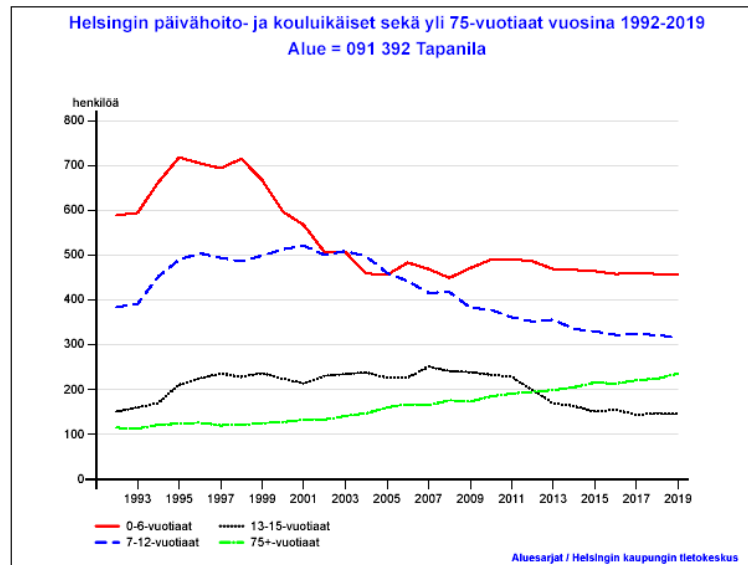
6.1.3 Myllypuro

LIITE 3.



6.1.4 Tapanila

LIITE 4.



LÄHDEVIITTEET

Alvari – alueellisen vaikuttamisen kanava.

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/osallistuminen/alvari.html>

Esikaupunkien renessanssi-hanke. Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto.

http://www.hel.fi/wps/portal/Kaupunkisuunnitteluvirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/ksv/fi/Yleissuunnittelu/Esikaupunkien_renessanssi

Halttunen-Sommardahl, Riitta: Alueelliset yhteistyörakenteet ja osallisuutta tukevat työmenetelmät. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2007:5.

Helka ry: Kansalaiskanava-hanke 2005-2007.

http://helka.net/index.php?option=com_content&task=view&id=2201&Itemid=902

Helsingin kaupungin palvelukartta. <http://www.hel.fi/palvelukartta/>

Helsingin kaupunki 2006: Yhteiseen vuoropuheluun. Verkostokonsultit yhteistyöneuvottelujen tueksi. Raportti verkostokonsulttihankeesta 2003-2006. Valpuri Salonen-Sorri & Aija Niittyinen. Helsingin kaupunki, opetusvirasto, sosiaalivirasto ja nuorisoasiainkeskus.

Helsingin kaupunki, Strategiaohjelma 2009-2012.

<http://www.hel2.fi/taske/julkaisut/2009/Strategiaohjelma.pdf>

Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012. Helsingin kaupunki 1.4.2009.

Kuninkaankolmion kehittämishanke. www.hel.fi/kuninkaankolmio

Lähiöprojektin toimintakertomus 2008. Lähiöprojekti, Helsingin kaupunki.

Valma-valmistelufoorumi. Tampereen kaupunki. <http://valma.tampere.fi/selaus>